

מערכות

- 3 מיל סכנות, זכות יחויב / עם מניין הכרזים
 במעבר צורות בש"י זיב מסדר - 1947
- 6 הנופלים יצינים יחטנות
 9 נחמיה
 11 מדברו נחמיה
 12 נחמיה בחפסו
 14 יחמיה
 19 מתכנתו יחמיה
- 21 המורה התיכון באישיטניה הקיסרות
 30 חירות הערבים בשעה זו: צבאה של מצרים אנרא
 לקח עמיה שיהיה יחמיה: תנועת רשהור האיטלקית.
 36 ש.מצודר - לשונות הישנים אל גלילי
 51 מוד הגרפיה האינדונזית לויס.קול. ה. א. קיוקר
 53 המורה במחשבה הצבאית ה. ה. רוזנקרן
 58 מודו השירות בחי"ל: בבית ספר לצלפים יהודה הררי
 62 מבאת סירים (קטע מסיפור) א. קאזאקביץ'
 66 ציונים ואיסטרטגיה ה.אטומית. קמ. ס. פולס
 רשימות מדיניות:
- חנה עיראקבה"י / לבקרת החנה העיראקיה הבריטי /
 חקציהו של עיראק ודכותה / לדכותה החברתית של מצרים /
 62 טיפוח טילים ערביים לאומיים
- 72 במערכות חיל-בריטניה במזרח התיכון:
 עצמת הצבא הבריטי במזרח ותנוחתו / סינוי מצרים: -
 מן הולתה אל אינדיה העלה / הרחבת תחום מפקדת המ.הת.
 רשימות קצרות:
 בעיית משך האימון הצבאי - ידוגמת צרפת / חודרהחנית'
 75 - תרגיל לצבאות הצבא הבריטי / צבא ארה"ב בהאספקותו
 77 גרוד ידעיות מן המורה התיכון

מ"י זמה מחוברת - בפתח החוברת

המפות שבחוברת

מדינת איטליה 1859-1848 - בפתח החוברת / המורה
 התיכון בצומת התחבורה הקיסודית - עמ' 22 / מ.מלכות
 סרדיניה" ועד לאיטליה המאוחדת - עמ' 47.

מא

תמוז תש"ז
 יוני 1947

ירדן
 לשאלות
 מדיניות
 כלכליות
 וצבאיות

מבחר מגוון לכל מטרה
VEHICLES FOR EVERY PURPOSE

שרות ענף מסדרה ראשונה
FIRST CLASS SERVICE FACILITIES

חלקי חלוף למכביר בכל ערי הארץ
SPARE PARTS AVAILABLE EVERYWHERE

הסוכנים החמידיים:

חברה א"י לאוטומובילים בע"מ
PALESTINE AUTOMOBILE CORP. LTD.

מדינות איטליה 1848-1859

„ממלכת סרדיניה“ כללה את האי בשם זה וכן את פיאמונט שבצפון-מערב איטליה, עם הבלי סבויה וליגוריה.

„מערכות" - ירחון לשאלות מדיניות, כלכליות וצבאיות

עם סיום עשרה כרכי „מערכות" הגנו קובעים

חודש לחתימה מוזלת

דמי החתימה לשנה: (8 חוברות כולל משלוח) - 1 לאיי

לכ'

מנהלת „מערכות"

ת"א, רח' נחלת בנימין 57

הגני סבקש בזה להיות מנוי ל„מערכות" למשך שנה.

..... ה ש ם

..... הכתובת

חתימה

..... תאריך

החשום:

--	--	--	--	--

גלבוע

הסיגריה של ארצנו

הוצאת „מערכות“ תל־אביב

בחודש יוני

יופיע

„בדרך המחתרת לארץ־ישראל“

מאת

י. פ. סטול

עברית: ב. גלאי

תיאור נאמן, מקיף ומוסמך של מסע „הבריחה“ וההעפלה לארץ־ישראל — למן מזרח־אירופה בדרך גפתולים של גניבת־גבולות, עד ליס־התיכון ובנתיבות־ים עד לחופי הארץ — כתוב בידי עתונאי נודע ורבי־כשרון, שעשה בגופו את הדרך עם שיירות המעפילים באמצעותה של „המחתרת“.

לחותמי „מערכות“ הנחה

מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

האיסטרטגיה של הקיסרות הבריטית מבקשת עתה לעצמה שווי משקל חדש. וכבר עמדנו על כך (במערכות ל"ה, עמ' 35: „המזרח-התיכון — מעוז בריטי או מצודה קדמית“) כי, עם הינתק הודו (וייתכן — גם בורמה) מגוף הקיסרות, עלול מרכז הכובד הטבעי שלו להיעקם מן הנקודות שעליהם נסמך שווי-משקלה של הקיסרות בעבר. גם אורגניזמים חיים מתחילים — עם כריתת-אבר כזאת — לנוע תנועות בלתי-בטוחות, שיש בהן בקשת-משענת, כאילו מתוך פתיעה שבמצב החדש; ורק לאחר זמן מחדש הגוף כושר עמידה בוטחת מתוך הסתגלות לתנאים שנשתנו.

התהלך מעין זה, של ביקוש נקודות-משען חדשות חל עכשיו גם במערכות-המגן של הקיסרות הבריטית; אמנם לא כל הדברים הנאמרים כיום ישארו בתוקפם המוחלט גם מחר, עוד תיתכנה תמורות בעובדות ובמחשבות, ולעתים — מן הקצה אל הקצה, מכל מקום יש עניין רב ואותות וסימנים לקראת המחר הזה (וביחוד, יש בהם גילוי דרכים) בגופי מחשבתם של מבקשי החסד החדש המנסים לבססו. ובכך — עיקר עניינם של דברי מפקדיהגפה ס. ג. ווקר (עמוד 21).

פרשת הגבורה הנעלה הכרוכה בהגנת הרפובליקה הרומאית „השלישית“ של 1849 („תנועת השחרור האיטלקית: מ„המצדות“ — לשנות הישגיה“, עמ' 38) — אשר שמותיהם של מאצ'יני וגאריבלדי מסמלים אותה — אין אולי מאלפת ומחנכת ממנה בכל תולדות תנועות החירות והתקומה. באותה מערכה נתקדשה גבורת מתנדבים עממיים, נעדרי הברק והקישוט אשר לצבאות אדירים; בה התיצבו, זו מול זו, רפובליקה הבודהת בעקרונותיה (אותה צרפת, שבחוקתה, משנת 1848, היה חקוק הנדר: „לא להילחם לעולם נגד עם העומד על חירותו“) ותנועת תקומה לאומית, שהורה ברוחה ובמעשיה, הלוחמת באומץ נגד כוחות העצומים ממנה פייכמה; ושם הודגם כיצד עלול הקרבן במועדו להיות לקרבן רצוי ולהצמיח, בכוח דמו של מיטב הנוער, מתוך „מפלה“ — עליה ותקומה, לא לשוא מאיר לנו, עד היום הזה, „דורו של גריבלדי“, ואלו גמישותה של התנועה האיטלקית בשנות 1861—1857 — מאז נתלכדה, ברוחו של היהודי האַנְצִיאָנִי הדגול, דניאל מאַנִין, „הסינתזה הלאומית“ של איתליה הרדיקלית והמסורתית גם יחד — יש בה כדי ללמד לקח טכסיטי, ארגוני ופוליטי אף כיום, למרות כל תמורות הזמן ושינויי התנאים, וכל ההבדלים שבין עם לעם וגורלותיהם.

בחוברת מ' של „מערכות“, בה נתפרסמה פרשה א' שבסדרה המוקדשת לתקומה האיטלקית, הוחסרו כמה מכותרות פרקיה-משנה, ולאחדות מהן התגנבו אידיויקים. שמה של פרשה א' כולה צריך להיות: „שלב-העליה של תנועת-התקומה האיטלקית. בעמודים דלקמן, במקום „הכוכבים“, צ"ל הכותרות: בעמ' 42: — ברקים באפלה; בעמ' 43: — זרם המתונים — והתקוות ל„אפיפיור ליברלי“.

בעמודים הבאים הוחרו הכותרות הבאות :

- עמוד 44 (לפני שורה 10 מלמטה) צ"ל: 1846 — שנת „אביב העצמ"ם"
" 45 (" " " 8 ") : „חמשת ימי מילאנו"
" 47 (" " " 5 ") : „מונציה של מאגנין — ועד ניאפול"
" 47 (" " " 13 ") : „פיאמונט מול אוסטריה"

ע

עד כמה פולחן גבוריה של מלחמת־שחרור לאומית הופך כוח פסיכולוגי ופוליטי כמון, אשר כל הגורמים הנאבקים זה בזה על הדרכת האומה אינם יכולים לנתר עליה, ואדרבה מתאמצים הם להשתמש בסמלי־גבורה אלה להאצלת השפעה ומגמה על עמם, מי לחיוב ומי לשלילה — אפשר לראות באופן הבולט ביותר אולי דוקא מנסיונות הסיוף ההיסטורי, הכרוכים בשימוש בדמויות לוחמי החירות, הקידמה והטהור ע"י

תנועות ריאקציוניות ואנטי־דמוקרטיות. דוגמאות לכך מצויות כמעט אצל כל עם ועם. והרי צירוף מן הגרוטסקיים ביותר: ב־1843 הקריבו את עצמם האחים באנדיארה, קצינים בני־נוציה בצי האוסטרי, על מזבח נסיון־התקוממות אשר כל כוונתו לא היתה אלא להפגין את אומץ־הלב האיטלקי, את „הידיעה כיצד למות", כסמל לדורות האיטלקיים ולעולם. את קרבנם הקריבו ברוח שאיפות מאציני ו„איטליה הצעירה" — והדמוקרטיה האירופאית המאוחדת שמאציני התאמץ לספחה, „אירופה הצעירה". והנה, ב־1943 בא המשטר ה„רפובליקאי" הפאשיסטי של מוסוליני וניסה לגנוב את דעת המוני העם האיטלקי, בהעלותו

את דמויות האחים על בול יובל אשר הוציאוהו ביום מלאת מאה השנה למותם. ברם, זכר גבוריה וקרבתיה של איטליה אוהבת־החירות, המהפכנית והדמוקרטית של שנות־התקומה ודאי שמשמש מאור־לא־אכזב לעם המנסה עתה לחרוג ממשכי תקופת העריצות והכוב, ולעלות שוב על דרך קידמה דמוקרטית, לאומית וחברתית.

ר

שימתו של לוי־טקול. ה. א. קרוקר (עמ' 51) מגלה לא רק קוים מן הפסיכולוגיה המקצועית של איש הצבא הבריטי, המוקף תסיסה עממית פרטיזנית בתחום „קולוניאלי", אלא יש בה גם שרטוט קל מתכסיסי „המלחמה הזעירה" של האינדונזים בג'ונגלים של אייהם. מאליהן מתבקשות כאן ההשוואות לתכסיסי ההסתננות־הלוחמת היפנית (עיין „מערכות" גל' ל"ט עמ' 100) ולמצב העניינים שבהודו סין. לעניין המלחמה בארצות ג'ונגל בדרך כלל, נתפרסמו במערכות מאמריהם של ג'. א. דניאלס בחוב' י"א; מייור־גנרל רובאָרד־ווינסון בחוב' כ"ו—כ"ז; ושל בריג. ב. פרגסון, בחוב' מ'.

ב

המשך סדרת המאמרים והרשימות מזכרונותיהם ומנסיונם של אנשי החטיבה היהודית הלוחמת מובאת הפעם רשימתו של י. תרר, המעלה זכרונות מקורס לצלפים שנערך באנגליה, ואשר בין משתתפיו היו גם מאנשי החי"ל. כיון שענף הצלפות — רב החשיבות והענין — אינו מוכר למדי, עומד בעל הרשימה גם על תפקידיו השונים של הצלף ועל אופן ביצועם.

ש

מו של „הסיפור הגדול“ שממנו לוקח הקטע „בצאת סיירים“ (בעמ' 62) הוא „הכוכב“. הוא נתפרסם בירחון הרוסי „זנמיה“ בראשית ש.ז. ומחברו — א. קאזאקאביץ'. הסיפור מוקדש כולו למחלקת-סיירים, אשר כתה מתוכה („הכוכב“, כשמה בקריאות-האלחוט) מסתננת דרך החזית אל עורף מערך-האויב ושותה עד תומה את קובעת חיי הסייר ומתו. הסיפור — אנושי ומרחק, — אך גם מלמד הרבה. אכן, מלאכת הסיירים וכושר סיירים — לא מקריאה יירכשו; אך יש ופרק סיפורי, כל שכן הכתוב מתוך נסיון אישי, מכיל חומר מאלף על סגולות „המקצוע“, תמונות הווי, הדגמות של חישובים ואורח פעולה שהם מיצויים וגיבושם של פרשות חיים רבות-דריכות. ואכן כזה הנו סיפורו של א. ק. שהוא כראי נאמן לפעלו של הסייר, זה „הלוחם הזעיר“ בהא הידיעה, אף במסגרת המלחמה ה„גדולה“. ועם זאת עולה מתוכו גם מידת ה„סדירות“ של הסיירים הסובייטיים ושילובם המתמיד במסכת ארגונו, משמעתו ופעלו של הצבא בכללו.

ה

יצור נמרץ מציין את תמצית הרצאתו של קפ. ס. פולס על מגמות האיטרטגיה ב„תור האטום“, הניתנת בחוברת זו (עמ. 66), אך למתמידים שבין קוראי „מערכות“, אשר הסכינו לעקוב אחר התפתחות המחשבה שבמאמריו של הוגה צבאי מתודי ושיטתי זה, לא יקשה לעמוד על המסקנות הממשיות, המסתעפות מכל אחת מהנחותיו הקצרות המובאות כאן. הערותיו השימושיות הללו של פולס משמשות, אם כן, מעין השלמה, ופתח להרחבה, למושגים בעניין „מלחמה אטומית“, (ושמירת השלום בתקופתנו) שכבר הוצגו בפני קוראי „מערכות“ בחוברות קודמות (וביחוד — במאמרו המקיף של פרופ' ב. ברודי „המדיניות הצבאית בתקופה האטומית“ ב„מערכות“ חוב' ל"ט).

ל

א בנוסחו הרגיל ניתן בחוברת זו מדור „רשימות מדיניות“ (עמ' 68), הפעם דומה הוא לאוסף של רשימות, „קצרות בתכלית“, המרוכזות כולן סביב נושא אחד: לאן פני מדינות הערבים, מבית ומחוץ? אפיינים לכך הרמזים והצינונים שבמדור, וביחוד לגבי דמותן של עיראק ומצרים. אין כוונת „מערכות“ להתמיד בצורה זו של הגשת המדור, המוזתרת על הכללה נוסח-מאמר ומסתפקת בציון גרעינים. מסגרת ה„רשימות המדיניות“ תקבע מדי פעם בשים לב לצרכים הדחופים ביותר אותה שעה.

ת

מורות במדיניות — דרכן להשתקף במבנה כוחות-הצבא. אך הן מדיניות בריטניה במזרח התיכון והן תעודות גייסותיה כאן (ומשום כך גם עצמתם ועריכתם) טרם נקבעו סופית — ועל כן התשלובת „במערכת חיל בריטניה במזרח“ (עמ' 72) עשויה רק לגלות לעין בוחנת את המגמות האפשריות. במדיניות ובאיטרטגיה כאחד. יש לראותה לאור המאמר „המזרח התיכון באיטרטגיה הקיסרות“ שבחוברת זו (ובצלו); אך אין המאמר הנ"ל מהווה את הרקע כולו לאפשרויות השונות הנרמזות בתשלובת זו. וההכרעה המדינית (החיצונית והפנימית) כשתפול — תהיה כמובן גם את אופקי האיטרטגיה הקיסרותית.

תשי"ה - לי סיון - תשי"ז

אליהו אינו - מחנות אליהו קיימים

יהודה ליטמנוביץ
שמואל קאופמן
מרדכי אורבך
מרדכי כהן
שלמה מילר

נפלו בשירות עם

ב מ ע ר ה

מול סכנות מבית ומחוץ

שתי השנים שעברו מסוף מלחמת אירופה היו שנות מערכות לישוב העברי ולמפעל הציוני, מערכות-תנופה ומערכות-מגן. אין נביא שיגיד מראש ובמדויק את כל הצפוי לנו עדיין. ניכרים הדברים שמערכות ומבחנים עוד נכוננו לנו. ומוצדקת ההשערה כי גם לאחר כל המבחנים — המדיניים והנפשיים, למשק ולציבור, לתנועה הציונית ולבטחון הישוב — אולי נעמוד עוד בחזית גדולה, המצרפת בתוכה את כל אלה ומעלה אותם לרמה חדשה של חריפות וסיכון, של הכרח ואחריות; ואין לדעת כלל, — במערבולת זו של התפתחות פוליטית נפתלת, בעולם ובמזרח, שבה אנו חיים, ונוכח התכונה החשודה, בין בסיר-המכשפות המדיני והאדמיניסטרטיבי ובין בקרב מבעירי התבערות המושבעים והמנוסים אשר סביבנו, — אף מתי עשויה להיגזר עלינו עמידה-בחזית עליונה כזאת: האם לפני שתפולנה הכרעות פוליטיות בין-לאומיות לגבי גורל הארץ, או בזמן קביעתן, או שמא לאחריהן.

התביעה העליונה לתבונתה המדינית של ההנהגה הציונית היא: לעשות את כל האפשרי במסגרת התנאים הקיימים והכוחות הפועלים סביבנו כדי למנוע את ההכרח בעמידת-חזית מעין זו; אך לא בידיה בלבד תהא ההכרעה בכך. ועל הישוב העברי, והתנועה הציונית שבכל אתר, לבחון ולהכין את עצמם לקראת כל מבחן אפשרי.

מבחן גדול וכולל כזה הוא בגדר האפשרי: אך מבחנים רבים, קטנים הרבה יותר מזה, אך אולי לא פחות גורליים ממנו מבחינת כל העלול להסתעף מהם, הן לנו בגדר ודאות. הכוונה היא גם לזעזועי הכלכלה ועצבי-הציבור (ושנים אלה עלולים להיות קשורים זה בזה), וגם לגבי גזירות חלקיות „מטרידות“ ופרשת ההיאבקות על העליה, (אשר תצריך השנה את גילוי מלוא התוקף והנאמנות שבעמידת הישוב בארץ ומחנות המתדפקים על שעריה), וגם למבחני היום-יומיים של בטחון הישוב וכל יחסיו עם הסובבו.

לגבי כל „איזורי-הסכנה“ האלה יפה תוקפו של הציוני האחד: תכונה בעוד מועד, בדיקת מערכותינו ובדק חומותינו, עין פקוחה ועוז של עשייה, והשברועת האחרונים הבלוטים ביותר שאת, מה רב הקשר שבין המבחנים ה„קטנים“ האלה,

המצריכים עמידה על המשמר במועדה, לבין הסכנות להתלקחות של חזית גדולה יותר. נתברר פעם נוספת — ובני ה"לור" החדש שבתנועה, אלה שאינם זוכרים מנסיון חייהם הפרטיים את לקח המערכות הקודמות שעברו עלינו בארץ־ישראל, אפשר שילמדו מזה פרק חדש, — והותיקים יותר יחדשו את זכרון הנשכחות — כי רק בעמידה המתמדת והמלאה על המשמר טמונה האפשרות, במידה שהדבר תלוי בנו, למנוע סיבוכים גדולים וחמורים יותר, אשר גם את התכונה לקראתם מחייבים בטחוננו ושלום מפעלנו.

ייתכן שמקרה פתחת־קוה לא צריך היה לקרות כלל. ודאי שהדבר לא צריך היה לקרות אילו עשו מוסדות השלטון את חובתם בשעתה. אך ייתכן כי לא היה הדבר קורה אילו רבתה יותר העירות המוקדמת של גושיה־ישוב עצמם, אילו היו כל מקום וכל פינה מוכנים יותר — ובמועד הנכון — למניעתה של כל סכנה מראש, למניעת פתחים לסכנות. אכן, "פירצה קוראת לגנב"; ומשנכנס הגנב — מתרבים הסיכויים להתנגשות אתו, עם משפחתו, עם שבטו. ועל כן — אל יהיו פרצות. זהו הלקח הראשון, הישן והחדש. רק בכוחו אפשר להפחית את חומרה־ההבער אשר בידי מפחי התבערה. רק כך יובטח העורף הבטחוני (המדניני) של חזיתנו הגדולה, ההיסטורית, הגורלית. ה"פרוזה" של שמירה יום־יומית (שמירה — גם פשוטו כמשמעו), אשר יש בה כדי לחסוך דמים (ובחשבון האחרון — תרתי משמע), להפחית סיכסוכים, להרבות חסינות בטחונית וחוסן מדניני למפעלנו — פרוזה זו של שמירה יום־יומית היא־היא אחד המעשים החלוציים והמדניניים החשובים ביותר בתקופה דרוכה זו. מי יתן ויובן הלקח בכל פינה מפניות ישובנו וישמש קר־מנחה לכל מועצה מקומית, לכל ועד־מושבה, לכל סדר־עבודה, לכל רכו־שמירה.

נוכת חובות אלו של "משמר־מקומי" ושל בטחון המפעל הגדול מתבלטת ביתר שאת אבן־הבוחן האמתית להערכת כוחותיו של הישוב והעם העברי בשעה זאת. אכן, ישנו כוח למילוי תעודות אלה, בין למשימות היום־יומיות ובין לתפקידים ההיסטוריים. אך דווקא עתה אפשר לראות — והחובה לראות — עד כמה אלה, המתמרים להיות נושאים של לאומיות, "מכסימלית" — ועם זאת פורשים מכל מסגרת של אירגון לאומי מחייב ומתנכרים לכל צו לאומי מאורגן — אינם משמשים, למעשה, שום גורם של ממש בהבטחת בטחוננו היום־יומי של הישוב, וממילא — גם לא בכוח־ההמגן של מפעלו. אכן עצם המבנה, דרכי המחשבה, נהגה־המעשים ואורח־התכסוסיים של פלגי הפורשים מלמדים כי לא לדאגת הבטחון נוצרו ולא ככוח־ההמגן באו. יכולת־הרגזה — רחוקה תכלית ריחוק מכושר־מגן. אמנם מעשי טירור פרוצים עד אין סייג עשויים לשמש ביטוי לכת קנאית ופורקת־עול־ציבור; אך מהם ועד ליכולת של בנין חומות־אדם, עד לכוח של מגן־ארצי — רב המרחק עד מאוד; ולא דווקא בכמות, אלא מעיקרו של דבר, בעצם תכונות־היסוד והמגמה. אדרבא: לא רק מרחק יש כאן, יש כאן גם ניגוד וסתירה. פורצי החומות מבית אך מגבירים את הסכנות הצפויות לנו מן המתנכלים (ויהיו אלה אריות גדולים או שועלים קטנים) שמחוץ.

המסווה של „לאומיות מכסימלית“ כבר שימש לא פעם בחיי חצי-הדור האחרון כמסווה לערעור יסודות הבטחון הלאומי, לקרקור מסגרת החיים הדמוקרטיים. להשתלטות על אומות חפשיות. היה בזכרוננו דמות עקובת-הדם של הנאציות הגרמנית, של ה„פאשיזם“ האיטלקי.

אך לפרקים כפול היה המסווה על זרמים דומים להם שניסו להסתיר את מהותם זאת: „לאומי-מכסימלי“ מסוג זה היה „צלב-האש“ שבצרפת של שנות השלושים; אכן, ראינו את תפקיד החוגים האלה ב„קשר הקאגולאריס“ בפרוס מלחמת העולם השניה, ובהבקעת חומת צרפת, החומה הדמוקרטית הנפשית-המוסרית, בשנות המלחמה. אלה, שאינם מקדישים את מלוא מרצם לשירות כלל-העם המאורגן, לשמירה, תוך משמעת נאמנה, על בטחוננו — מסיימים, במקודם או במאוחר, בחתירה תחת כל עמדת-כוח לאומית, בפגיעה בכל מתנגד להם, בשיתוק כושר-המגן של האומה.

נוכח התפקידים והסיכונים מחוץ מתייצבת ביתר שאת בשעה זו החובה התביעה לגיוס כל הכוחות ולריכוז כל המאמצים — לשירות נאמן ומאורגן, לקיום מצוות-העשה והמגן של הישוב העברי והגאולה הציונית.
עם מניין הכרכים

חוברת זו פותחת את הכרך הי"א ל„מערכות“; התמורות שעברו על הישוב העברי מאז ספטמבר 1939 עת הופיע הקובץ „בימי מערכות“, הפותח את כרך א', נתנו אותותיהם גם בכרכי הירחון. נשתנו ונתגונו לא במעט המבנה, תוכן-העניינים ודרכי הגשת החומר לקורא. הזמן החדש, למן סיום המלחמה, הצריך תוספת עיון בפרשות המדיניות והאיסטרטגיה במזרח, התמורות בקיסרות הבריטית, תנועות-דרור ומאבקי עמים, בעיות העמים הקטנים ועמידת חלש מול חזק ממנו. ועם זה באה תגבורת השאיבה ממקורות הדעת והנסיון של זרים, שיש בהם כדי לאלף לגבי כל אלה. הנכס החדש שנוסף לנו — התפקיד שמילא איש-הצבא היהודי במלחמה, מעשה החי"ל, גורלות הפרטיון והמרוד היהודי — תובע את הארתו והערכתו, ובראש וראשונה את לימודו וחקירתו. גוברת הדאגה להקנית ידיעה והסברה, בצורות הנאותות, לשכבות הנוער החדשות העולות בחיינו. גובר הצורך בקשירת דורות העולים החדשים והנוער המתבגר לאותה מסורת שנוצרה וטופחה בארץ מזה עשרות בשנים ואשר לאורה כבר הספיקו להתחנך מחנות לא מעטים; ועם זאת גדל הצורך להציג דמויות אישים ומאורעות מימים עברו בפני הקורא של ימינו.

במידה שמסגרת הירחון מאפשרת זאת, נעשו מאמצים בכל המגמות הללו, והמעיים בחוברות השנים האחרונות ימצא את גלוייהן.

אכן, כמה מהצרכים חורגים מן המסגרת של כתבי-עת, ולמלא את הצרכים האלה באו הספרים אשר „מערכות“ החלו בהוצאתם-לאור. כן עומדים להופיע גם קבצים שיסכמו, יסדירו וישלימו עניינים שדובר בהם בחוברות „מערכות“ — קובץ קובץ וענייניו. בקרוב יופיע ספר „מלחמות ישראל וארץ-ישראל“ — למן התקופה הקדומה ועד חורבן הבית הראשון. מסתמן הצורך בסיכום מחודש ומושלם של לקח המלחמה האחרונה (והנסיון שקדם לו) בכמה מענפיה. עוד רבה המלאכה, ורבות תביעות הקוראים. בעזרת עירותם והתעניינותם ייעשו בכרך י"א ובבאים אחריו מאמצים נוספים לשיפור במתנו ולסיגולה הבלתי-יפוסק לשינויים ולחידושים המתמידים.

ת ש"ו -
 י"ז סיון
 - ת ש"ז

יהושע וייץ

נחמיה שיק

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

יהושע וייץ

במעברות אשר זיב נפלו-ואינם

נחמיה שייך נולד בשנת תרפ"א. מבני עין-חרוד הראשונים. מראשוני המתגייסים לשורות המגן ואחד מהנושאים על שכמם את כל כובד האחריות. קמוץ שפתיים ובהיר המבט. ראש וראשון להולכים בשליחות בלילה ההוא. עמד לחזור למשקו — אך נקרא שוב לפעולה, שממנה לא חזר.

יחיעם וייץ נולד בשנת תרע"ט ביבניאל. חניך ביה"ס בבית-הכרם והגמנסיה העברית בירושלים. ממיסדי קיבוץ א"י "ג" של השוה"צ. יצא להשתלמות בחו"ל. מגיל רך הקדיש מזמנו לעזור למגיני ירושלים. בת"ש מתגייס לשירות, ומתמיד בו חמש שנים. שבועים לפני בחינות הגמר באוניברסיטה יצא לפעולה שממנה לא חזר. הניח אשה.

שמעון אלכסנדר נולד בשנת תרע"ט בצ'כוסלובקיה. חניך בתנועת הנוער, "תכלת-לבן". עם תום לימודיו, עלה ארצה כמעפיל. מראשוני קיבוץ "געתון". הניח שני ילדים.

יהודה אסף נולד בשנת תרפ"ו בתל-אביב. חניך ביה"ס אליאנס והגימנסיה "אחד-העם" בפ"ת. גמר את ביה"ס המקצועי ע"ש מכס פיין. מפעילי הנוער העובד. פעיל בשירות המגן מנעוריו. משלא ניתן לו להתגייס לצבא — פנה לשרת "בלא מדים". מסוגר בתוך עצמו, אמיץ ונועז. בצאתו לדרכו האחרונה אמר לידידו: "הרי זה טיול לאור ירח" — — —

אלי בלום נולד בשנת תרפ"ז בירושלים. חניך ביה"ס תלפיות והגימנסיה העברית. שימש מדריך בצופים. הצליח למזג את כשרונותיו הרבגוניים — במוזיקה, בציור ובאמנות התיאטרון — עם חיי השירות. שאף להיות מבוני הצי העברי.

יעקב ברלינגר נולד בתרע"ט בגרמניה. מאז עליתו — חבר קיבוץ "דפנה". מהנושאים בעול ללא שיעור, בצנעה ובמסירות. באחד ממכתביו כתב: "עליכן עלינו החובה לעשות ליום המחר, להוכיח לגויים כי אנו מסוגלים לחיות כציבור עצמאי". מכתבו האחרון לאביו מעיד עליו כי ידע עד תום לאן דרכו מוליכה.

יהודה גביש נולד בשנת תרפ"ז בחדרה. משסיים את ביה"ס העממי — נכנס לחיי עבודה. עסק בחשמלאות. חניך הנוער העובד וחבר "שדמה". הצטרף לשורות בשנת 1944.

יצחק סטורוסטיאנסקי נולד בשנת תרע"ג בקייסנוב. חניך הגימנסיה העברית בעיר, וממרכזי השוה"צ בה. עלה ארצה בשנת תרצ"ג. לקיבוץ "דליה". זקן החבורה במחנהו. התכונן לצאת כצנחן לגולה. אך לא זכה. מסור ואחראי. מחונן בינת חיים וחכמת-אדם. הניח אשה ובת.

דוד סימן טוב נולד בשנת תרפ"ו בירושלים. דור שלישי בארץ. בוגר ביה"ס
החכמוני בירושלים. בעודו תלמיד גימנסיה "בגרות", עמל לפרנסת משפחתו. מסתגר
ושתקן, — אך בשעות בהן נדרש אומץ לב — היה מתבלט מיד כזריו, מוכשר ונועז.

יחיאל סלור נולד בשנת תרפ"ח בפתח-תקוה. למד בגימנסיה "אחד-העם" בפ"ת.
בצאת הוריו מן הארץ — הוא עודו נער — התעקש וחזר יחידי ארצה. חבר "גורדוניה",
בקבוצת ההכשרה שבדגניה. בישני ורגשני במקצת — אך עשוי לבלי חת במילוי
תפקידיו. הצעיר בהולכים היה.

יעקב קובטש נולד בשנת תרע"ז ברומניה. חניך תנועת הנוער השוה"צ בחו"ל.
סיים שם ביה"ס תיכוני והשתלם בחשמלאות. עלה ארצה בשנת תרצ"ט ומאז חבר
קיבוץ "עברון". הצטרף לשורות בשנת 1944.

יוסף קינדמן נולד בשנת תרפ"ו בגרמניה. עלה בעודו ילד ארצה. היה פעיל ב"צופי"
דיזנגוף" בת"א. משעבר בגיל צעיר לחיי עבודה — הקדיש את הערבים ללימוד
טכני ולשורה. התגייס לחיי עבודה והגנה. — ושארף לימים בהם יוכל לחזור לעבודתו
האהובה — למרעה.

עמיחי קליבנר נולד בשנת תרפ"ו בבן-שמן. חניך בית החינוך ברחובות ובוגר
ביה"ס החקלאי ע"ש כדורי. חניך השוה"צ. עם גמרו את ביה"ס התגייס לשורות.
מילא את חובתו בנאמנות ובאהבה. למד להכיר היטב את שבילי הארץ, אשר אהבה
מילדותו, והיה גאה על כך.

יוסף רוזנפלד נולד בשנת תרפ"ו בפולין. בן שמונה עלה ארצה עם משפחתו.
חניך ביה"ס העממי בנה שאנן. בתקופת המלחמה עבד במכונאות, במחנות הצבא.
בשנת תש"ד התגייס לשורות, ומאז — נושא בעול תפקידים שונים במחנהו. בשעות
טובה כבשעות משבר ידע לשמור על רוחו הטובה ולשאת בקטנות יוסי'ום בהומור.
התבלט בחוש לסדר, ארגון ומשמעת.

מכתבו האחרון של יעקב ברלינגר

אבא אהוב!

הנה נשארת לבדך וגלמוד. אל תתעצב! מהו האדם בעצם?
במוקדם או במאוחר יגיע תורו של כל אחד ואחד. אין אני רואה
את מעשי כקרובן. מחובתו של האדם החי את חייו בהכרה שלמה
לתת מחייו לזולת. צר לי מאוד, שלא יכולנו להתראות עוד —
זכות זו תפול בחלקם של אחרים. כל חיינו נלחמנו על-יך, שנאפשר
לאחרים את החיים. להגשמת שאיפה זו דרוש שאחד יתן את חייו.
תמצא תנחומים בזאת, שבנך ידע את תפקידו וידע לשם מה הוא נלחם.
באהבה, יעקב.

נ ח מ י ה *

הוא היה אינדיבידואליסט ולא נכנס בנקל לחברה. בצאתו מביה"ס עמד על פרשת דרכים: עבודה—לימוד—הגנה? הרגיש צורך בהתפתחות נוספת ועל-כך גם דיבר כל השנים. בערב, כשהיה שוהה בין החברים, היה ערוב אותם בשעה מוקדמת. בא להדר, מתישב במקומו הקבוע ליד השולחן ואומר: „הכייטוב — זה העט והנייר“.

בהיותו עדיין נער היה אומר לי: „אני שותק מפני שהדיבור רק מקלקל. אחרי שאתה אומר את המלים אהה מרגיש שזה לא זה! — אף פעם לא נאמר מה שאתה באמת רוצה להגיד. מתקבל דבר-מה אחר לגמרי. יוצא איזה דבר משונה!“

על המלים כאילו אין לך שליטה. הן מתפרצות ועליך להתזיז אותן. במלים יש תמיד דבר-מה צעקני. בקיצור, המלים לא מביעות“.

ובגיל יותר מבוגר הייתי שומעת ממנו: „לא הכל אפשר להכניס לתוך המלה“. במשך הזמן התחיל להתלבט. היה כאילו כבול בידי עצמו. היתה לו הכרת ערך עצמית, אולם הוא גם דרש מעצמו יותר ממה שהיה בעיניו הוא. היתה לו ביקורת עצמית וזאת הרגישו בו מילדותו.

כשהתחיל להפגש עם חברים ובא בין האנשים, גדל ערכו בעיני עצמו ובמשך הזמן הלך והשתחרר מהלחץ הפנימי.

בתקופות מסוימות הרבה לכתוב לעצמו אולם על הרשימות לא שמר. היה אומר: „אין זה בשביל אף אחד“.

הוא כאילו לא נראה בציבור אם מפני אופיו, שאהב להסתכל מן הצד, ואם מפני שהיתה לו הרגשה בשנים האחרונות כי חייב הוא לעיני-חרוד, מאחר שאינו עובד בבית ממש.

ובמדה שהתרחק מן הבית גדלה הערצה לעיני-חרוד וגברה גם הערכה. לא פעם כשהיה חוזר הביתה ורק נכנס לחדר, היה אומר: „עיני-חרוד במובן המשקל, התרבות — אין להשוות אותה. כשאתה נכנס לחדר-האוכל ורואה את הראשים, האישים, אחד-אחד — אתה מתמלא כבוד. בייחוד כולט הדבר כשאתה בא ממקומות אחרים, צעירים יותר“.

היה אומר את הדברים האלה על רגל אחת, בבואו לשעה קלה הביתה וכולו מתמלא גאנה ואומץ.

ולפעמים, בשיחה ממושכת ובנחת, היה מרחיב את הדיבור בנושא זה חוזר ומתפעל מן הנוער שלנו והיה מונה מחזורי-מחזור וילד-ילד בתוכו, כל אחד בשמו, ומסיים בקריאת שמחה: „הלא זה נוער, זהב!“.

כשהיה בא במצב-רוח כזה הביתה היה לבי מתמלא שמחה. דאיתי שהקשר הולך ומתחזק אף כי הוא נמצא עתה מחוץ לבית — והוא יהיה אחד הבנים-האחים. — — —

התפרץ ללכת לבריגדה. אמרתי לו: אתה צריך לזכור את מצבך המיוחד. בפעם שניה, בשיחה כזאת, אמר: „אם אפילו יעלה הרבר בחיי שנינו — צריך לעשות זאת“. לא היה לי מה להשיב לו, ידעתי היטב כי חיי בשבילו אינם זולים יותר מחייו. השתררה דממה כבדה.

כשלא הלך אמר לי שזה בגללי. —

ילדי היקר! גם אתה לא תיאר את עצמך בלעדי!...

(*) הרשימות להלן לקוחות מן החוברת לזכרו שהופיעה בעיני-חרוד.

היה אומר: „כל האימונים הם אפס לעומת פעם אחת בקרב!“
כאשר ביקשתי אותו לפני שנה להשתחרר מתפקידו אמר לי: „כל השנים רק למדו וכעת כשבא המעשה להסתלק?!“

פעם שאל אותי: „אמא, 25 השנים האחרונות שלך עברו מהר?“ עניתי: די מהר. כה וכה — והוא וחבריו אמרו לי שאיננו נמצא בסכנה.
פעם שאל אותי: „אמא, 25 השנים האחרונות שלך עברו מהר?“ עניתי: די מהר. אמר: „גם 25 השנים שלי עברו מהר, לכן החיים הם בכלל קצרים. כנראה שלא מספר השנים קובע, אלא המעשים. אם השנים עוברות ללא מעשים בעלי-ערך הן עוברות חיש מהר.“ תוך כדי השיחה הזכיר אדם שהלך לפני העת ואמר: „הוא חי חיים ארוכים.“ נסענו יחד להזכרה של אדם קרוב. צריכה הייתי לקחת אתי לאותו מקום איזה חפץ. עמד ואמר: „או החפץ או ההזכרה. את שני הדברים ביחד אינני מבין!“
ויתרתי לו בלי להגיד מלה.

ילדי היקר! לא אהבת כי ידברו עליך.
השתדלתי לספר עובדות בלבד. רשמתי מעט מן המעט. אולם איך אוכל להסתיר מן הנייר הוזה שבהרבה מקרים חשתי והנה אתה נותן לי יותר רוח מאשר אני לך.

שיחה אחרונה

קרה, לעתים לא קרובות, לאחר מנוחה בבית, כאשר היה מוכן לשיחה וכשלבתי היה פתוח לקבל, הייתי אומרת: תספר לי מה אתה עושה במשך יום, שבוע, וכך גם היתה השיחה האחרונה, כששה שבועות לפני לכתו ממני.
בתוך השיחה שמעתי יכולת לראות את הפרט, להרגיש את לב השני, החבר. היכולת להעלות את עצמו על פני השני, כמה זה מוריד מיד את ערכו בעיני חברו: „עוד לפני שאתה חושב מחשבה כזאת, אתה כבר נמצא מגוחך בעיני רבים. אתה כבר מאבד את הקשר בינך לבינם. צריך ליצור אטמוספירה שהפקודה תתקבל לא כפקודה אלא כדבר הרדי בין הנותן והמקבל. אז זה מביא למטרה. הדברים האלה הם כלייך דקים שצריך להפוש אותם ממש באויר...“
הפליאה אותי, בשיחתו, השפה הברורה. לכל מגע־דק עם אדם, סביבה — ידע לקרוא בשם המגע.

השיחה היתה שוטפת, לשונו עשירה. שמעתי ממנו טרמינולוגיה ליחסים דקים, ניתוח פדגוגי של מורה מחונן.

פקחתי את עיני וחשבתי: מאין זה?! רצייתי לשאול ואמרתי: נו, נחמיה? — מיד הביין למה שאני מתכוונת ואמר:

„מה, ללמוד? אני עוד אוכל ללמוד כשיהיה נחוץ בקשר עם משהו מסוים. אף-על-פי שזלה הפסקה גדולה מאז עזבתי את בית-הספר, הרי מוחי עוד צר. הנה לקחתי בימים אלה, את המבוא למתימטיקה. קראתי שבעים דף — וכאילו רק אתמול הנחת את הספר!“

כמה צר לי שאינני יכולה למסור את הדברים בשפתו.
כמו תמיד, אחרי שיחות דומות לאלה, הייתי נרגעת לזמן-מה ועוד פעם נחתתי לו חופש. —

בדרך כלל אפשר לציין שמגמות החטיבה השתנו כמה פעמים: מתקופת הפלישה לסוריה, שבה נראה עיקר התפקיד בעזרה לפולשים, והטביע על החטיבה המגויסת אופי של צבא תוקף במגמת כיבוש, דרך תקופת אל-עלמיין והגדודים העבריים, שבה הוטל על החטיבה תפקיד העמידה בפני הצבאות המתקרבים מהדרום, וערבי הארץ מבפנים, ולו גם בלי הצבא הבריטי, אולם בהשתתפות חיילינו המגויסים שבצבא, כלומר, תפקיד מרכזי בפעולות-ההגנה מובהקות; ועד לתקופה שבה נעלמו כל הגורמים האלה, ובאופק הסתמן שוב היריב הישן והתיק שבארץ ולידו השלטון הזר. אופיה הברור של הפעולה העתירה הוא בגדר השערה גם מבחינת זהות האויב העיקרי, גם מבחינת אופי-הפעולות אולם על סמך השערה זו ובהתחשב עם האפשרויות השונות שלפנינו מתפתחת והולכת החטיבה של היום.

ועתה — במגמת ההיאחזות אנו עומדים. פרשה זו נמצאת עדיין בראשיתה וכבר חוללה מיפנה עקרוני בדמותו של הכוח המגויס. בחלקם גרמו לשינוי-המגמות — גורמי-חוץ, כמו בימי סוריה ואל-עלמיין, בחלקם — גורמים מקומיים, הנובעים מיחסי העמים בארץ; אך בעיקר קבעו בדבר גורמי-קבע פנימיים הטבועים במהותו ובשרשו של המפעל הציוני הנעשה בארץ והגילויים בתהליכי כוח המגן של המפעל הציוני — משמשים עדות נאמנה לזיקתו הבלתי-מעוררת של הכוח המגויס למטרה הכללית, המשותפת. — — —

כל עיקרו של מעשה ההיאחזות הוא לא כל-כך במעשה ההתישבות הרגיל כשלעצמו, אלא בפריצת המושגים המקובלים של כוח צבאי והרחבתם למושגי-כוח הנשענים על בסיסי-יציבה ובנין. כלומר, שעיקר ערכה של הליכתנו להיאחזות הוא בהסרת תר-השלילה הבלתי-נמנע הדבוק על כוח צבאי אשר מקורו באופי פעולותיו ההרסניות הטבועות בעצם קיומו, ובהפנותה כוח זה גם לאפיקי מעשה ובנין ממדרגה עליונה, המעלה אותו ככוח ממשי ומוטרי גם יחד.

כאן בא לידי ביטוי הרצון לשמש כמכשיר לכל פעולה נדרשת, וכמוזר ותובע פעולות נמרצות יותר, ללא פיקפוק וחשש מתוך ראיית צידקת המטרה ודחיפות הצרכים ובמינימום של רתיעה מפני משולים. כך בעליה וכן בהתישבות ובהרחבת גבולות. ולא רק שאין כאן סטייה והימנעות משימוש בכוח הצבאי, זאת אומרת, לא רק שאין ההתישבות באה על-חשבון הכוח הצבאי — אלא שיש במעשה זה, במידה ידועה, אפילו משום התגרות בכוחות היריב יחד עם היתרון של בחירת שדה המערכה על-ידינו. דבר המעמיד את ההתנגשות על חודה של הבעיה היסודית — בעיית ההצלה הלאומית, מעמיד את השאלה בכל חריפותה ומעיד על אופיה האמיתי של מלחמתנו. — — —

לכן, עם כל ערכן ההתישבותי של ההיאחזויות, יש להקפיד על אפיין ההגנתי המיוחד. יש למוזג, ולשלב בתוכן את ההפכים: הכוח המישב והבונה עם הכוח הצבאי אשר הנו בבחינת „הכרח לא יגונה“. משום שערכה של ההיאחזות גם בבדידותה הוא כללי ומקיף, כי היא משנה, מאירה מחדש את המטרה, מבחירה את מהותה של ההגנה. פרשה מיוחדת המשמשת כמדרוזחות מעולה ביותר לאלו הנושבות במחנות, משמשת בעיית המשטר. בסופו של דבר, אין המשטר במחנות עומד אלא על הכרה פנימית, על הבנה הדדית והסכס מסוים הקיים בין האנשים, לתפקידיהם.

בעצם, דברים בעלי ערך ובעלי משקל עצמי די-גבוה, שלא תמיד קל לך לשאת אותם עמך לכל מקום. והדברים אמורים לא רק לגבי הליכה לנגב ולחרמון, אלא גם לגבי החיים במחנות עצמם. יש ואתה מגיע, לעתים, לכלל רעיון שיתכן שבלעדי הרצובות המשטר תהיה התנועה קלה חפשיית יותר, ולמען האמת צריך לומר שרעיון זה הצדיק את עצמו לא פעם...

משנפל אדם על רעיון מעין זה, מיד אתה חש בשינוי שחל בו, עד כדי כך שבנקל אתה יכול להכיר במצדדי הרעיון לפי ברק מיוחד המופיע בעיניהם, או חיוך הנסתר גם מבעליו, השפוך על פניהם, ובמקרים רבים גם לפי הליכתם עוד מעברה השני של הצצר.

רק נקודת מוצא אחת לנוהג ולמשטר בקרבנו — לא העתק מדוגמאות-חוץ, לא חיקוי של זרים, משום שתהומות רובצים בינינו לבינם. רק הארה נכונה של התפקיד, הכרת הענין וראיתו כשלב וכשטח בעל גוון מיוחד, אולם צמוד ומעורה בכל השטחים של חיי ההגשמה, נובע מתוכם וקיים למענם.

1946

שלום אמא,

— — כנראה שלא אבוא גם השבת. אני נמצא זה חמשה ימים על הכרמל, וכפי שמתבטאים החבריה, "לא ימים אלא אגדות".

מג האויר הוא למעלה מן המשוער והימים הם הנפלאים שבשנה.

לא ידעתי שיש מראות ומקומות כה יפים וכה קרובים, ואני עובר את הכרמל לאורכו ולרוחבו ואיני נלאה. פינות חמד ומראות-יקר. הייתי מביאך הנה פעם, ונהנית גם את.

מה אומר לך? — אנו הופכים ל"ציונים". כדאי היה לצנוף את "האנטי-ציונים" שלנו ולטלטלם הנה בימי-אגדות כאלה והפכו עורם ב"ריום! הכלל, רק במוצ"ש אני "יורד" ולא אוכל לבוא לשבת. מה שלומך, וכיצד בלית? אך על זה בהודמנות.

להתראות

נחמיה

נחמיה בתפקידו

הוא נתן בתכונות וסגולות מיוחדות טבעיות שבאופן בלתי-אמצעי היו מעמידות אותו במסיבות שונות, בראש חבריו.

ראשית לכל ידע להקשיב לכל חבר. ניסודו ניגש גישה של אָמון והערכה אל כל אדם שנפגש ודיבר אתו, מתוך הכרה ותקוה "שכל אדם יכול ללמד אותך משהו". הוא היה מקשיב למדבר אליו בלב פתוח, לאו דוקא מתוך ענוה או צניעות, או מתוך "מצות אנשים מלומדה" ונימוס, וגם לא מתוך "גישה חינוכית" כלפי החבר הצעיר שהיה מדבר אתו — שמיעה של בוגר, הרוצה לכוון את הצעיר ממנו — אלא פשוט מתוך רצון לשמוע כל אדם כמו שהוא, ללא חיץ וסייג — כי כל אדם הוא קודם כל אדם ויש לתת אמונה בו.

ולאחר שהקשיב לדברי השני, היה שוקל את הדברים בהגיונו של עצמו. מעיין, מלבן. היה שותק תחילה, שותק הרבה. היה עובר זמן רב עד שאמר את דברו. אולם משאמר — הרי בטחון בדברים, בהירות, הגיון חותך.

ביכולת זו שלו להקשיב תחילה לחבר, לתת אמונה בכל אדם, מתוך תקוה שבכל אדם גנוזים כוחות מיוחדים משלו — כבש את לב חבריו וחניכיו. כבש קודם כל כחבר נאמן שאפשר לבטוח בו, להסמך עליו. ומכאן השפעתו הרבה על האנשים שעבדו אתו במחיצה אחת. ולא רק על צעירים ממנו אלא גם על בוגרים ומנוסים בחיים יותר ממנו. אני מודה שבשבילי היה תמיד חשוב לשמוע דעתו בכל ענין שנפגש לנו בעבודתנו ובחיינו המשותפים. חשובה היתה בשבילי שתיקתו הבוחנת בשעת שמיעת הענין והשיקול המלבן, ההגיוני, — בשעה שהיה מביע את דעתו.

מכאן, לדעתי, נבע אחד המקורות העיקריים ליכולת המפקד שבו: בעצם גישתו לאנשים היה מחנך ורוכש אמנם. והיה עושה זאת ללא שום מאמץ מלאכותי או הכרתי אלא כתכונה וכסגולה הטבעיים בדמו. כאשר נתמנה כמפקד פלוגה אמר עליו חבר: לו היו בפלוגה בחירות בקלפי — אין ספק כי כל החברים היו בוחרים בנחמיה כמפקדם. ואין הדבר פשוט כלל וכלל מאחר שהיה אדם שגדל יחד עם חבריו, בני גילו, וצמח יחד אתם, כאחד מאנשי השורה.

כמה רשמיו זכרון:

פגישת ראשונה, במחנה בדרום, בא, התייצב, שאלתי: אתה מ"כ? ענה: „אמנם גמרתי קורס מ"ים והדרכתי מעט אך איני חושב שאני מ"כ". ושוב — לא מתוך צניעות מופרות אלא מחוסר בטחון הבא בעקבות הנסיון ומתוך אחריות לענין אמר את דבריו — כי כאן ודאי ידרש ממנו יותר ודרושה הדרכה אחרת.

שחק, במלים ספורות ענה על שאר השאלות. אף מלה מיותרת. הוא עמד על שלו כי אינו יכול להיות כאן מ"כ ואני בשלי. לבסוף אמרתי באופן פוסק, כהוראה: מחר עליך לצאת לשעור. וסיימתי את השיחה באמרי לו: קח חומר, תתכונן ותצא בשעה הקבועה לשעור.

קיבל עליו את הדין.

למחרת בשדה — עם כיתת בתורים ותיקים — הפתיע במלוא כוחו: הסברה משכנעת, הגיון צלול, פקודה בהירה, מדויקת, קצרה ונמרצת. והשעור כולו „דופק" — כל הכיתה, בחורים קשישים ממנו בשנים ו„בני-בית" בענין — היו מחושמלים לפקודתו. וראית בחוש איך צלילות-הגיונו מוצאת ביטוייה בכל תנועה של הבחורים. היתה הרגשה: כל הכיתה — גוף אחד. והמדריך שולט בכל אברי הגוף, מתוך עוז ובטחון, כאילו היו חלק בלתי-נפרד מגופו שלו.

הנאום הראשון. — באתי אליו ואמרתי לו כי עם הכנסו לתפקיד, בכינוס, יצטרך לשאת את דברו לפני החברים. קפץ ממקומו: „יצאת מדעתך? — לא בא בחשבון!" כיון שעמדתי על שלי, אמרתי לו: ובכן זהו. והלכתי.

והוא הופיע — בבטחון, בקומה זקופה. הוציא דפי-נייר אחדים מכיסו וקרא מתוך הנייר בקול צלול, שקול ועז את דבריו באזני החברים. לא הורגשו בהופעתו כל מבוכה והיסוסים. שוב כתמידי, כאשר הגיע לכלל מעשה — עשה זאת מתוך בטחון, בהרגשה חפשית ובתנופה.

„אם המשמעת בענינים פנימיים, כגון זרמים, מפלגות, תתכן עד גבולות מסוימים, המשמעת בענינים לאומיים כלליים, ביחסים שבינינו ומחוצה לנו, משמעת זו חובה היא בלי כל תנאי ובלי כל סיג. בענינים אלה צריכים אנו הצעירים לעמוד לרשות הנהלה עליונה אחידה, תחת משמעת תקיפה, גם אם יודעים אנו שהם עושים שגיאות קשות וחמורות, מפני שתוצאות משגיאות אלה הן פחות חמורות מתוצאות החמורות, שיכולות להיות מאנרכיה לאומית".

(ממכתבו של עמיחי קליבנר)

י ח י ע ם

(שירטוטים ביאוגרפיים)

כתצות לילה, אור ליום י"ב תשרי שנת תרע"ט, נולד במושבת יבנאל שבגליל התחתון. בו בלילה הגיעו פרשים הודים לעמק־הירדן, ברדפם אחרי חיל התורכים הניגף. בימים שאחריו פשטו צבאות אנגליה ואחרים במשעולי הגליל, כבשוהו וישחררוהו. באותו הזמן פשטו בישוב העברי הגלילי הדיים על בשורת הגאולה, וליום השמיני להולדתו ניסרה כבר הבשורה עצמה: הכרזת בלפור על שיבת ציון לעם ישראל, ובכל מושבות הגליל צהלה ושמחה לקראת ימי המשיח המשמשים ובאים. חזון הגאולה הקרובה פעם בלבותיהם של המתכנסים לבריתו של הנולד, ובאור־עניניהם ובמצהלות־פיהם נישאה הברכה. יחי עם ישראל בארצו. היה בשאול החזן לשם שיקרא לרך הנולד, פרצה קריא: — יחיעם, יחיעם! ויהי שמו בישראל — יחיעם. סמל ואות לברית שנכרתה בין העם האנגלי והעם העברי לתקומתו של האחרון בארצו.

אך מלאו לו ירח ימים והוא ניטלטל עם הוריו ושני אחיו בקרון פתוח מסג'רה לרחובות דרך ודי־ערה, שני לילות ויום. דרך התחתים מבחינה גשמית אבל מלאה בטחון, אמונה וחופש מבחינה פוליטית. בשורת השיחרור נישאה בפני הצבאות שמחנותיהם נפגשו על כל צעד ושעל, ובפני השכנים, שעתה ביקשו את הקירבה ואת הידידות. כמעט שנה טייל בעריסתו בחוצות רחובות, כשאביו מסיים את משרתו בסג'רה, ועוד שנה ברחובות תל־אביב, בה גרה המשפחה, לרגל עבודת האב במשרדי המוסדות, כמפקח על המטעים. עם עבור המשרדים לירושלים — עולה המשפחה גם היא לירושלמה, והתינוק בן השנתים משוטט ברחובות הסלעיים של שכונת־הבוכרים. פעם הרחיק לכת ונקלע לגן־ילדים ושם ראה תינוקות מצחקים ושרים ומעל הקירות מביטים סוסים, פרות, תרנגולות וחיות־בית אחרות. הוא קרא את כולם בשמותיהם ויתערב בין התינוקות כאילו היה חברם. לא עברו ימים מרובים ויהי משחק עמהם ומשעשעם בסיפורים.

במלאת לו חמש שנים נכנס לבית הספר העממי שבבית־הכרם, מקום מגורו החדש. ראשו נסוי לתורה; ידיו להתעסקות בעפר־הגינה, ועיניו — לטבע הסביבה. בשנתו התשיעית הוא מביע את רשמי הסתכלותו בשפת־שירה לא חרוזה אבל טבעית ופשוטה. באחד מהם ניתן ניב לערפל הלבן העוטף בבוקר־חורף את הבקעה שלפני ביתו וזהרורי־השמש הטובלים בו. פעם דובב את הנצנצנים שבאגלי הטל הנחלים על העצים שלפני חלונו. אך משגדל — שקע בלימודים ובקריאה ויותר מזה בחיפוש אחרי דבר מה — שלא ידע לקרא בשם גם בימי־חייו האחרונים.

מבית הספר העממי היתה דרכו לגמנסיה לירושלים. הצעיר שבתלמידים — אך בין הטובים שבהם, מקשיב ומתמיד. אך גם שובב, „הגון“ בחברת הילדים ועליו, אם כי רגש „נחיתות“ מדכאו לפעמים: הוא נמוך קומה ורזה. „איני רוצה להיות קטן“ — התודה לפני הרופא. אותה שעה אוחזתו רוח דחית והא דבק במסורת עברית, עולה לבית הכנסת בלילי שבת, ובהיותו לבר־מצוה מעניקהו אביו ב„סידור“, לבקשתו. אך זו הלפה מהר, והוא מתחבר לחברת נוער. בשנתו הארבע־עשרה מתחילה צמיחתו המהירה ובזמן קצר הוא גבוה משכמו ומעלה מעל כל חבריו ואחיו. „עוד מעט ויהיה גבוה כאבא“ — וזו משאלתו. ב„חופש הגדול“ שבין השנה הששית לשביעית הוא יוצא לעבוד במושבה בהרצליה, אצל מודר במידית קרקע. מכתבו הקצר מספר בגאווה על „הלטה“ הגבוהה הנשאת בידו והוא אינו עיף. בחופש הגדול שאחריו הוא עובד ברחובות, ובקיץ תרצ"ה, בעוד לא מלאו לו י"ז שנה, הוא גואם בגמנסיה את נאום הסיום בשם חבריו, וקובל על מוריו „שאינם מקנים לתלמידים חינוך לאומי־ארצי־ישובי במידה שיהיו מוכנים לתת את עצמם לקיום המולדת“. למחרתו הוא

יוצא למחנה-עבודה במשמר-העמק, ושם הוא פועל בשני כיוונים: בעבודת-האדמה ובהדרכת הנוער. מעתה הוא נתון בחיים אלה, מתמסר להם באמונה ובתום, אבל בנפשו אין שקט, הוא אינו חדל מלבקש ומלחפש ומשאל את עצמו: אי הנתיב שלו? והנה פורצים מאורעות תרצ"ו, הוא נכנס לשררה, ודומה שהשקט מתחיל לפוקדו. האם מצא שם את עצמו?

בו בזמן אינו מפסיק את משנתו בקריאה ובעיון, בפיחוח החוש המוסיקלי שנעזר בקרב ובעיצוב השקפה על תפקידי הנוער שלנו ושליחותו. בשנת תרצ"ו הוא מתחבר לפלוגת נוער א"י היוצרת את קיבוץ ג' של "השומר הצעיר" בצרף העץ שבמבוא ראשון-לציון, נוטל את הטוריה בידיו הארוכות, כופף את גוו התמיר מתחת לעצי-ההדר, כאשר עשה אביו בגילו בעלותו כחלוץ ארצה, ואינו מניח את שרביט-ההדרכה וההגדרה. למראית עין הוא שמח ועליו ומרוצה. אבל בקרבו תסיסה תהומית. במכתבו להוריו מיום 1.2.37 הוא כותב:

"דומני שנתברכתי בתכונה עזה מאד של חקרנות, של מציאת פרובלימות, של חילופי-מזג ורוח חזקים, ללא הבטחון והאיטיות האכריים המוגעים בעד ריצה אחרי כל הלך רוח. הרבה והרבה דברים נטחננו בטחנתי, מהם שנמאסו עלי או עברו עלי; מהם חדשים ובווערים, ושונים ורבים הם. "אדם בקיבוץ" — לא עלה בדעתי מעולם שיש במושג זה גודש כה רב של פרובלימות. מיום ליום אתה מגלה דברים חדשים. אתה מתעמק במהות נטיותיך הסימפטיות שלך. אתה מגלה גילויים חברתיים-ציבוריים בקיבוץ וכן גילויים אינדיבידואליים אצל אנשים שונים... עדיין נמצא הכל במצב של "תערובת עכורה" אצלי. יש להניח לכלי עד שישקע התוכן ויצטללו המים"...

ולא רק להניח שיצטללו המים מתוך אדישות והסתגרות אלא הוא מחזר אחרי אמצעים-עד לכך בתברת חברתו הצעירה ממנו בשנתים, שמצאה בחצר בית-המדרש למורים בבית-הכרם, ונפשה ערה ואונה קשובה ולבבה מלא רנת-חיים; בחברת הדודן שלו יזהר ס., הגדול ממנו בשנתיים והם דבוקים זה בזה ואחוזים במראה היצוני כבמראה פנימי, בחזיה הומוריסטית-לגלגנית של הקדושה המלולית וביחס רציני-קדוש-תמים לצו והמשמעת במעשה, כששניהם מפליגים בשטף לשון עברית חיה, ציורית-פולסטית מתובלת תבלין חריף עתיק יומין ועד הפלפלין החדשים ה"צבריים": על מוסיקה ועל ספרות ועל תופעות ציבוריות וכל כיוצא בהן; במכתבי-אביו, המספרים על אדמה ועבודה ועל עצים ושגשוג (מכתבו של אבא היה לי חג קטן!) — הוא כותב — "נוגעת אל לבי ויקרה לי כל שורה שלו וכו'"; בחברת אמו השואבת עונג מעיני העמקות ורק אתה הוא ממתיק סוד על חלומותיו ועל "אותה הנערה" שתזמינה אליה לשבת, ותכבדה בכוס חמיצה קרה כידה-הטובה עליה ובה הוא רואה את רוח "הבית" הנערג. ואעלפ"כ אינו מרשה לעצמו —

לבוא הביתה לאיזה ימים — הוא כותב להורים מהקיבוץ — זאת לא אעשה. נדמה לי לעתים שעוד לא הבנתם שכאן ביתי. שכאן צריך להיות ביתי. שגם אם אין לי עבודה — אין עלי לגרוד תמיד אלא לשבת בבית, פה. יכול ורוצה אני לבקרכם תכופות, אבל לבוא "הביתה" — הרי אני בביתי!"

הוא בביתו וטוב לו, בפרט שהעבודה מצויה ועבודה ממש. השבוע היה כולו רחוי גשם. — כתוב במכתבו מיום 9.2.38 — והיום נטעתי גפנים תחת מטר דק ונוכרתי ברשימתו של אבא "נטעתי", ושמתחי מאד. שמחתי על שיש הנאה בעבודה, ביצירת-כפיים, שמחתי על שאחרי הכל בן אני לאבי ואוהב את האדמה כל כך! ונראה כאילו מצא הכד את המבוע והוא מתמלא והולך. אבל הנה באים ימים ומתגלה שהמעין לא הרווהו, והבית לא היה בית. בסופה של אותה שנה הוא עוזב את הקיבוץ ונפרד ממנו במכתב שלא נשלח, אך נשאר בידי חברתו ובו נאמר:

"וקרה הדבר שאיני יודע אם להגדירו במלה "אסון" או "פועל יוצא". האם קרה למי שהוא לעשות מעשה, לעסוק בדבר מה, להשקיע מרץ ורצון ופתאום לעמד ולחוש תחושת תפלות בכל מה שעשה? לחוש פתאום בחוסר הטעם, בחוסר — הייתי אומר — האחזיה במעשה הנעשה? נדמה לי שנשמט מידי קצה החוט המוליך במבוכ, בחשכה, אותו החוט של ה"לשם מה", אותו נתון הטעם, אותו המנמק את המעשה, הנתון הצדקה לסבל,

ליתור, אותו הלוחש לך: נכון! קשה! אולם עליך לעשות, יש טעם לדבר, ואם בעל נפש אתה — עמוד ועשה!" אותו חוס מוביל נשמט מהידים...
„ואל תטעו בי לחשוב שאבדתי את האמונה במפעל, שאיני מכיר בדרך החברתית (הפעולית) הציונית והאישית) שלנו. לו כן היה — כי אז היה הכל כואב מאוד, מרגיז ומעליב מאד, אולם גם ברמסקנות לחלוטין, אז היה ברור מה לעשות! אולם הכל נשאר על מקומו, כל אמונה לא נתרעה. קשה לי להסביר מה קרה כאן, זהו מעין סיבוב על צירים"... והלאה: „עלי להכריע בדברים גדולים מדי, אני תלוי ועומד ומתנווד על פרשת דרכים. פועמת בי הכרה עמוקה באמת ובגודל דרכנו, אך גם פועמת בי התנגדות סובייקטיבית לחברה שאני נמצא בה כעת ולאורח-חיייה, — ודופק בי צורך עז למצוא פורקן לרצונות שלי, לנטיית שלי; שולטת בי תאוה עזה לטעם, לענין. אני רוצה להשקיע את ראשי ורובי דבר של ענין“.

ואחרי שיקול דעת — שלו ושל ההורים — אמר למצוא פורקן על ספסל הלימודים בכתי אולפנא גבוהים ויקם וילך לונדונה. בבת אחת עבר לעולם אחר; אחר במראותיו ובחזיונותיו, באנשיו ובמנהגיו. עיניו משוטטות וצופות; נפשו ערה וסופגת רישומים, אבל כנאמן לצו ולחובה אינו שוכח לשם מה נדד ללונדון המעורפלת. מיד הוא משיע עצמו בספרים העבים לשגן תורתם. והיסוסים תופסים אותו פן לא יצלה הדבר בידו. כי הנה זה שנים שהספיק מגירסת הגמנסיה התורה היתה רפויה בידו. „אצטרך לנשום נשימה עמוקה — כתוב במכתבו להורים מיום 15.11.38. — לונק לתוך החומר שלמדתי ולהשתדל לזכור משהו במשך עשרה ימים. כי אין זה נעים ביותר להיות ברשימת הנחשלים“. והוא משגן ברצינות בכובד-ראש ובהתמסרות בכל דבר שנראה לו לממש אותה שעה. אעפ"כ אינו מסיח דעתו מהסתכל במסובב אותו, ללמוד ביחוד את האנגלים, בני בריתנו, ואחרי שבתו שם כחודשיים הוא מוסיף:

„אגב, אני מתאהב והולך בלונדון. ז. א. ביפה שבעיר זו, לעומת זה — חיים של הצעירים האנגליים נבאש באפי יותר ויותר, אין להם אף טפה של השקפת עולם, הם משעממים עד חרדה והבחורות שלהם עוד יותר מחורבנות... חזו מזה יש להם מושגים הדייטיים כאלה במוסר. אל אלוהים! והנימוסים וכל ההבלים הללו. אין לכם מושג! אני מודה לאלוהים יום יום שעשני דוקא יהודי, ודוקא ארץ-ישראלי, ודוקא „צברה“, ואני מתגעגע הביתה יותר ויותר“.

אך רצונו עז אתו, הוא מתגבר על הגעגועים בצללו בנכבד ים הלימודים ובחחרו אל חוף, הנראה לו כמבטח, בכל כוחותיו: „אני מלא חרדה לקראת הבחינות, — נאמר במכתב מדצמבר על הבחינות שתהיינה ביוני הבא — ויש להניח שאזיע כדבעי, משום שאין דבר שמעליב אותי בעולם זה ככשלו, — אני אוהב להצליח, וטוב שאני חש על בשרי את האמת, שכדי להצליח צריך לדעת, וכדי לדעת צריך לעבוד ולעולם אל תסתפק ב„שאר רוח“ ובזר כשרונות שמרכיבים על ראשך“. והוא ידע את חובתו — לעשותה. ימים ולילות הוא מתיחד עם הספרים, המורים והמבחנות במעבדה, ומכל הלימודים מושכות אותו החימיה והבוסקופיקה בלחילוףן המיקרוסקופיים: „יש — כתוב במכתבו מיום 8.2.39 — שעובר כך רגע מזור למחשבה על ההקבלה (האנושית) אל הפרימיטיבים, אל כל אותם הרברים העוברים שם בצורה מיקרוסקופית ועירות ובכל זאת אותה הרוח, אותה המשיכה. אותה היד טווה הכל בחוכמה, דומה שיוצר עליון טובל ירו בנוזל ההיולי וטווה ממנו בניני פלא, בנינים נעים, בדים ונמשכים ולבסוף חשים ומרגישים! נדמה לי, לפתע, שאותו הספרמטוואיד השט לו בכיוון הביצית, בתוך הריר המושך צריך להיות מאושר כל כך, מאושר למלא את צו חייו, למלא את כל תוכן חייו, לשחות לו ככה בים של פלא, של שירה, של יופי, מבלי דעת בברור שהוא הולך להטמע בתוך חומר אחר ולהקים אינדיבידואום חדש, הוא רק זורם לקראת מטרה בחיוניות שכזו וחושבני שהעולם נעשה יפה לשעה קלה“.

בהיותו שקוע במבחנות ובשינון שמות זרים וארוכים, ביחוד בואולוגיה, חוקפים אותו מפעם לפעם געגועים לבית. לאורך, לשירה. „אני מתגעגע מאד לטיפה של שירה עברית,

אלו יכולת למצוא איזה כרך ישן (איני רוצה חדש) של שירי ביאליק, הייתי שמח מאד לקבלו בדואר". ומדי דברו על ימי החופשה, הוא נזכר בארץ וכולו רטט געגועים. "מגוי וגמור אתי, יזה מה שיאה, בסוף השנה אני חוזר הביתה. אני צריך, מזון לנשמה"; ושם אמצאנו". אגב זה הוא מערער על עתידו ועל דרכו אליו: "לבי לצמח ולאדמה ולא לעכברים ומקקים — אני רוצה שדה פתוח וקרעע חדשה ומקום לנשימה ארוכה" — הרי לכאורה הוא מתוה לעצמו את נתיבו ומכוון את לבו ואת פניו לילך בו לבטח, אבל באמת אין הדבר כן; החטטנות והחיפושים אינם פוסקים, ומפעם לפעם מבצבצת מבין שיטי־מכתביו השאלה: אי הדרך? אביו מסייע לו בביקושיו, מעיר ומאיר, "שדות־עבודה" שונים, פעם הוא משלח קרני־מישוש ל"שדה הספרות", ועל זה יענה:

"אני נוכח יותר ויותר — לעתים בצער ומיד בכעס על הצער הזה — ש"שדה עבודתי" הוא יותר מכל אני עצמי. אותה התלישות או ה"אפיקרוסות", שיוהר ואני מפורסמים בה אינה אלא מין הבטה מיוחדת על הדברים בעולם הזה, שתוצאותה היא חיפוש מתמיד אחרי אותו ההד העולה מבתוכי, חיפוש מתמיד אחרי אמת אחת, שהיא לא מפלגתית, לא "חברתית" לא "מהפכנית" ולא שאר מיני דברים, אלא אמת של האני. בשבילי אמת זו היא היות נאמן למה שעולה מתוכי, לאמוציות שלך, לאהבות שלך, לרגשות שלך. לא רק להיות נאמן, אלא לחפש ולהטט בעולם הדברים אחרי אותם הדברים שהם טהורים, שהם שקופים, שהם זכים, שהם דוברים אלי, אחרי אותם הדברים שהם כל כך מפשיטים אותך מכל הלבוש האורגני־עובדתי שלך. שהם, כביכול, מוון לאותו החלק המפשט שבך... בקיצור, אותם הדברים שהם כה טבועים ושוזרים בזכרונות שלנו, במוסיקה הקלסית שלי, בימי חורף אפורים, ארוכים, עצובים ומסתוריים, בשקיעות של ימי אביב, ב..."

וכך היה ממשך ולומד מתוך שקידה והתמסרות, ממשך ומחטט ומבקש את האלהים היושב בתוכו ומיחל לשמוע ממנו את צו החיים, את המעשה שעליו לעשות. והנה מתפרסם באי"ה "הספר הלבן" הצ'מברליני והוא, כשבתו בלונדון הבריה, מזדעזע ורוגז, אבל עיניו פקוחות לראות את האמת הערומה ומתוך כך את הדרך שעלינו לבור לעצמנו. במכתבו מיום 10.4.39 הוא רושם:

"ולנו בארץ צפוייה הסכנה הגדולה האורבת לכל נתקף היום — להשכח. חשוט ששוכחים כעת בן־רגע... אותנו יכולים למכור היום בזיל הזול, ואיש לא ישים לב, ואף לא יכאב יותר מאשר בוקר אחד או ערב אחד וחסל. איני יודע אם יש לי רשות להגיד לכם דבר, אבל יש לי הרגשה שבכל זאת אין עושים אצלנו די. מעולם לא עשו אצלנו די לפני שהיה מאוחר. לדעתי צריך להמציא כסף מתחת לאדמה, לעשות הכל ולקנות אדמה בלי סוף ולהבריח עולים בלי סוף; ותפשט אניות זו אחר זו — עליכם להעלות מספר מדהים של עולים ולתקוע חלק מהם על האדמה החדשה, ואין מה לאמר שצריך כסף בשביל עוד דבר... "שהויתי כאן לימדתני דבר שלעולם לא הייתי לומדו בארץ: העולם הרחב, אירופה זו עם מחשלותיה ועם המון העם הנם מפלצת טורפת, רעבה, צינית, אכזרית וקרה. שכחנית וכפופית טובה וחסרת־מצפון; אסור, אסור להאמין להם..."

בדעתנו היום את בריטניה הפועלית, את ארצות הברית ואת האומות המאוחדות — מה מכאיבה ומדכאה האמת הנבואית הזאת, שיחיעם חוה לפני שמונה שנים!... בחודש יולי עמד בבחינות והצטין בחימיה ובבוטניקה, שני המקצועות שנתחבבו עליו, וימהר לשוב ארצה — הביתה. באוירת הארץ עוד הדהדו "המאורעות" ובאוירת־העולם כבר הדהד צחצוח החרבות. היה ברור לו שלשנה הבאה לא יצא מן הארץ ונרשם כסטודנט באוניברסיטה על הר הצופים. אבל עיניו — רחק מהן השקט. מה יהיה גורלנו כפרוץ מלחמה? ועד שהוא תוהה ובוהה בשאלה זו והמלחמה פרצה. הוא נותן ידו להתגיסות, אבל — הדגיש והכריז — לא לצבא־הברית, כי אם לשרות לאומי. לא יצאו חדשים מרובים והוא עוזב את ספסל הלמודים, באמצע שנת ת"ש, ונכנס לשרות לאומי. נכנס בראשו ורובו, בהתמסרות כל היותו ותחושתו, ואם כי הימים קשים וחמורים, מלווים לבטים וחרדות, הנה עיניו בהירות ונפשו שקטה. דומה שפסקו התהיה והבהיה, ואינו שואל יותר לנתיב, כאשר

ברור לו, כנראה, כי הפעם מצאו. והוא דורך בו בעון. „אל תדאגו לי“ — הוא כותב להורים — טוב לי, טוב מאד אפילו. ובשוטטו בהרים ובבקעות, בערבי ירח ובאישוני לילה, צעדי בטוחים וקולו מפזם. שלימות-רוחו באה לידי ביטוי במכתביו אל חברתו, שלפעמים ארוכים הם ולפעמים קצרים, אבל לא תמיד תכופים. הוא שקוע ב„ענין“ ביהודה ובשרון ובגליל העליון. וביקוריו בבית ואף ראינותיו עם חברתו נדירים הם. בשבוע שאחרי חג השבועות בשנת תש״ב הוא מקבל חופשה של שבעה ימים כדי להכנס לחופה, ביום י׳ סיון, עם חברתו בחירת-לבו רמה לבית סמסונוב, במושבת חדרה, וככלות „שבעת ימי המשתה“ הוא חוזר לשרות, לשבת בלול באחד הישובים בגליל העליון, לרגלי תפקידו.

היתה לי שעה טובה אמש — הוא כותב לרעייתו בחורף 1943, — והייתי לבדי בלול הריק, שגשם תופף על גבו וסילונו רוח מתגנבים בהרכי וטיפות גדולות מתקצצות לאט, אישם איפה בסדקי הפח ונפולות על השמיכה ועל הספר ועל הארץ. והריני עומד תלוף מגפים בקבקי-עץ העבים של ידידי, וכלום יודעת את מה זה כשעוברת עליך רוח ואתה שואג מעומק גרונו ומסלטל סלסולי כנסייה שיש בהן און ויש בהם הר של כתלים וגון של אפולונית ומלוודיה שנכנסת מתחת לנפשך והופכת אותה על צדה עד שבעל כרחך מתנפנפות ירך וגופן נע ונד ואתה קומט מצחך ועיגך מבליטות ואינך יודע מדוע קסמו ללבך דוקא המלים: „Agnus Rei“

אולם אלה הן החושות רגע, רובו של זמנו שקוע בשרות, במלוא התפקיד, במשמעת יבשה: „העבודה כעת קשה באמת — הוא כותב בשנת 1944 — הרגלים עובדות יום יום; הגעלים נאכלות ואני כובש הרים ובקעות, יוצא בחשכה והיום מאיר עלי אם בגבעות חשופות, זרועות אבנים ואם בודיות שנחל לא נחל מפכפך בהן ושכתי דשא רכים בהן והם רטובים מסל... מה יהיה אח״כ? איני יודע באמת... ואני בוחר לא לחשוב...“ כי בשעה שנתן חופש למחשבותיו סביב ה„ענין“ שלו — היה רואה שחורות. ולא מצד החיילים הפשוטים, העומדים בשורה, „המזוהמים, פרועים, מגודלי זקן ומפויחים, כשקבתם מלאה מיני תבשילים משונים. אך מצבר-רוחם טוב מאין כמוהו אלא מצד „הגדולים“ האחראים, מתווי-השבילים, ומכווני-הכיוונים, ש„שדרותיהם רפיוות ומוחותיהם הפכפכים והם שמגדריקים קלוקלים“, בסופו של דבר יטיפו להבלגה ולרכרוך, גם בשעה שבר-בריתנו יבגוד בנו בגידה מכלה ומהרסת...

סיפוק-רוחו התחשל בשעה שהוטל עליו תפקיד של מדריך ומתכן. הכרת האחריות שהיתה חלק באפיו, נוספה אל המסירות שהיתה טבועה בו — והוא מצליח בעבודתו, עד כדי לראות בה שליחות של חייו. ובאותו זמן הוא נתון בשני עולמות שהם אחד: הרחבת „השרות“ העמקתו וחלום-נפשו על בית קטן לו ולחברתו: „למה לי לספר לך — הוא כותב לה באחד המכתבים — ספורים על מה השבתי יעל מה אני מהרהר — ומהרהר לרוב תוך כדי הליכה, בשעה שהרגלים נושאות אותך בדרך ובלא דרך ולפינך גבו של חברך ומעליך שמש חמה למדי, מהרהר ורואה תמונות ומחשב חשבונות וסוגר אותך ואותי בתוך ירק ומים וחיים שבתנועה ושקט בנשמה וכר וכר — למה, אני אומר, להאריך במיני מגמומים, — מוטב שאעתיק לך שיר קטן של ש. שלום:

„כי נפגשנו אי-אן, כי טיילנו בנן,

נהר לו שיחנו על בית קטן,

על בית קטן בארצנו בכפר,

חלון הפתוח תמיד לאפר

וסוכה ועצים וכברת אדמה

מקצוי הצפון אז לבנו המה:

בית קטן.....“

כה חלפו חמש שנים עד יקץ 1945, כשהמלחמה העולמית נסתיימה והשאלה „מתי אעשה לביתי ז׳“ צפה בהרירות, ביקש חופשה לשנה, למען יגמור את לימודיו באוניברסיטה. אחרי שהיות מרובות ניתנה לו חופשה, בא עם רעייתו לבית הוריו בירושלים. ובשעה שהיא הרביצה תורה לילדים בבית הספר התיכוני, ישב הוא על ספסל הלימודים והמשיך בנקודה

בה הפסיק בקיץ 1941, בחימיה ובבוטניקה, והטיל על עצמו „לעשות שתי שנים בשנה ורבע“. הוא לומד ימים ולילות בכתלי האוניברסיטה, ליד השלחן בחדרו ובפינה בגן. אך דעתו אינה מוסחת גם מ„הענין“. מפעם לפעם יצא אי-שם, כאילו כדי להתכדר ולהתרענן, ובשובו פניו נסוכים ערפיליות.

שוב ניטל השקט מעולמו. נוסחאות חימיה וצילילי מלודיות; השתקעות בספרים עבים ורדודי-מחשבה על חבריו המשוטטים אותה שעה בשבילים פתלולים בסתר-הירים; התכוננות למחר האפור והבלתי נודע והחלום והערגה לבית קטן בתוך ירק ומים — כל אלה הובעו בשרטוט-פניו ובנצנוצי-עיניו, וקסמו לדמותו קסם של מחשבה הזויה, ערפיליות ובהירות; תוגה וצהלה, יגילוי וכיסוי ועל הכל — טוב ומסירות, כנות וגאמנות. ובבית היה אור. אור זורח משני לפידי-חיים שמלאוהו בכל פינה ובכל זווית: הוא וחברתו, שניהם תמירים ומשגשים, רווי-טל נוער, רונני-בוקר וערב וגושאי תשוקה לחיים של מחר. אולם אהה, אחד האורות לקה מהר...

בסעודת ליל שבת המשפחתית של ט"ו בסיון תש"ו שנערכה הפעם לא בבית אבא, כנהוג מימים ימימה, כי אם בבית האח הבכור, התבלט הוא בכל הדרו: זקוף קומה כתמר, צלול-עינים כמים עמוקים וזכים, אציל-פנים כבעל נשמה יתירה, ודוק שקוף של תוגה פרוש עליו; מיעט בדיבור, שלא כדרכו, והיה כמקשיב להדים רחוקים. האם בחינות הגמר שנועדו לעוד שבועים — אכפו עליו אן פעמי גורלו הדהדו לו?

שלא במתכוון ניטו העינים אליו, אל ההדור והנאה, הפיקח והטוב, ושפתי אמה לוחשת: ישמרהו לנו אל. והיא לא שיערה, וכל המסובים לא שיערו, שסעודת ליל-שבת משפחתית זו, יחד אתו, אחרונה היא, האחרונה לבלי שוב... קול גורלו כבר קרא לו מאתמול... בחצות ליל, אור ליום י"ח סיון שנת תש"ו יצא יחיכם למשמרת ההגנה על קיום הברית שהממשלה האנגלית החלה להפירה מזה שנים, בגורה על העם היושב בציון לבלתי היות לו נחלה בה ובסגרה את שערי ארץ בפני פליטי ישראל ושרידי הדופקים עליה. הוא וקבוצת מרעיו הלכו בשליחות אל עבר אכויב. יריות של צבא אנגליה שהופקד להגשים את גזירות הבנייה פגעו בו ופתיל חייו נפסק. החיים שהתחילו עם כריתת הברית נכרתו עם הפרחה בידי מפיריה. הנשמה שירדה בגליל יצאה בגליל ועוד לא מלאו לה על פני האדמה עשרים ושמונה שנים שלימות... יחיכם איננו...

מכתבי יחיכם

על ההדרכה, על שיחי-הפטל, על העתיד ועל הסתיו

שלשה קטעי מכתבים, מתוך צרור מכתביו של יחיכם ז"ל, העומד להתפרסם בקרוב. הקטעים מן השנים 44—1942, משנות ההדרכה.

א.

— 1942 :

מצב הרוח אינו מרומם מאד. חדשים של עבודה בתנאים קשים למדי ובמקצוע אחד פחות או יותר מצומצם, המאמץ הגופני שהוא גדול למדי ועוד סיבות מסיבות שונות — כל אלה כבר מעיקים קצת. רוצים לגמור — למרות הענין הרב. בדרך כלל מצאתי לא רק ענין — אלא גם נטיה למקצוע זה, ואל תחשבי שהנטיה היא מהגון הסנובי-תלבשתי או מ„הרכיבה-על-הסוס“. זהו מקצוע ממש. יש בו אמנות רבה, מחשבה, דרכים חדשות, ומקור רב למדי לביטוי, והגשמה של הכרה קיבוצית הפועלת ודורשת את חלקה גם אצל

„מתבדלים“ כביכול, „אינדיבידואליסטים“ כביכול, תלושים כמנונו. לפחות למדתי קצת לראות מה עצום חלקו של הענין הזה בחינוך, בבנין ובהיסטוריה של עם. ראיתי, ושמחתי להכיר, אנשים מרחיקי-ראות, נועזים, מהפכניים ועקשנים. הרחתי על קצה המזלג, ומסיפורים בעיקר, את הקשיים הנוראים שבהם נתקלת עבודה זו. קשיים בודון, קשיים מתוך טמטום וקוצר-ראות וקשיים מתוך אולת יד והוסר אמצעים.

למה לי לספר לך סיפורים ארוכים על מה חשבתי ועל מה אני מהרהר — ומהרהר לרוב תוך כדי הליכה, בשעה שהרגלים נושאות אותך בדרך ובלא דרך ולפניך גבו של חברך ומעליך שמש חמה למדי, מהרהר ורואה תמונות ומחשב חשבונות וסוגר אותך ואותי בתוך ירק ומים, וחיים שבתנועה, שקט שנשמה וכו' וכו' — למה, אני אומר, להאריך במיני גמגומים — מוטב שאעתיק לך שיר קטן...

ב.

הסתיו מתגנב ובא. זה כמה ימים שעם בוקר מכוסים הגאיות בערפלים שראשי ההרים מציצים מהם — אותם ערפלי הסתיו, ונעשה קריר בבוקר והשמים מעוננים, ומעידרוח לא-רוח של אדמה מושקה מגשם, ויריעות האוהל טחובות מטל והימים מתקצרים והולכים והצבעים בבוקר מעודנים יותר וחלקים יותר, עם פחות חריפות של קיץ ועם יותר הרגשה „כזאתי-מין“, ויש לך יער, ויש לך הר, שחלקו ירוק, וחלקו אפור-שחור. אלא שמשעה שאתה יוצא לעבודה והשעה מתאחרת — מכחילים השמים ומתחמם האויר מבצבצת זיעה ומחריפים הצבעים והקיץ עודנו דוקר בך, מתחת לנעלים, מתחת לחולצה, על הראש — עד שאתה מגיע לראשו של הר והרוח תופשת בך ובזעתך ובשערך ומקדרת „ובעל כרחך“ יושב אתה לפוש קמעה — והעינים שבעות תמיד מרחבים ושלוחות וכחול של מרחק ואבנים ומדרגות שעל ירך ובוסתנים של ערבים ועצי חרוב בודדים ירוקים-כהים שצלם שחור ומוזמין.

העבודה רבה כי אנו דחוקים בעזרה. היום אני כנראה מתחיל לעבוד קצת בלילה — אם כן הולכים ימים שבהם יהיה הראש אטום והלב סתום והעיפות מתחלחלת וכמעט תמיד רעב ומן הסתם מלוכלך מאין זמן לנסוע העירה.

ג.

— :1944

העבודה כעת קשה באמת. הרגלים עובדות יום יום, הנעלים נאכלות ואני כובש הרים ובקעות, יוצא בחשכה והיום סאיר עלי אם בגבעות חשופות זרועות אבנים ואם בדויות שנחל לא נחל מפספך בהם וכתמי דשא רבים והם רטובים מטל והם זרועים שיחי פטל קוצני — אותו פטל שבהבשילו הוא משחיר ומתקתק-חמוץ...

מה יהיה אח"כ איני יודע באמת; והדבר מכביד עלי יותר ויותר כשאני מהרהר בו אלא שבוחר אני שלא לחשוב משום שאין תועלת בדבר כרגע.

אל תכעסי ואל תזעפי אם גם אני לך שיש לי הרגשה שענין האוניברסיטה הולך ונעשה מפוקפק ביותר. נדמה לי שאין גנו ברידה אחרת. למדתי כאן להכיר באופן מחשבתי והכרתי מעמיק יותר לפני מה אנו עומדים וחוששני שאין ברירה.

המזרח התיכון באיסטרטגית הקיסרות

בטרם יודיע מיניסטר הוץ בריטי את החלטותיו מעל במת הפרלמנט ושאר במות, נועץ הוא במומחי הבטחון הקיסרותי; וממושגיהם של אלה יש להסיק לא מעט על שרשי מחשבתו של המיניסטר והצהרותיו שעה שהוא מופיע בפומבי. השגותיו של מפקד-גפה ס. ג. ווקר הנדפסות כאן. (לקוחות ממאמרו בחוברת פברואר של רבעון החברה הבריטית לקציני שלושת השירותים המזויינים) משקפות בודאי משהו מעולם מחשבתו זה של חוג המומחים לאיסטרטגיה (קרי — גם למדיניות) של הקיסרות; ואכן, ניכרת השפעתם על הטיפול המדיני בענייני א"י בשנה האחרונה.

א. בין הקיסרות למזרח-התיכון

שני גורמים עיקריים צצו ועלו כתוצאה ממלחמת 45—1939: ארצות הברית של אמריקה, שהיא עתה, בלי ספק, חזקה, כמדינה לעצמה, יותר מכל מדינה אחרת, ושעל אף האופוזיציה הבדלנית שבתוכה מוכיחה היא נכונות לעשות את חלקה במשימה להבטיח את שלום העולם — מצד אחד; ומן הצד השני — חורבן של שלוש מדינות טוטאליטריות על האידיאולוגיות הלאומניות המופלגות שלהן, בא הודות לצירוף כוחן של בעלות-ברית, שרוסיה היתה אחת מהן. בין שני כוחות רבי-עצמה אלה, כל אחד ואורחות חייו השונים והעצמאיים, מוצאים אנו את קהליית העמים הבריטית המחזקת — כ"נפש-המאזנים" — את תקותן של ארצות אירופה הקטנות ומשמשת דוגמה לעולם במלחמתה לחופש ולריבונות העצמית של עמי-העולם.

כדי לקיים עמדה כזאת, יש צורך בכוח — ובכל תכנית לצירוף בעל-כוח שבין העמים הבריטיים ממלא האיזור הקרוי המזרח-התיכון תפקיד חשוב ביותר. אפשר לכלול באיזור זה את הארצות: מצרים וסודן האנגלו-מצרי, ארץ-ישראל ועבר-הירדן, קפריסין, לבנון וסוריה, תורכיה, עיראק ופרס, חצי-האי ערב, אריטריאה וסומאלי.

מבחינה פוליטית החלו ארצות מזרח-תיכוניות אלו להשתתף השתתפות פעילה, הגדלה והולכת, בחיי העולם המתמערב, והן שואפות לקלוט את השפעות הלאומניות המערבית — ומשתדלות לפרוק מעליהן את עול הפיקוח האירופי. זאת ועוד: האיזור הזה הוא כור מחצבתן של שלוש דתות העולם — יהדות, נצרות ואיסלם — ועתה יותר מכלל הזמנים נתון הוא להשפעת שאיפת הציונות העולמית לבית לאומי יהודי בארץ-ישראל, שאיפה שכל העולם המוסלמי מתנגד לה למעשה בשצף קצף.

מבחינה כלכלית נמצאים באיזור זה תעלת־סואץ, מרכזי מקורות הנפט, הידועים והפוטנציאליים הגדולים ביותר באיזור ההשפעה הבריטי, בעוד שסיגול אידיאות המערב פותח יותר ויותר את שוקי המזרח־התיכון בפני סחורות המערב. מבחינה איסטרטגית חשיבותו היא בהיותו בחינת גשר־היבשת שבין שלוש יבשות, עורק־התגברות הקצר ביותר למושבותינו ולדומיניונים מסביב לארץ־קינוס ההודי, מקום שבו שריוות ארבע חמישיות מאוכלוסיית הקיסרות. נקודת הצומת של קשר־הטלגרף ושל נתיבי־האוויר הקיסרותיים ודרכי־היבשה היחידות מאיזור האוקינוס ההודי לדרום־מזרח אירופה ולמערב רוסיה האסייתית.

המזרח־התיכון בצומת התחבורה הקיסרותית.

הקו הרצוף — האלכסון האימפריאלי המסורתי להידוק חלקי הקיסרות;
 הקו המרוסק — הדרך לשעת־דחק, מסביב לאפריקה;
 קו־המטוסים — קפיצת־הדרך החדשה מעל מרכז אפריקה.

ב. מדינות הערבים לאחר המלחמה

המדינות הערביות הקטנות במזרח-התיכון, אף על פי שלאומניות מאוד לפי השקפתן, לא אומנו לא בהגנה עצמית, (פרט לתגרות-מדבר), ולא בטכניקה של ממשל מודרני. על כן היו פחות מוכשרות מן הקיסרות העות'מנית להגן ולשמור על קשרי הים של אירופה עם המזרח, וכל אחת מהן מצאה עצמה, לעצמו של דבר, תחת פיקוחם של יועצים זרים, אם בריטיים ואם צרפתיים.

התועלת שהפיקו הארצות הערביות מנצחון בעלות הברית, עלתה על זו של שאר מדינות. חירותן נשתמרה במחיר זהב ערבי מועט, ואולי גם חינם אין כסף, וגם דם ערבי רב לא נשפך. מדינות ערביות, אשר הובטחה להן גם עצמאות בסופו של דבר, הוקמו במצרים, סוריה והלבנון, עבר-הירדן, חיג'אז ועיראק. לנגיד ולתימן הוענקה עצמאות לאלתר, וארץ-ישראל, שעתידיה, כמדינה ערבית או יהודית, סתום הוא, גם היא נמסרה לממשל והנהלה מנדטוריים.

המזרח-התיכון הוא מרכז העולם המוסלמי, ואף כי חשיבותה של הדת, כגורם מקשר בקרב עמיה, קטנה משנאת המערב, מכל מקום תוסיף להיות כוח שיש להתחשב בו בקיסרות שיותר מ-100,000,000 מוסלמים נמנים על אוכלוסייה; על כל פנים נתקיימו עד כה שני גורמים עיקריים, העושים לשיתוף פעולה בקרב ארצות המזרח-התיכון. מבחוץ היה לחצן של מעצמות אירופה הגדולות מלבדן להגנת ענייניהן המשותפים. וכלפי פנים מגבירה התנועה הערבית — פרט לתורכיה, פרס ואפגניסטאן, — את שאיפותיהן הלאומניות ומעמידה אותן יותר ויותר על כוחן בצירופו.

הקמת הליגה הערבית, הכוללת את מצרים, סוריה והלבנון, עבר-הירדן, עיראק, תימן וערב-הסעודית, היא ההתפתחות החשובה היחידה בתנועה הפאן-ערבית במרוצת המלחמה האחרונה. מן הראוי לציין, שהתעמולה והטירור הערביים בארץ-ישראל, שנפרצו כליכך בשלוש השנים שקדמו למלחמה, הופסקו שעה שידיה של בריטניה היו מלאות מלאכה במקום אחר; ואכן פליאה היא, שעתה, לאחר שנסתיימה המלחמה ושוב אפשר לנו ליתן את דעתנו על ארץ-ישראל — היהודים, ולא הערבים, הם הנזקקים לאלמות, אף כי תעמולה אנטי-בריטית פעילה באיזורים ערביים; ועתה, מחמת טיפולנו במצב בארץ-ישראל, עומדים אנו, כאשר לא עמדנו עד כה, בפני הסכנה לאבד את כבודנו בעיני הערבים ואת אמונתם בנו.

גם עתה, זו הפעם השנית, הפיקו הערבים תועלת רבה ביותר ממלחמה גדולה. ארצות אירופה, שעצמאותן המודרניות קמה ונהיתה במלחמת 18—1914 — היינו צ'כוסלובקיה, פולין, יוגוסלביה — ידעו כולן חורבן, יסורים ואבדן שאין להם שיעור. אך מצבן של הארצות הערביות שופר עתה מכפי שהיה ביום מן הימים. אלו מהן שעדיין לא הגיעו לעצמאות שלימה, מתקרבות חי-שמהר לדרגת אושר זו, ואפילו עיראק, לאחר שעשתה מיקח של טעות ומרדה מרידה פרו-נאצית ב-1941, מקיימת עתה את עצמאותה לפי ברית-אמנה. רק ארץ-ישראל עודה נתונה למינהל מנדטורי — ספחת-מיד ביחסי-הכנה בריאים בין אנגלים לערבים, יחסים שהיו מתקיימים לולא זאת.

ג. הגורמים המקנים לאיזור המזרח-התיכון את השיבותו כאיסטרטגיה הקיסרותית

כדי להתמיד ככוח עולמי, דרושים לנו עושר, עצמה תעשייתית ועצמת-זין, וביחוד בים ובאוויר.

הנה תיארונו בזה את המזרח-התיכון ביחסו למסגרת-דברים זו מבחינה פוליטית. עתה נפנה נא לשיקולים האיסטרטגיים המקנים למזרח-התיכון את מעמדו בעתיד-הקיסרות.

מצרים והסודן

הממלכה העצמאית של מצרים מקיימת בידיה את הפיקוח על נתיבי-הים היבשה שבין שלוש יבשות. בה עוברים עורקי-הטלגרף להודו, דרום-אפריקה, המזרח-הרחוק, אוסטרליה ואסיה. גם קשרי-האוויר מתרכזים במצרים, אשר שם מסתעף לשנים העורק הקיסרותי — אחד להודו ולמזרח-הרחוק (דרך עיראק), ואחד לדרום-אפריקה ולכף התקוה הטובה.

משנת 1882, מיום שבריטניה כבשה לראשונה את מצרים, זכתה בה לשטחי אימונים טובים, עם מזג אוויר מצויין, לרוב שפע, לקשרי מסילות-ברזל טובים, לנמלים ממדרגה ראשונה ולמקום חמודות בשביל כוחות הרזרבה-האיסטרטגי להגנת הקיסרות. לפי תנוחתו הגיאוגרפית עשוי המקום לחפות על איזור הים-התיכון, על הארצות הערביות ועל נחלאותינו במזרח-אפריקה, והיא עמדה עצומת-חשיבות בדרכי המעבר להודו ולמזרח-הרחוק.

מצרים פתוחה להתקפה מן הים-התיכון, ים-סוף, מפרץ סואץ, מדבר סיני, מדבר לוב ומדבריות נוב רחבי הידיים. אך כמעט תמיד תכשלה ההתקפות אם לא תעשינה מתוך עליונות ימית או אווירית; וכיום לא הצליחה שום מעצמה ממדרגה ראשונה, שאין אנו קשורים עמה בברית ידידות, להיאחזו במקום מן המקומות, שהם בטוח פעולה יעיל נגד מצרים.

דרישתו הנוכחית של העם המצרי שנצא מגבולי ארצם לחלוטין, — עם כל היותה הולמת את הכרוזתינו, הנשמעות לעתים קרובות והמדגישות את חופש העמים, — רבים מבין האימפריאליסטים הגמורים רואים בה דבר של מופע. הרבה תלוי בתוצאות המשא-ומתן הנוכחי שתכליתו לתקן את החוזה האנגלו-מצרי משנת 1937, בהגנת תעלת-סואץ ובשמירת ענייניה הכספיים והאחרים שבמצרים, יש לה, לבריטניה, עניין חיוני. וכן ענין לה בבריתות העתידות שתבקש מצרים, בהבטחת הסודן ובטחונה הפנימי ורווחתה של מצרים עצמה. המצרים מצדם טוענים, כי ראויים הם לשלוט בעצמם, וכי כוחות ההגנה שלהם מוכשרים להגן על תעלת-סואץ ולקיים את הבטחון הפנימי בארצם עד בוא עזרת חוץ.

ב־13 במאי 1946 הצהיר איסמעיל צדקי פחה, ראש ממשלת מצרים בעת ההיא, בין שאר דברים ב„טיימס“ הלונדוני לאמור: „עניינה הפוליטיים והצבאיים של בריטניה הגדולה יישמרו ע"י ידידות ושיתוף-פעולה שמירה יעילה יותר מאשר ע"י שימוש בנוסחה מיושנת של מדיניות קיסרותית שנדחתה בפירוש ע"י מצפונם

של עמי העולם". זוהי הצהרה שלא קל להשיג עליה, אך לרוע המזל עלינו לחזור לאחור עד לשנת 1874, היא השנה שבה 50,000 מצרים לחמו לימינם של התורכים בפלבנה, כדי שנמצא עדות כלשהי לסגולות המלחמה של המצרים. אמנם, כמה מהם לחמו בתוך שורות הצבא התורכי נגד בנות הברית במלחמה 18—1914, אך אלה שערקו ונצטרפו אלינו לחיזוק ההופעה הערבית לעצמאות לא עשו רושם רב ביותר, וחלקם בהגנת ארצם-הם במלחמה האחרונה, אין בו כדי לזכותם זכויות רבות, וזאת עם כל נאמנותם הפוליטית הנאותה, שבאה לכלל ביטוי בשמירת בריתם עם בריטניה הגדולה.

ההסכם האנגלו-מצרי משנת 1899 העמיד את סודן במצב של קונדומיניון (שלטון בצוותא) — היינו כשטח חסות אנגלו-מצרי. עתה, מאחר שפוקעת סמכותנו במצרים, נעשה פיקוחנו בסודן חשוב יותר. הסודן עודנו מחפה על דרכי-הגישה הימיים והיבשתיים מכנף צפון-מערב אל נחלאותינו האפריקאיות ועודנו חולש על כברות ארוכות של נתיבת ים-סוף.

ארץ-ישראל, עבר-הירדן, סוריה והלבנון

חבל-הארץ הארצי-ישראלי, הנתון לשלטון מנדטורי, והממלכה העצמאית של עבר-הירדן מהווים, הם וסוריה, את גשר-היבשת העיקרי שבין אירופה, אסיה ואפריקה. הם מגינים על תעלת-סואץ ומצרים ועל ארצות ים-סוף מפני פלישה בדרכי היבשת מן הצפון, ובצירופם מחפים הם על הנתיב-היבשתי שתחילתו בארץ-ישראל ודרכו להודו ואל מעבר לה. חיפה — שהיא הטוב שבנמלי החוף המזרחי ומקום סיומו הנוכחי של צינור הנפט מעיראק — נוח להפכה לבסיס-צי טוב. עבר-הירדן משמשת כמדינת-חיץ בין ארץ-ישראל, שבעייתה טרם יושבה, ובין ערבי-הסעודית, בעוד שעקבה היא העיר היחידה בחוף המזרחי של ים-סוף אשר בה אפשר לבנות נמל.

חשיבותה של ארץ-ישראל כמרכז קשרי-האוויר רבה עוד יותר. מצויים בה מתקנים מתאימים (בלוד למטוסי-קרקע, ובכנרת לסירות-טיס) יבנתיבות הקיסרות להודו ולמזרח.

הרפובליקה העצמאית של סוריה והאיזור האבטונומי של לבנון לא היו מעודם בתוך איזור ההשפעה הבריטי, אך כחלקים אינטגרליים של המזרח-התיכון וכחבלי-ארץ שבהם התעניינה, ועדיין מתעניינית, התעניינות חיונית בעלת בריתנו צרפת, אי אפשר שלא להכלילן בסקירה זו. לפני המלחמה האחרונה נטלה צרפת בין 70 ל-80 אחוז מן הנפט העיראקי, וכמות זו היתה חצי צרכיה הכוללים. קו צינור הנפט מעיראק, אשר לצרפתים עניין בו, עובר דרך סוריה לנמל טריפולי, אשר גם הוא כחיפה, עתידות לו כבסיס-צי.

ק פ ר י ס י ן

מושבת-הכתר קפריסין, שנרכשה לראשונה בקונגרס הברליני בשנת 1878, סופחה בהמשך הדברים לקיסרות הבריטית ב-1914. כיון שהיא כה קרובה אל

נתיבות השיט המתכנסות במגמה אל פורט סעיד, וכן אל נקודות סיומו של קו הנפט בטריפולי ובחיפה, אין להתעלם ממנה שעה שדנים בכל בעיה איסטרטגית המתיחסת למזרח-התיכון, ואף על פי שחשיבות עמדתה קטנה יותר מגיברלטר, מלטה, אלכסנדריה וחיפה — מכל מקום יהיה בה ערך ניכר לכל מעצמה אחרת. נמל מודרני יש בפמגוסטה, אשר (לפי אומדנה לפני המלחמה האחרונה) אפשר — בסכום שבין מיליון ושלושה מיליון לירות שטרלינג — להפכו לנמל ממדרגה ראשונה לכל אניות צי-המלחמה המלכותי. באגם המלח שלידי לימאסול יש מיתקנים מתאימים לשימוש סירות-טיס, וגם שדות-תעופה נבנו באי. ניתן לאמר שקפריסין עשויה לשמש גם ברירה למצרים ולארץ-ישראל כמרכז התעופה של המזרח-התיכון.

עיראק

הממלכה העצמאית של עיראק מוסיפה להיות אחת מאבני-היסוד המרכזיות בכל תוכנית לשליטה האיסטרטגית על המזרח-התיכון. היא שוכנת במרכז הציור האירופי-אסייתי — הקצר שבנתיבות-היבשה האוויר להודו מבריטניה הגדולה — והיותה חולשת על ראש המפרץ הפרסי מסייעת לשליטתנו על האוקינוס ההודי. בבצרה מוצאים אנו את נמל-המבוא, היחידי מערבה מקאראצ'י (שבהודו), הפותח מן הים את נתיבי-היבשת — צפונת-מערבית, במעלה הפרת בואכה קושטא ואירופה, וכן למערב רוסיה האסייתית. בבגדד מוצאים אנו צומת חשוב בנתיבי-האוויר שבין אירופה והמזרח-הרחוק ומרכז-כוח לחזירה לאסיה בדרכי-האוויר לעתיד לבוא.

בדברנו על חשיבות גיאוגרפית זו בדרכי-התחבורה העולמיים, עלינו להוסיף את חשיבותם של שדות הנפט שנתפתחו בעיראק ואת עמדתה השליטה של דרום עיראק לגבי שדות הנפט העשירים יותר אשר בדרום פרס. לפני המלחמה האחרונה לא נסתמכה בריטניה מעולם על שדות הנפט של עיראק, אלא ב-4 אחוזים בלבד מצרכיה הכוללים, לאחר שאת עיקר שאר תפוקת הנפט העיראקית מסרה לצרפת, תמורת מוסול, שלפי חוזה סיקס-פיקו משנת 1916 צריכה היתה להיכלל באיזור הפיקוח הצרפתי¹. עם זאת בדין הוא שלא נתעלם מערכה של הספקת-נפט מובטחת בחיפה בשביל צי-המלחמה המלכותי. באבאדאן נמצא אחד מבתי הזיקוק הגדולים והמשוכללים ביותר בעולם, שמילא תפקיד חשוב ביותר בנצחון בעלות הברית במלחמה האחרונה.

הממלכה העצמית של פרס, דוגמת תורכיה, מוסלמית היא, אך לא ערבית. קרבתה למפרץ הפרסי ולשדות-הנפט שבדרומה — אשר היותם בתחום ההשפעה הבריטי מוסכמת היא — מכלילה אותה ביתר שאת בכל שיקול של איסטרטגיה קיסרותית הנתכנת באיזור המזרח-התיכון. יהיה העתיד כאשר יהיה — הנפט

(1) ותחת זה צורפה לעיראק שבשטח המנדט הבריטי, ב-1920. כאן נכשל בעל המאמר בגיאה: הנפט העיראקי חולק כידוע ל-4 רבעים, אשר נמסרו לחברות. רבע רבע, (או ביתר דיוק 23.5 אחוז בשל החלק הקטן של תפוקת הנפט שנשמר לחברת מנטשף הבריטית) לחברות נפט אנגלית, הולנדית (הקשורה באנגליה), אמריקאית וצרפתית.

משדות הנפט הדרומים חשיבות חיונית נודעת לו בעמדת־ההגנה הבריטית באיזור המזרח־התיכון. דבר זה הוכח כמה פעמים במלחמה האחרונה. שעה שלמעשה כל צרכינו לקיום תנועת האניות באיזורי המזרח־התיכון והאוקינוס ההודי באו — בסיוע־ מה משדות הנפט העיראקיים — מתפוקת הנפט האנגל־פרסי.

חצי־אי ערב והמפרץ־הפרסי

בחצי־אי־ערב מצויים המלוכה העצמאית של ערב־הסעודית והשטחים התלויים בה, כגון עסיר ואל־הסה, ומלכות האימאמים העצמאית של תימן, מושבת־ הכתר הבריטית עדן וארץ־החסות עדן, ונסיכויות המפרץ הפרסי, שהן שתי סולטאניות ושמונה ממשלי שייכים, שכולם כפופים לחסות הבריטית.

כל האיזור כולו הוא בעל ערך איסטרטגי ניכר, ולא קשה לשער משום מה נמצאת ההשפעה הבריטית של י ט ה בכל ארבע זוויותיו של חצי־האי — עקבה, עדן, עומאן ופוואיה, — בעוד שכל החוף הדרומי ושלושה רבעים מן המזרחי כפופים לחסות בריטית. בכוחות מוצאים אנו את הנמל הטבעי הטוב ביותר שבמפרץ, בעוד שאיי בחריץ נותנים לבריטניה משכן למפקדת צי בריטית לאיזור כולו. נמלי־אוויר בעורק התחבורה למזרח מצויים בכוחית, בחריין, דיבאי בחוף עומאן, ובגואַדַאר השוכנת בחוף בלוגיסטאן, (השייכת להודו!) שהיא נחלתה של עומאן, ומנוהלת מבירתה, מוסקאת.

לעולם לא תוכל בריטניה להתעלם מן האינטרסים הפוליטיים והדתיים של העולם הערבי בערב־הסעודית, אשר בה כור מחצבתה ומרכזה של הדת המוס־ למית והשליט בה הוא הגדול שבמלכי ערב. יחסינו עם אבן־סעוד, המייסדים על רחשי־כבוד הדדיים, היו במרוצת הימים ידידותיים ומבוטחים יותר ויותר. עובדה זו משביעות רצון ביחוד, לאחר שלפי הסברה מצויים בה מקורות־נפט ניכרים, שעדיין לא הוחל בניצולם, — מקורות העשויים למלא תפקיד חיוני בהספקת הנפט העולמית. אשר ל ת י מ ן, הרי נעשו חוזים המניחים את הדעת עם האימאם יחיה, ועדן, הנמל המבוצר היחידי שבין מלטה ובומבי, מפקחת עתה על ארץ עורף, שאין השקט מופר בה אלא ע"י ריבות־שבטים מעוטות־חשיבות.

ע"י החוזים ש־כרתנו עם ערב־הסעודית ותימן, מנענו כל מעצמה אחרת מלהכנס לחבלי־ארץ אלה, — מאורע שאילו נתרשח היה מאיים על נתיבי־הים העיקרי למזרח העובר דרך ים־סוף, במידה ששיקולי ההגנה הקיסרותית לא היו יכולים לשאתו. ובמעמדנו בחצי־האי־הערבי ובמפרץ הפרסי תלויה תלות רבה שליטתנו באוקינוס ההודי (הדגשת המערכת).

אריטריאה וסומאלי

אריטריאה וסומאלי — צירוף של מושבות בריטיות, צרפתיות, ואלו שהיו קודם איטלקיות — אף על פי שאין להן חשיבות יתירה בעיני העולם, מכל מקום חשובות הן במערכת המגן הקיסרותית, כפי שתוכנה לאיזור המזרח־התיכון. הן מאגפות את נתיבי־הים העיקרי למזרח, בעברו. בדרך ים־סוף לאוקינוס ההודי, ואף על פי שנוכחותם של צי המלחמה וחיל־האוויר האיטלקיים לא השפיעה במלחמה האחרונה

השפעה רבה ביותר, הרי אין ספק, כי היותן שייכות למעצמה אחרת, נמרצת יותר ורבת תוקף מלחמתי יותר, תמנע מאתנו בעתיד את האפשרות להשתמש בעורק זה בעתות מלחמה...

ד. הצרכים הבריטיים

המשך קידמתן בימי שלום, ובתחונן בעתות מלחמה, של הקיסרות וקהליית העמים הבריטית, תלויה, ללא ספק, בדרכי התחבורה הימיים. בואו של תור התובלה האווירית, אם כי גם זירו את ההעברות של אנשים במספרים קטנים ושל מטענים לא גדולים — בעוד שיש בו משום סיכוי רב לעתיד לבוא — טרם השפיע על הצורך החיוני לגבי הקיסרות הבריטית בקיום קשרי ים טובים.

בטיטי צי־מלחמה

נטל ההגנה על קוי התחבורה הימיים שלנו, העוברים דרך המזרח־התיכון, נופל בעיקרו על צי המלחמה המלכותי, אף כי חלק הגדול והולך נופל על חיל־האוויר המלכותי. קו־תחבורה אלה הם הגורמים להבדל היסודי שבין האיס־טרטגיה של צי לאיס־טרטגיה של צבא, לפי שדרכי הים, הנם בגדר „השייכים לכל“, כל זמן שלא השתלט עליהן אחד הצדדים. מטרת צי־המלחמה היא איפוא, השליטה בדרכי־התחבורה; וכדי להגיע לידי כך, בדין שיהיו לו בסיסים מתאימים, אשר מהם יוכל לפעול, לפי שבסיס־צי הם גורמי־היסוד בניידותו של כל צי והם המרחיבים את תחום פעולתו התוקפנית, והמתירים לו לנוע לכל אורכו של קו התחבורה.

גיברלטר ומלטה נתפתחו במשך יותר ממאה שנים, בעוד שבסינגפור הושקעו כעשר שנות־עבודה מרוכזות וממון בשיעור שמונה מליון לירות שטרלינג בערך. עתה, עומדים אנו בפני החלטה בענין חיפה ופמגוסטה. איזו מהן מתאימה יותר לבנין בסיס־צי? הראשונה שוכנת בחבל־ארץ הנתון לשלטון מנדט שעתידי אינו ברור עדיין כל עיקר; השניה מצויה במושבת־כתר. ע״י הסכם עם מצרים יכול נוכל, בלי ספק, להשתמש באלכסנדריה בעתות מלחמה², בעוד שעדן מוסיפה לעמוד לרשותנו ומספקת בין זמל ובין מחסני־דלק להצטיידות האניות, אם כי חסרים בה מתקני מספנות לבדק ותיקונים.

בטיטי אויר

ההתקדמות בתורת־התעופה והתפתחות המטוסים נושאי־הפצצות רחקי־הטווח, הפכו את מרבית האיזורים החיוניים במזרח־התיכון לעולמי פגיעה ע״י התקפות מן האויר. מטוסים מן הטיפוס של „מבצר־ענק מעופף“ יכולים להגיע היום למצרים ולתעלת־סואץ ממזרח אירופה ומכל נקודה אחרת המצויה הרחק מערבה, עד שפלת החוף האטלנטי, ומנקודות שבפרס ומעבר לה. שדות־הנפט הפרסיים והעיראקיים עלולי־פגיעה גם הם ע״י התקפות מן האויר מאיזורי הים־השחור והים־הכספי, בעוד שכל קו־התחבורה הימי העובר באיזור המזרח־התיכון,

(2) כידוע, טרם נתאשרה הנחה זאת, אם כי יתכן שאיזה הסכם אנגלי־מצרי בעתיד אפשר ויכללה. — המ ע ר כ ת.

עומד מגולה להתקפת המעצמות של היס-התיכון, או המעצמות האויבות אילו קנו לעצמן שביתה במצרים, או בארצות ים-סוף. תכליתו של חיל-האוויר היא לשמש גורם לבלימת היצר לכל מעשה התקפה על האינטרסים החיוניים של המדינה, — במקרה זה בלב, הבא לעצור את כל הבא לתקוף את דרכי-התחבורה הקיסרותיים. אך כיון שיתכן מאוד כי ינקטו נגד הקיסרות הבריטית איסטרטגיית-החתך, היינו מלחמה ללא הכרזה תחילה, הרי בדין הוא שחיל-האוויר שלנו יהיה ערוך בבסיסים שבאיזורים עלולי הפגיעה או בסמוך להם.

והנה, שוב, הבסיסים הם צורך חיוני, לפי שבלעדיהם נהפך חיל-האוויר לבלתי-נייד, ואז פג טעמן של סגולותיו: — כושרו להגיע לכל אתר, גמישותו, הכושר לריכוז כוחותיו או לשימוש הסכוני בכוחו, או ניצול האפתעה. ניידות היא המקנה לחיל-תעופה את עיקר חשיבותו האיסטרטגית — היינו הגמישות; והניידות תלויה בבסיסים ובדרכי-תחבורה.

עתה מאבדים אנו את בסיסי-האוויר שלנו במצרים; בעיראק נקיים בידינו, על סמך חוזה, עוד עשר שנים, בסיסים בחזקת חכירה; בארץ-ישראל עדיין זכויות לנו בתורת מעצמה מנדטורית; ועוד איננו מוכיחים כל כוונה לוותר על מעמדנו בסודן. נוסף לכך יש לנו בקפריסין ובעדן זכויות שאין לערער עליהן, בעוד שיום המחר בלוב ואריטריאה — שתיהן נתונות עתה להנהלה צבאית בריטית — אפשר וימצאנו בתורת השותף הראשי בכל מערכת בטחון-איזורית העלולה להקיף איזורים אלה. (הדגשת המערכת).³

ארץ-ישראל

אף על פי שיתכן כי יטילו על ארץ-ישראל צורה זו או אחרת של שיטת נאמנות, הרי כאן היא הברירה הטובה ביותר למצרים כבסיס מרכזי במזרח-התיכון. אם תמצא ארץ-ישראל בידי עם יריד, הנתמך ע"י המדינות הערביות, המקיימות יחסי ידידות עם בריטניה הגדולה, תהיינה תביעותינו האיסטרטגיות באותה ארץ קטנות, נזקק, בהתאם להסכמי-ברית: —

א. לכיכר מצב ופריסה לרזרב הצבאי האיסטרטגי להגנת הקיסרות;
ב. למרכז-תעופה; ג. לזכויות מסוימות לגבי חיפה.
אם לא נוכל להגיע להסכם כזה, יהיו התוצאות מכשילות ביותר; לנו — באבדן בטחוננו של דרכי תחבורתנו עם המזרח והגידול העלול לבוא באיבה בקרב מוסלמי הקיסרות; ולערבים — באבדן חסותנו המסייעת, האירגונית והכספית, בעניינים בינלאומיים. ומי יכחיש, כי המדינות הערביות של המזרח-התיכון אינן מסוגלות כמעט לחלוטין, — אם כל אחת בפני עצמה ואם בצירופן, — להגן על עצמן מפני תוקפנות מבחוץ ע"י מעצמה גדולה.

(3) בענין הדגשת-המערכת הזאת — וכן זו שבסיום מאמרו של מפקד הגפה זוקר, — עיין ב"מערכות" ל"ה יולי 1946. (לקראת "בטחון איזורי" בריטי-ערבי במזרח התיכון) ועוד עיין במיזמה בחוב' זו.

ה. סיכום

בחינתנו את מעמדה האינטרטגי של בריטניה במזרח-התיכון מביאה אותנו לכלל מסקנה, שמן האיזור הזה לא ניטל כלום מחשיבותו לגבי הגנת הקיסרות. מה שעמד בשעתו לרשותנו בזכות — אם ע"י כיבוש ואם ע"י אחריות מנדטורית — עלינו לבקשו עתה ע"י ברית-אמנה. כי המזרח-התיכון, כפי שהוא כיום, איננו עוד הזקרה של אימפריאליזמים מתחרים, כהיותו במשך שתי מאות השנים האחרונות. אלא הוא איזור אשר התפשטות הלאומנות נוסח-המערב העלתה בו והבליטה את חזיון הריבונות של המדינות הערביות, השואפות עתה, בצוותא, ליצור כוח — האחדות הערבית — שבתוקפו יוכלו ליטול תפקיד הגדל הולך בעניני העולם. תקוות העולם היא בארגון האומות המאוחדות ובמערכות הבטחון-האיזורי שלו; ועלול מאוד הדבר לקרות, כי במסגרת אחת המערב-כות האיזוריות האלה נמצא את ההשפעה הבריטית מוסיפה להיות השליטה במזרח-התיכון.

אגרא

חילות הערבים בשעה זו

בדבד עם תהליך התעצמותן הפורמלית של מדינות העולם הערבי, מתקרב לידי סיומו גם התהליך המקביל של מעבר צבאותיהן ממצב של גייסות-עוזר קולוניאליים, בגלוי או למחצה, למעמד — על כל פנים רשמי וחיצוני — של חילות-צבא העומדים בפני עצמם ומנסים למלא, כל אחד לגבי ארצו ולפי המסיבות הגיאוגרפיות והמדיניות, את תפקידיו של צבא חדיש, להשתלט על צידו של היל כזה ולסגל לעצמו את תכונותיו. במקרים רבים, יותר משנתקדם תהליך זה במציאות הוא נתקדם על גבי הנייר (אם של התכניות, ואם של הדו"חים והפירושים); ורב הוא הקושי שבו נתקל כל מי שבא, בעולם-מזרח זה, להתיר את סיבכי הידיעות או הסברות הסותרות, ולהפריד בין עובדות לבין תעמולה או יצירי דמיון. אך הקושי הזה אינו צריך לטשטש את העובדה, כי אכן קיימת התקדמות מסוימת בכוחן הצבאי של כמה מארצות ערב (זה שבפועל, וזה שבכוח, של מחר), — וביחוד כשמושטת, גם כיום, יד עוזרת מבהוץ, לרכישת כוח כזה ולהדרתה. כל מדור ומדור, בסקירה הבאה, הנו נסיון להבהיר, במידת האפשר, את תמונת מצבה הצבאי של אחת מארצות ערב, בלי שאפשר יהיה לומר, שכבר הושגו כאן הדיוק הגמור והיקף-הפרטים המלא.

צבאה של מצרים

כמה מתכונות-היסוד, הדימוגרפיות והגיאוגרפיות, של מצרים בדורותינו נמצא, שמצד אחד הן מזרימות באפיקים מסוימים את תקוותיה, תביעותיה ומגמותיה של המדיניות המצרית החדשה; ומן הצד השני — מגדירות את תעודותיו וכונות-תכונתו של הצבא המצרי, בבניינו ובתוכניותיו. מצבה, בפניה הצפונית-מזרחית של היבשת האפריקאית,

מעמיד את מצרים במרכזו של העולם הערבי — בשני מובנים גם יחד: היא הנה ה„גשר“ ההכרחי, המחבר את ארצות-הערבים האסיאתיות עם האוכלוסיות דוברות-הערבית שבאפריקה; ואין לה (וביחוד, מיום שנעקר השלטון האיטלקי באפריקה) מגע ישיר עם שום אומה בלתי-ערבית בעלת שאיפות-התפשטות או השתלטות — כלומר, גם צבאה של מצרים עלול להיות, בראש וראשונה, מכשיר ההגמוניה המצרית בקרב העולם הערבי. אוכלוסייתה הגדולה (לפי מושגי ארצות-ערב בומננו) של מצרים, השקולה כנגד כלל אוכלוסי מדינות-ערב שבאסיה, נותנת, לכאורה, בידיה את ההכרעה בכל תחרות של מיליטריזציה מרחיקה-לכת, באם תתפתח כזאת בין מדינות-הערבים. אופי תחומה המערבי (קירינאיקה, ובמידת-מה טריפוליטניה) נותן לה, מאז שקיעת הכוח האיטלקי, את האפשרות „לשקוט על זרי הדפנה“ של הנצחון הבריטי בשנות 43—1942, ולקיים מן הצבר ההוא רק משמר-מדבר לא-רב ביותר. וכן להביא, פחות או יותר, בחשבון לעתיד את ההישענות על חיל נוסף כלשהו של המחוז הסנוסי, האבטונומי בצורה זו או אחרת, אשר בקירינאיקה; ואם במשך התקופה הצפויה עוד יימצא גם חיל-מצב בריטי באותה קירינאיקה — הרי, לעצמו של דבר, לא יהא בזה לזעזע את שלנתה של מצרים¹.

המצב בגבולה הדרומי של מדינת-היאור נראה כיום שלשליט-מצרים כבחינה הדינמית (בכוח) ביותר שבמעמדה המדיני והצבאי; כי כל התפשטות שלטונה בסודן עשויה היתה להכריע הכרעה מחלטת לטובתה במשחק היחסים וההשפעות הערבי-הפנימי: גם ע"י תוספת מיליוני נתינים לכתר המצרי, וגם על ידי התגברות הרבה ליכולתה הצבאית (בדמות בני-סודן, בחורי-החיל, אשר כושרם כאנשי-צבא עולה הרבה

„שכניה“
הדרומיים
של מצרים
הצבאית:
טירונים
סודניים
באימוניהם.

1) ואלו הוזעזעים האפשריים באמת מערבה יותר, בתחומי השלטון הצרפתי, עלולים אמנם למצוא הדים מדיניים חזקים במצרים, אך לא יעסיקוה מבחינה צבאית, באשר לא תוכל אפילו לחשוב על איזו כניסה ישירה כצד למחלוקת כזאת עם צרפת.

על זה של המצרים עצמם), גם ע"י התהוות המצב של שלטון קולוניאלי על ארץ בעלת אפשרויות רבות לפיתוח וניצול, — וגם ע"י יצירת „עומק איסטרטגי“ רב בממלכת-נילוס שכזאת, אלא שמצויים כאן, כידוע, גם בעלנים אחרים, — והאופק מעורפל. עצמה צבאית רבה יותר לא תאפשר כאן למצרים להכריע את היריב הפוליטי-השלטוני הרציני — את בריטניה; אך במקרה שהבריטים ינטשו את המערכה הסודנית הרי כוח צבאי יקל למצרים את ההשתלטות על אוכלוסי סודן.

לעומת זאת, ייתכן כי בתחום המזרחי של מצרים, מול המדינות של „ערביס-תאן“ האסייתית, עשוי להתבלט עוד יותר ערכו של כוח צבאי עצמי משלה, כגורם של עצמה מדינית ונפש-מאוזניים שלטונית. ובעצם, ייתכן כי רק כאן אפשר בכלל לשער התנגשויות (בשדה-קרב, או בחשבונות-האשקוקי המוקדמים — והמכריעים לעתים אף בלי שפיתח-דמים — שעל השולחן הדיפלומטי) בין העצמה המצרית לבין עצמתן של מדינות פחות או יותר בנוו-סוגה — שלהן או של צירופיהן ובריתותיהן. אכן, גם כאן, לעבר המזרחי, לא תתכן שום חדירה ממשית של שליטה או השפעה מכרעת מצרית, במצבים הקיימים, אלא אם כן לא תהיה חזית ערבית-אסייתית אחידה כנגדה — ומכאן גם המפתחות לחזיונות הרבה במדיניותה של מצרים. מכל מקום, את אמות-המידה לתהליך המודרניזציה הצבאית-המקצועית בחילה של מצרים יש לבקש בעיקר בתחומים אלה, של היחסים עם מדינות-ערב שבקדמת-אסיה וצירופיהן. גם מידת-כוחה וגם נקודת-תורפתה הצבאיות של מצרים — במידה שזו מופיעה או תופיע בתורת גורם בפני עצמו במדיניות הפנימית של העולם הערבי, ולא כתוספת לגוש עולמי אדיר, בתוך המערכה העולמית — אינן עשויות להתבאר בשלמות אלא לאחר התבוננות גם בכוחן היחסי הזה של המדינות אשר בין מזרח-הים-התיכון למפרץ-הפרסי ולימה-של-ערב.

2 תכניות החיול והאוכלוסיה

התפתחות הצבא המצרי הופרעה תמיד ע"י שני גורמים עיקריים: חוסר ממון מזה, ודלות מצבם של האוכלוסין, מבחינה גופנית ותרבותית, — מזה. אף על פי שתחווה האנגליה-המצרי משנת 1936 ביטל כל הגבלות לגבי כוחו המספרי ורמתו הטכנית-המקצועית של צבא-מצרים, מכל מקום לא נודרזו ביותר הממשלות המצריות להגדילו ולארגנו מחדש. בדרך כלל, מרובה כאן הסתום על הברור. כך, משנת 1937 ועד פרוץ המלחמה הוגדל מספרו מ-13,000 ל-22,000 (ולפי מקורות אחרים — ל-32,000)³ ואילו כיום, יש האומדים אותו ב-25,000 איש בערך ויש המעמידים את מספרו על 50,000—45, אך נראה הדבר, כי המספר הקרוב ביותר לאמת יהיה כ-35,000. יצוין, כי במשך השנה או שתי השנים

(2) כמה מפרקי-המשנה הבאים מיוסדים קצתם על סקירתו של ד. ניישטט, „הכנותיה הצבאיות של מצרים“, שנתפרסמה בשעתה במאסף „אשמורות“.

(3) השוואת המקורות מעידה, כי על המספר 22,000 דובר בשנת התקציב 38—1937, ואלו על 32,000 — 40¹—1939; הדבר בא כתוצאה התכנית להרחבת הצבא בכל שנה, ב-10²—9 אלפים איש, שלשמה הוקמו ב-1937 בתי-הספר הרבים לקצינים וסמלים לסוגי-החיל השונים.

שקדמו למלחמה נערכו תוכניות להגדיל את הצבא עד ל-100,000 איש, ואת חיל-האוויר ל-1000 מטוסים. אך התוכניות צומצמו במהרה ב-50%. אך עם בוא המלחמה נשתנו שוב פני הדברים. „תכנית החומש“ המצרית הידועה, שעליה היה להגשים זאת, הוארכה אח"כ ל-7 שנים, ונדחתה לבסוף לחלוטין. בסוף 1945 חזר מיניסטר ההגנה והזכיר את התוכנית הראשונה, — לעת-עתה להלכה.

כי על הקשיים הכספיים, שודאי גרמו להאטת התכניות, לצמצומן ולדחייתן, נוספת, כאמור, בעית החומר האנושי: המחלות הכרוניות האוכלות את מצרים⁴ ומצב התזונה הלקוי צרעו במרוצת הדורות את בריאות העם המצרי. כ-80% מאלה שהיו מתיצבים שנה-שנה (בתוקף שירות-החובה הכללי, שנתקיים במצרים להלכה) לפני ועדות הגיוס — ומגיעים, לאחר השחרורים השונים, לבדיקה הרפואית — נפסלו מטעמי בריאות. לפי בוטרס גאלי (ספרו נתפרסם בפרוס המלחמה) מגיעים כ-180,000 איש לגיל שירות צבאי כל שנה (הממוצע לשנות 35—1931). מאלה שוחררו כל פעם, בממוצע, מטעמי משפחה ועוד, כ-50,000, וכמספר הנה השתמשו; ואלו 60,000 נפסלו בכלל. אכן, בשנים הנ"ל, בממוצע, נמצאו 17,000 ראויים לשירות — אך למעשה לא נתגייסו מהם אלא כ-3,000. עוד במאי 1943 העמיד מוכרם עובייד, מיניסטר הכספים באותה שעה, את אחוז הנפסלים על 90%. לעומת זה, לפי מקור אחר, גויס בשנות המלחמה, אחוז יותר גבוה של צעירים בגיל הגיוס, אף כי ייתכן שרק לתקופה של חצי שנה, או שנה. אכן, אין גם צורך בסברות מסוג זה בשביל לעמוד על סיבות גידולו של רורב אנשי-הצבא במצרים: כי משנת 1939 קוצר משך השירות הפעיל, ותחת 5 שנים (ועוד חמש — בחיל-המילואים) הועמד על 3 שנים בלבד (ורק שנה אחת לבעלי-ההשכלה). במשך השנים האחרונות קיבלו, לפי מקור זה, כ-50,000 איש אימון צבאי, שלם או חלקי. אופיינית לקרה-גידול הזה, של מספרי המתאמנים בצבא, היתה העליה הבאה במספר המגויסים לשירות (לעומת הנתונים הנ"ל משנות 35—1931); ב-1936 — 3,635; ב-1937 — 7,102; ב-1938 — 15,157. מספר הכשרים-לשירות היה, כמובן, גם באותן השנים, גדול יותר: 15,006, 17,075, 26,918.

חובת הגיוס אינה קיימת, איפוא, גם בשנים האחרונות, אלא להלכה בלבד. ביוני 1945 הגישה הממשלה לפרלמנט הצעה לשינוי בחוק הגיוס. לפי הצעה זו אין לפטור עוד חייבי גיוס תמורת תשלום דמי-שחרור או מטעמים דתיים (משלמי כופר-הגיוס באורח רשמי היו כ-9 אחוזים בקרב כלל המשוחררים; אכן, בין שאר המשוחררים, וכן בין המשתמטים, לא מועט היה, בוודאי, אחוז המשלמים „מס פרטי“, או „דמי-אחרון“ לשלטונות הנמוכים); וחובת הגיוס תחול על כל המעמדות, לרבות הבדוים, שהיו פטורים עד כה, ואף על סודנים, שהתגוררו במצרים במשך תקופה מסוימת. (בני-סודן, בדרך כלל, מתקבלים לצבאה של מצרים בתורת מתנדבים). כל המצרים מבני 18 ומעלה ישרתו שנתיים-וחצי, פרט לסטודנטים ותלמידי בתי ספר תיכוניים, שלמדו כבר 3 שנים; אלה ישרתו רק שנה אחת. עדיין לא נתחזר מהייה סופה של הצעה זו.

(4) בענין זה ראה מאמרו של אל. ששון, „פרקים מצריים“, ב„מערכות“, חוב' י"ח — י"ט, עמ' 11.

התקציב

יש לציין עליה מתמדת בתקציבי ההגנה בתקופה הנדונה: ב־39—1938 הוגדלה ההקצבה מ־1¼ מיליון ל"מ ב־37—1936 ו־2½ מיליון ל"מ ב־38—1937, ל־5¼ מיליון. משהחלה המלחמה, פסקה האפשרות לרכוש זין נוסף בשביל צבא מצרים, וב־2—1941 לא הוצאו אלא 4.812.000 ל"מ; אך מאז עלו ההקצבות והלכו, ותקציב ההגנה לשנת 47—1946, הגיע כבר ל־7.739.669 ל"מ. ויחד עם התעופה האזרחית, הנכללת במצרים בתקציב־ההגנה, — לסך של 8.409.713 ל"מ (היינו כ־⅔ מהתקציב הכללי), המתחלקים כך:

5.984.300	צבא
968.442	חיל התעופה
670.034	תעופה אזרחית
276.247	האדמיניסטרציה של הספר
374.448	משמר החופים
136.232 (לפני כן: 206.000)	הצבא הטריטוריאלי

כן מוצאים אנו הקצבות חד־פעמיות; כבר באמצע שנת 1945 הקציבה ממשלת נוקראשי 2 מיליון ל"מ מ־תכנית החומש ה"ג", לחיזוק הצבא⁵ ובפברואר 1946 הוקצבו כמיליון ל"מ לארגון הצבא והתעופה.

נ ש ק

את רוב הנשק החדש סיפקו למצרים הבריטים אחרי שנת 1936, — אך עם פרוץ המלחמה ועם סירובה של מצרים להשתתף בפעולות להגנת תחומיה בפני פלישת ה"ציר" נסתם מקור זה, ורק עם סיום המלחמה נתחדשו האפשרויות לרכישת זין חדיש (ונמצא שבינתיים נתישן הזין שקיבלו ב־39—1938, אף על פי שבימים ההם ויתרה בריטניה ליוונו של צבא־מצרים ממעט הנשק־החדש שעמד לרשותה, בכלל זה טנקים קלים, מקלע־ברן וכיו"ב). לפי הסכם מסוף שנת 1944 היה על הבריטים לספק למצרים רכב משוריין ותותחים בסך 2 מיליון ל"מ; ואמנם קצתם הגיעו בשנת 1945, ולשם כך דרשה אז הממשלה מהפרלמנט לאשר הקצבה בסך 700 ל"מ (טענתם של כמה צירים, כי נשק זה הנו "פסולת", הוכחשה נמרצות).

מוסדות הדרכה

מיום שבאה המשלחת הצבאית הבריטית למצרים (על פי החווה משנת 1936) הורחבה במידה ניכרת רשת מוסדות החינוך הצבאי. על הקולג' הצבאי לקצינים, ביה"ס לאיתות וביה"ס לתרבות הגוף נוספו, מאז 1937: אקדמיה לתותחנים, בי"ס לסמלים, בי"ס לאימון נשקים, בי"ס לקציני־מטה, בי"ס לתעופה, ולבסוף — גם בי"ס מיוחד להשתלמות קצינים גבוהים. עדיין אין זה ממצא את כל מוסדות־העזר ואולפני־ההשתלמות השונים שצצו באותן השנים, לפי שהקמת הרשת שלהם אופיינית תמיד לתקופת בנין והרחבה באורגניזם הצבאי, והיא תנאי ראשון לתקופה כזאת; בכל אלה אך חזרה המשלחת הבריטית הנ"ל על הנסיון הקודם בעיראק. אכן, עתה נכנסה אותה המשלחת עצמה לתקופת חיסולה, —

(5) כנראה — בקשר עם האפשרויות לרכוש את הציוד (שנתפנה אצל צבאות הממלכות המנצחות), אשר נפתחו אותה שעה; כי מבחינת "המצב בחזית" — עם סיום המלחמה נגד גרמניה — לא נראה או כל סימן לתגבורת הצורך בצבא...

אנשי
חיל־הספר
המצרי

ועם ההתרופה האחרונה ביחסי מצרים ואנגליה, החליט השלטון המצרי, כי עד סוף 1947 יעזוב את המדינה אחרון הקצינים והמדריכים הכריטיים.

חילות־המילואים

ענין בפני עצמו היא שאלת הרזרב של אנשים מאומנים, אשר כבר הוזכרה לעיל בסקירה זאת. עוד בשנות 1938 ו־1939 עמד הרזרב המאורגן והממשי של צבא מצרים על מספר צנוע ביותר: בין 6.400 ל־6.500 איש; ורק 252 קציני מילואים ב־1938, ו־216 — ב־1939 (הפחתה, שנתבארה ע"י החוקתם לשירות פעיל של כמה עשרות מקצינים אלה, מחמת תהליך ההתרחבות בצבא הקיים). אבל אותה תוכנית־החומש (מקיץ שנת 1939), שנתכוונה להקים במשך 5 שנים צבא־פעיל בן 50.000 איש, כללה גם טיפוחו של חיל־מילואים בן 60.000. יתכן שכבר הושג מספר כעין זה, של מלא־אדם, אשר אומן בצבא ב־8—9 השנים האחרונות. יעילותו, בתורת השלמה מהירה וממשיית לצבא־הפעיל, תלויה בענין מלא־הזיון (שאין קושי אוביקטיבי להשיגו עתה, עם גמר מלחמת העולם), ובענין חבר קצינים, מדריכים ומארגנים,

אשר יקיימוהו ככוח בעל כושר פעולה מקצועי ונפשי. אך בשאלות הללו הספק מרובה על הודאי.

הרכבו ומגמותיו של צבא-מצרי

יש לומר כי במשך עשר השנים, שעברו מיום החתימה על החוזה הבריטי-המצרי משנת 1936, חלה בצבאה של מצרים מהפכה מוחלטת; ולא בלבד מבחינת הכמות, אלא גם לגבי מבנהו ואופיו הצבאי-המקצועי. מחיל בעל רמה ואופי קולוניאליים מובהקים נהפך לגיס המתעתד לכלול בהרכבו ובחוג תפקידיו את הסגולות והיכולת של חיל-צבא חדיש, ולו גם לא-גדול. אכן, עד כה לא כל הכוונות נצטרפו למעשים והיו למציאות.

בעצם, עד ל-1936 הקביל מבנהו לזה של צבא-הילידים אשר בהודו; תריסר בטליוני-רגלים, כמעט ללא זין אבטומטי, בצירוף שתי סוללות-תותחים קלות ובלא כל שירות-הילואי הטכניים (חיל המהנדסים, יחידות איתות, קשר וכיו"ב), אשר בלעדיהם לא יתואר כלל גיס חדיש בפעולתו התקינה. ואשר לאיכות, יצוין, כי בשעתו, בפרשת חידוש-כיבושה של סודן, בשנות ה-90 של המאה שעברה, בצד הצבא הבריטי ובפיקודו של קיטצ'נר, — נתברר כי דווקא הבטליונים מבני-סודן, שפעלו אז בקרב הצבא המצרי, היו בעלי ערך-הקרב העיקרי.

אופיינית היתה רשימת היחידות הבאה בראשית התארגנות-חדש של הצבא המצרי: 3 בריגדות-רגלים, המכילות י"א בטליונים, 2 איסקדרונים של פרשים, 4 סוללות-תותחים קלות, פלוגת תותחי-מצב אחת, "סוללה" אחת של מכ"י ממונעות, ופלוגת-מהנדסים. אך כבר ב-1938 היו, בין 12 הבטליונים שב-4 בריגדות-הרגלים — 3 בטליוני-מכ"י; בצדו של רגימנט-הפרשים היו רגימנט ממונע ורגימנט של סנקים קלים. כבר היו 10 סוללות-שדה קלות, וכן במידה מועטת ארטילריה "בינונית", נגד-טנקית ונגד-מטוסית,

פלוגה ממונעת של חיל-הספר המצרי

יחידות של חיל-מהנדסים, חיל-קשר, אפסנאות ושירות רפואי וכל כיו"ב. מאז נתרבו יחידות הרגלים (היו ידיעות, שבתהליך ההרחבה הו כ פ ל מספרן — אך הדבר אינו בגדר וודאות). עם הרחבת הצבא והגברה גם הדאגה לכושר-קציניו. נערכו תמרונים ותרגילים טקטיים למיניהם ובתנאים טופוגרפיים ואופרטיביים משתנים, ובתוכם — גם תרגילי מדבר, בשיתוף פעולה עם חיל ממונע ומשורין. יש לציין את ביקוריהן של קבוצות קצינים ופרחי-קצינים מצריים בשדות-הקרב (משנת 1917) שבסביבת עזה ובגבול א"י-מצרים. כן היו מקציני הצבא המצרי (בדרגות של מיוזים, קולונלים ובריגדירים), שהשתתפו בעבודות קולג' המטה הבריטי למזרח-התיכון, בשעה שהיה קיים מוסד זה על הר-הכרמל.

חטיבות-משמר מיוחדות

כדי לעמוד על מבנהו והרכבו של הצבא המצרי, הכרח הוא להזכיר עוד, כי במנין כוחותיה המזוינים של מצרים נכללות, לעתים קרובות, גם יחידות, שתפקידן בימים כתיקונם מצטמצם בפעולות-שמירה מסוגים מיוחדים. כמה פרטים עליהן באים כאן.

א. חיל-הספר המצרי. חיל זה מורכב 2 חטיבות:

האחת — ממונעת (קבוצות אנשיה מוסעות במכוניות-משא קלות). לפי ארגונה היא מורכבת 6 בטליונים (קטנים) ממונעים, — על הסוג הזה מתיחסות גם ארבע מחלקות-הקשר, וכן מחלקת רוכבי-האופנוע.

ואלו השניה הנה חטיבת רוכבי הגמלים, ובה 14 מחלקות-הגמלים — וכן 4 קבוצות-חיל בלתי-סדירות, המתגייסות מבין ערביי-המדבר. בדרך כלל, רוב מניינם של החיילים בבריגדה זו הם סודניים ותושבי מצרים העלית. תחומי פעולתה הם המדבר המערבי, גבולות סודן, חוף ים-סוף ומדבר סיני; עיקר פעולתה: מלחמה במבריחים. מספר אנשיה (ב-1939) היה 2,850 קצינים וחיילים.

ב. משמר-החופים המצרי. ערכו לתפקידים צבאיים מצומצם עוד יותר מאשר חיל-הספר, אף על פי שהוקצב לו יותר משהוקצב לחיל הספר, היה מספר אנשיו מועט יותר (2,578); אך העיקר הוא, שרובם היו שומרים, בדקנים ופקידים מכל הסוגים, הנטולים כל ערך צבאי של ממש — פרט לכמה יחידות קטנות שגתיחדו למלחמה במבריחי-גבולות, בחופים וכים הסמוך להם.

(עוד יבוא)

— — — הערבים אינם אנשי-מלחמה מצויינים. אפשר שהסיבה לכך נעוצה בעובדה שהתנגדותם הטבעית למשמעת גורמת לחוסר-ליכוד בשורותיהם. הם „לוחמים מצויינים לעשרה רגעים“. משהוכו פעם בידי האויב, שוב אין לך כוח בעולם שיוכל ללפד אותם שנית. — — — תמיד בלט הבלד עצום בין התיצבותם לקבלת-שלום לבין התיצבותם בשעת יציאה לקרב.

מיוז צ. ס. ג'רויס
(מושל סיני לשעבר)

לקח עמים שוחר-דרור

ו. תנועת השחרור האיטלקי: מ"מצדות" — לשנות הישגיה*

— „פיאמונט יצאה ממלחמת 49—1848 שבורה ורצוצה; והעטרה שעטרה לה מ 9 ל ת ה — היא שעורה לעסקניה המדיניים, וקודם כל לקאבור, לעשותה בימים הבאים לגרעין הארגון של איטליה המשתחררת.“

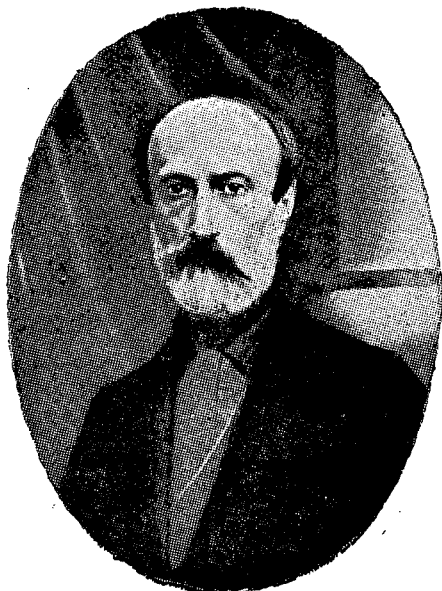
„פעולת מנהיגים, אנשי צבא ומדינאים, אינה צריכה להשכיחנה את אשר היה עיקר הגורמים לחזית איטליה — את הפעולה הקיבוצית הכבירה של המון נעלם — — אשר ידע גם להמתין, גם להעית, גם למרוד, גם לשתוק, לסגת אחר לשם התקפה מוצלחת, לקחת את הטוב באשר ימצאהו, למזג יחד בסינתזה הרמונית תנועות שונות, וביניהן גם כאלו הסותרות זו את זו...“

שנת „האחרונים על החומה“

שנת 1849, השניה לנסיון הגדול של מהפכה איטלקית, לא היתה כבר עוטה זוהר של תקוות — כקודמתה, 1848, בראשיתה. אך היא שהכילה בשטף מאורעותיה את גילויי הגבורה המובהקים והצרופים ביותר של התקופה ההיא, אשר נהפכו אח"כ לסמלים מעוררים ומחנכים לדור התקומה השני. כורעת תחת עול התבוסה, ותוצאתה — שביתת-הנשק הפוגעת, — ריכזה פיאמונט המזני פליטים וציפתה לרגע התחדשות-הקרב. בדרום כבר „נגמר“ הכל, לאחר שגם מלחמת השלטון העצמי והחופש בסיציליה דוכאה באכזריות, והעיר מאסינה נהפכה לעיי-מפולת, תחת אש ההכחדה בת חמשה ימים (6—2 בספטמבר) של תותחי הצבא שנשלח ע"י „מלך-הפצצה“ (”Il Re-Bomba“) פרדיננד הניאפוליטני. ואשר לאיטליה התיכונה הרי בטוסקנה פרצה, בפברואר, מהפכה. הרב-דוכס חמק, והוכרו על רפובליקה והמשכת המלחמה באוסטרים, ויהי-מה. אך למעשה לא נענו שם האיטלקים לקריאה להתגייס לצבא הרפובליקה החדשה ול-„משמר האזרחים“ המזוין; ובראשית אפריל 1849 כבר באה ריאקציה פנימית, וכניעה מיוחדת נקמתם של האוסטרים ובלחץ האיכרות הטוסקנית, שלא רצתה ב„מהפכותיהם של בני-העיר“. לא כן היה ברומא. לאחר שהאפיפיור התחמק ממדינתו ונס לגאטה, שבמלכות ניאפול, — הוכרזה הרפובליקה, הורחב הצבא, ונוספו גדודי מתנדבים ב„שלטון השלושה“ (הטריאומיוראט), שנקבע כרשות המבצעת, היה מאצ'יני שהגיע לרומא מלומברדיה, לרוח החיה והמכונת; ולמעשה — לדיקטטור של הריי פובליקה-במצור. „קיצוני“ זה ידע, לפי עדות כל כותבי הזכרונות וההיסטוריונים, למן אנשי השמאל ועד אנשי הימין, לנהוג את ממשלתו בשיקול-דעת ובמתנינות, באחריות ציבורית לגבי ההווה, ובשיקול היסטורי — לקראת העתיד; ממשלו

* פרשה ב' בתולדות תנועת השחרור האיטלקית. פרשה א' — ראה „מערכות“ חוב' מ'.

הוגשם תוך המנעות ממעשה־דיכוי באיזו צורה שהיא, (ואפילו משי־מוש באלמות „חוקית“ להגשמת מגמותיו), ומניעת כל מעשה־טי־רור, אם מאורגן ואם סטיכי. אכן, עתונות הימים ההם (ואף זו שב־ארץ הניטרלית ביותר — באנגליה, והעתונות הרצינית בכלל זה) ידעה להציג את ממשלת מאצ'ני ברומא כשלטון האלמות, הביזה האנסות והרצחנות...

ג'וֹרְדָּן מַאצ'ני

בין מפקדיהם של מגיני רור מא זכור ביותר ג'אָרְדָּן, אשר הביא לשם לא רק את נסיונו במלחמת הגריליה והתמרון, מעברו הדרום־אמריקאי, אלא גם חבר עוזר־רים מנוסים וגדוד מתנדבים איטלי־קיים, (רובו מאנשי רומניה, בעלי התכונה הלוחמת). אכן, מיטב הנוער האיטלקי המהפכני והלוחם זרמו לרומא, ובתוכם גדוד לומברדאים, מגיבורי „חמשת הימים“ במילנו בירתם, שזכו בינתיים לאימון ושיטור צבאי בחיל פיאָמונט.

הנה, צרפת הרפובליקאית, שממנה ציפה מאצ'ני לעזרה בשביל ה„רפובליקה־האחות הלטינית“ אמנם שלחה צבא רב — לפי צו נשיאה החדש, לואי־נפוליון, — בפיקודו של בן מרשל־נפוליוני, הגנרל אודינו, (עלה בחוף צ'יויטה־וואָקיה ב־25־24 באפריל). אבל במקום להגן על הרפובליקה הצעירה, בא הצבא הצרפתי להחזיר את שלטון האפיפיור. בנסיון־חדירתם הראשון לרומא, ב־30 באפריל, הוכו הצרפתים, עם כל אומץ רוחם ויתרונם הצבאי, ע״י תנופת גדודי האיטלקים, „שלא ראו כמסוגלים למלחמה“. לדברי היסטוריון שמרני, „הדפם גריבלדי, פשוטו כמשמעו, ע״י מעשה־לחימה עקשני“. אך עתה, משנפגע רגש הכבוד הצבאי של צרפת, לא עוד היתה תקוה להימנע מנסיון צרפתי מחדש, בכוחות מוגברים. לשוא היו האיטלקים משרטטים על הקירות בדרך מסעם של הגייסות הצרפתיים את נוסח הסעיף החמישי לחוקת הרפובליקה הצרפתית בעת ההיא, האומר כי „לעולם לא תצא הרפובליקה למלחמה על אחד העמים העומד על חירותו ועל עצמאותו...“

בתקופת „הנופש“, שבאה עם שבידת־הנשק עם הצרפתים, איימו על רומא מדרום חטיבות גדולות של צבא ניאָפּוֹליטני. גריבלדי, שיצא למסע בראש שדרה, החלשה מהם הרבה, הצליח, ע״י מסעות זריזים ומפתיעים ותכסיסי התקפה

נסערת, לפגוע בהם פגיעה קשה ולאצם לסגת אל תחום מלכותם, נסיגה כללית ומבוהלת.

ג'וזפה גריבלדי

לאחר משא-ומתן מתעה ומשהה מצד הצרפתים, שלווה בהבטחות של שלום והסכם מרחיק-לכת, אך שימש כסות-עינים להבאת תגבורת (חודש מאי כולו, 1849), החלה הסתערות פתאומית, אור ל-4 ביוני. הודות לגבורת-ההקרבה של הפארסליארים הלומברדיים, פרשי-החנית הבלונויאזיים וגדוד אחד שמוצאו מצבא-האפיפיר, לא הצליחו הצרפתים ללכוד אלא חצי מעמדות-המפתח הקדומניות של האיטלקים, אשר להן התכוונו. אך מני אז נתאפשרו הרעשה שיטתית והסתערות על החומות, שהביאו בראשית יולי לכיבושה של רומא, על אף גבורת מגיניה. המנהיגים נמלטו לגולה. גריבלדי, בראש גדוד נאמנים לו, פנה בקריאתו המפורסמת¹⁰, ויצא למסע-נסיגה צפונה מזרחה, דרך הרי אומבריה, אגב קרבות-מאסף מתמידים והיחלצות מכיתורים וממארבים; בהדרגה נתמסמס מחנהו, אף כי הצליח להביא רבים ממנו למקום-מבטחים — לרפובליקה העצמאית הזעזערת סן-מרינו. והוא עצמו הגיע (דרך הים האדריאטי, הלאגונות של קומקיו, הרי-האפנינים וטוסקנה), אל חוף הים התיכון, ומשם הפליג בדוגית לחוף-מבטחים. רבים היו קרבנות המסע הזה בקרב, ואלה שנשבו עונו והוצאו להורג ע"י האויב.

לרפובליקה הרומאית לא היתה כמובן תקוה לנצח נצחון צבאי את צרפת האדירה. אך מאציני תקיף היה בהכרתו, כי עצם הקרב אשר ייערך על רומא ותחת חומותיה, ייצור את העובדה הנפשית של תחיית איטליה ואחדותה הרצונית, ויהיו אשר יהיו תוצאותיו הצבאיות לאלתר. בענין זה חלק על גריבלדי, אשר, בתורת איש-צבא, לא ראה סיכוי להגנת רומא. (אף כי קיבל על עצמו את ההחלטה וניסה להגשימה באומץ-רוח ובתקיפות), וצידד בזכות היציאה להרים ועריכת מלחמת-גריליה נרחבת. אין ספק, ששניהם צדקו: גריבלדי בהערכתו הטקטית-החיילית, ומאציני — בראיתו ההיסטורית הקולעת. אכן, אפשר שלא שיער מאציני, עם כל חונו הנבואי¹¹) כי 21 שנה יידרשו עד שתחזור רומא אל חיק ממלכת איטליה המאוחדת; ומשיצא גריבלדי למסע-נסיגתו בין צבאות הצרפתים, הניאפוליטנים והאוסטרים, לא כל השגותיו בדבר אפשרויות מלחמת הגריליה שבהרי איטליה-התיכונה נתאמתו. יאים לפרק זה במהפכה האיטלקית דבריו של ההיסטוריון האנגלי הנודע של תקופת גריבלדי, ג'. מ. טרוואליון:—

¹⁰ „אין עמדי בשבילכם לא שכר, לא דירות, ולא מזונות. אני מבטיח רעב, צמא, מסעות יגעים ומות. כל האהוב את מולדתו בלבו, ולא בדבר שפתים בלבד, יקום-נא וילך אחרי.”

¹¹ בדברו על בגידת נפוליון ברפובליקה הרומאית התנבא לו אז מאציני, ואמר: „עזוב ונלעג בעיני אלה המתרפסים לפניך כיום, עתיד אתה לרצות את עוון-רומא במותך בארץ-גזירה...” וזה — כ"א שנים לפני כניעת-סדאן.

„כי אכן היה היו ימים שמאציני משל ברומא וגריבלדי היה מגן חומותיה. — דבר זה משתמע כאילו היה זה חלום של פייטן”.

„בין שער סן־פאנקרצ'יאו שבדרום־מערב חומותיה של רומא לבין קשת־השער שלפני שרידי וילה־קורסיני, בראש הגבעה מערבה, במרחק 400 צעד, שפכה איטליה את מיטב דמה. על דרך מלבינה וצרה זו, ובאותו המעלה הירוק אל שער קורסיני, זו עמדת המפתח, שהצרפתים לפדוה במרמה, ובוילה־ואַסְאֵלו הישנה, מימין לדרך, (הנושאת עדיין את סימני הפגיעות שפגעו בה אז ועודה עומדת בחורבנה עתיר הכבוד), נספו טובי צעיריה של איטליה. הלא הם האנשים, שנועדו לחוק את חוקיה ולהנהיג את צבאותיה ולכתוב את שיריה ותולדותיה בבוא יומה, אלא שסברו כי מצוה היא למות כאן כדי שיזמה זה בוא יבוא. כאן היה המקום בו זכתה איטליה ברומא, במחיר דמה, — כאן, ליד שער סן־פאנקרצ'יאו, ב־1849, הוא המקום שבו הועלתה תביעתה על רומא ומחירה שולם; עשרים ואחת שנה חלפו, וב־1870 סולק החוב”.

„התמורה אשר בה תלה גריבלדי את תקותיו — מלחמת גריליה ארוכה על פני הריה ועמקיה של מחצית איטליה — לא באה. תחת זאת עתיד היה להתקיים חלומו של מאציני — קידוש־השם נאפד־האש של הריסובליקה במעמד עילאי אחד של מרי ומות, בתוך העיר הקדושה בה נערמו יחד זכרונותיו ואוצרות־חמדתו של עולם המערב. איחוד איטליה — רעיון זה, מאציני עשה יותר מכל אדם אחר להפצתו. אך תרומתו האחרונה שבכסמם למען משאת־נפש זו שעברה עד־מהרה לידים אחרות, היתה הפגנה גדולה זו אשר הוא היה מארגנה והרוח החיה בה — הלא הוא דברה הגווע של איטליה, השדודה עוד הפעם, שלוח מרומא אל העולם. במצור זה על רומא, מחוזה יאוש, קרב אשר לא לנצחון נועד, עתיד היה גריבלדי — אף על פי שהגניוס של שדה־המערכה הפתוח היה הולמו — ליטול את חלק הגבור הראשי בין גבורים רבים, ולשוות עליו את כל אצילות הניתו ואת תפארת שמו”.

וזאת ליכור: כל „מלחמת־רומא” באה כבר לאחר שנתחדשה המלחמה בין פיאמונט, הבודדת עתה בשדה־הקרב, ואוסטריה — מלחמה, שלא נמשכה יותר מעשרה ימים (24—14 במרס) כשצבא פיאמונט, שעכשיו פקד עליו הגנרל הפולני חרו־נובסקי, הוכה מכה ניצחת ליד נזברה, המלך קרלו־אלפרטו הסתלק מכסאו, וויקטור־עמונאל בנו, אשר בא תחתיו, נאלץ לחתום על שלום־כניעה עם אוסטריה; מכאן, שמלחמתם של מאציני וגריבלדי התנהלה תוך בידוד מוחלט גם באיטליה עצמה. העיר הצפון־לומברדית, בראַשיה, היא לבדה נענתה לקריאת פיאמונט להתקוממות מתודשת ועמדה עוד במרדה. ורק ב־1 באפריל, לאחר עשרת ימי קרבות־רחוב עקשניים ומלאי־גבורה, נכבשה כליל עֵי האוסטרים. מעתה לא שרדה אלא „הרפובליקה של סן־מרקו” המחודשת שבונציה, מעבר ללאַגונותיה. בראשה התיצב שוב דניאל מאַנין, אשר עליו כתב היסטוריון שמרני למדי ב„היסטורית קמברידג” לאמור: „זה האדם, שלא היה איש בין הפטריוטים האיטלקים שיעֵלה עליו בגדולתו וביושר רוחו”. על אף ההרעה והמגיפות, החזיקה ונציה מעמד עד אבגוסט 1849, ורק משנודע למאַנין ענין תבוסתה של המהפכה ההונגרית, שבה תלה את תקותיו לישועה, פתח במו־מ עם האוסטרים, כדי להבטיח את הצלת תושבי העיר, — ויצא לגולה דרך הים האדריאטי.

„סילוק-חשבונות“ וחשבון הנפש

השפטים, אשר עשתה הריאקציה המנצחת באיטלקים שואפי החירות, היו מחרידים. מאות הרוגי מלכות, אלפי גזירות-כלא שנגזרו בשרירות לב, בעיקר בניאפול ובמדינת האפיפיור. משטרו של רדצקי בלומברדו-ויניצה היה גם זר וגם אכזר: מאות מיתות בית-דין, אלפי קנוסי מלקות שנדונו בשרירות לב והולקו לעתים עד מוות, החרמות רכוש גולים ונידונים. השנים הללו הן שקבעו את יחס השליה הכללי והמוחלט למשטר הבורבונים הרקוב בניאפול, את הנכונות הנפשית של רוב האיטלקים לבטל את שלטונו החילוני של האפיפיור, את ההחלטה הנמרצת לשים בהודמנות הראשונה קץ לשלטון הזרים בצפון — ויהי מה.

אולם שנות 1848—1849 הבליתו את חולשות האיטלקים: ב־1848 — בראש וראשונה של המדיניות והצבא אשר לממשלות האיטלקיות (שביניהן פיאמונט היתה עיקר-התקווה); וב־1849 — של הדמוקרטיה המהפכנית וגדודי-המתנדבים. אלה ואלה — כל אחד ב„שעתו“ — לא נמצאו לו די אנשים נבונים וחזקים שיוכלו להנחיל בצחון לענין האיטלקי.

נסיון שתי השנים העיד, כי לשם ניהול מערכה מאוחדת ומתואמת אין די בכך שבתחום הארגוני והפוליטי יהיו „ועדים מהפכניים“ ואגודות חשאיות בנוסח „איטליה הצעירה“, או עסקנות מקומית של חוגי הליברלים למיניהם; ובתחום הצבאי-הלוחם — העיד הנסיון על אפשרויות ההתקוממות, או העמידה בערים ובמצור, אך לעומת זאת הצביע גם על חולשות ארגוניות ונפשיות במסע-מלחמה ממושך וסדיר — מזה, ועל מיעוט היכולת לעריכת מלחמת גרילה נרחבת ומתמדת (רוב אנשי-המהפכה עירוניים היו) — מזה.

תקופת נופש, ריפוי הפצעים וצבירת כוחות מחדש

מ־1849 ועד 1859 נתקיימה המפה המדינית החיצונית של איטליה בכל דבר, כביכול, לפי המתכונת של 1815—1847; אך ב„מפתח“ הציבורית-המדינית הפנימית, זו הנותנת את התוכן המציאותי למפה הרשמית של גבולות וסמכויות, חלו בהדרגה, ובלי שייראו מיד, תהליכי-תמורה רציניים ושרשיים, אשר את מלוא תוצאותיהם העלו על פני השטח רק שנות התמורות, 60—1859.

אמנם, ברוב מדינות איטליה היו כמעט כל השנים ההן שנים של תסוגה ודיכוי. אך פנינה העצמאית האמיתית היחידה שנותרה — בפיאמונט — נתחוללו תמורות ונתבצרו ערכי-לאום, אשר עשאוה, בפעם הראשונה בתולדות איטליה, למרכז אמיתי, למניע דינמי של התקומה האיטלקית ולמכלכל חשבונותיה ותכניותיה. ולא זו בלבד, אלא שבשנים שלאחר מפלות 49—1848 נהפכה פיאמונט למקום-משכנם של מאות אלפים פליטים מחבליה השונים של איטליה (בעיקר מצפונה), ושל אלפי הפעילים שבהם, שנכנסו למנגנון הממשל, לצבא, למסחר, להוראה ולספרות של פיאמונט, וגם לבית-הנבחרים שלה ולממשלתה. מעכשיו נהפכה פיאמונט מעין „איטליה בזעיר אנפין“. תחת הנהלתו של ראש-ממשלה צעיר, מרחיק-ראות, נבון וגמיש, — שעם זאת לא הסיד דעת ממטרותו — הלא הוא

קאמילו קאבור, החלה פרשת פיתוחה הכלכלי המזורז של הארץ במסילות-ברזל, בכבישים, במנהרות בהרי האלפים, שהם בעלי ערך כלכלי ואסטרטגי גם יחד. בסילוק חומות-מכס ובעשיית חווי מסחר; וכן בטיפוח הצבא ושכלול הביצורים (כדי לתת לפיאמונט אפשרות לעמוד בפני כל הסתערויות אוסטרית שתבוא, עד שב על-ברית מבחוץ יחיש עזורה), כי מדיניותו של קאבור, עם כל נפתוליה הרבים, היתה בנויה מלכתחילה על שתיים: א. ביצור לא לתר מביית (בשטח הכלכלי, — כנ"ל; ובשטח המדיני-ציבורי — ע"י ביצור המבנה הקונסטיטוציוני של המדינה, דבר שפיאמונט היתה היחידה בין ממלכות איטליה אשר התמידה בנאמנותה לו, — וביסוס בית המלוכה הסאבווי. ע"י עשיית גפשות בעם בדרך זו). ב. ביציה מתמדת לשעת כושר שתבוא, עם הופעת בעל-ברית חזק מחוץ, להגשמת שאיפותיה של איטליה; כי קאבור לא האמין כי תוכלנה להתגשם ע"י כוחות איטליה לבדה, נגד עצמתה של אוסטריה. אכן, מזלה של איטליה גרם שהיתה לה עמדת-מוצא כזאת משלה, סרדיניה-פיאמונט שמה, — עמדה, שבה ניתן לה להרויח זמן ולהתבצר כמעט באין מפריע¹²). בלכתו בדרך זו, עשה קאבור גם מעשה אשר רבים באיטליה דגוהו בשעתו לגנאי, מעשה שלא היה מכוון לכאורה לכל תכלית לאומית ממשית: דבר השתתפותה של איטליה במלחמת-קרים, של אנגליה וצרפת נגד רוסיה (5—1854). חיל-המשלוח הסרדיני שלחם בקרים, — אולי לא היה הכרחי לבעלות-הברית מבחינה צבאית, ולא כבש לסרדיניה שום שטחים, ולא גרש מאיטליה שום עריץ; אך הוא איפשר את הופעת קאבור בתחום המדיניות הבין לאומית, בקונגרס השלום של פריז ב-1856, כצד בין הצדדים וכמציג תביעת איטליה לפריקת עול העריצות והשחיתות של משטריה, שכוח זר מקיימם. ציר אנגליה הובא לידי הכרזה, כי משטר האפיפיור הוא „חרפת אירופה“. כל איטליה כולה ראתה בכך נצחון גדול של קאבור ושל העניין האיטלקי, אף על פי שלא הושגה כאן שום „תכלית“ של ממש.

שעת הכושר באה ב-1859. הציר, שעליו נסבו כל משטרי איטליה הרקובים, היה שלטונה של אוסטריה באזור-המפתח האיסטרטגי והמדיני של איטליה, הלא הוא אזור לומברדיה-וונציה, מאז 1848 לא חדלה שם התסיסה, עם כל יתרונותיו של המשטר האוסטרי (בתחום הכלכלה וההשכלה, המשפט והאדמיניסטרציה) על משטרן של רוב מדינות איטליה. האכזריות הפרועה של השלטון הצבאי גרעה הרבה מכוח-המשיכה של המעלות הנ"ל לגבי התושבים, ועקרה כל נכונות להישאר תחת שלטונה של אוסטריה. הקשרים למרירות לא חדלו, למן הקשר הגדול של „קרבנות מנטואה“ משנת 1850, שזיעזע את איטליה ואירופה באכזריות השפטים שבאו בעקבותיה, ועד לקשר שהוכן ע"י חסידי מאציני ב-1853 במילנו. נסיונות האוסטרים להקל את העול מעל האיטלקים ולכונן בארץ משטר ליברלי יותר (מאז 1855—6) שוב לא מצאו מסילות ללבם של התושבים ואחרו את המועד; יותר מדי נשתרשו בלבבות המרירות ואי-האמון. משראה נפוליון השלישי כי הוכשרה

¹² בענין החזיון של „פיאמונטים“ — דהיינו, מדינות-גרעין, בתהליכי שחרור לאומיים — עיין „מערכות“, חוב' ל"ה, עמ' 40.

השעה להרחבת תחום־ההכרעה הצרפתי באירופה, שמחה פיאמונט לעשות עמו הסכם, אשר לפיו תכנסנה צרפת ומלכות סרדיניה יחד למלחמה באוסטרים כדי לספח את לומברדו־ונציה לפיאמונט, שתיהפך ל"מלכות איטליה העילית" — כשטוסקנה, הדוכסיות ורוב מדינת האפיפיור תיהפכנה ל"מלכות איטליה־התיכונה", שנפוליון זמם להושיב על כסא־המלוכה שלה נסיך מבית בונפרט.

אך הדרך שבה נכנסה איטליה למלחמת 1859, מלאה משמעותה והיקפה שבכוח; לא יובנו אלא אם כן נסקור גם את הרקע הציבורי־הפנימי באיטליה.

בסימן „האגודה הלאומית” — ליכוד לקראת המאבק

את מעמדו ה"מוכר" במדיניות הבין־לאומית רכש לו קאבור ע"י הבלטת ערכה של פיאמונט "כמדינה האיטלקית היחידה, שבה לא תיתכן מהפכה"; ולשם רכישת מעמד זה, והכשרת הקרקע לכריתת בריתות מבחוץ — וכן, לדעתו, לשם מניעת ערעורים של יסודות המדינה הפיאמונטית, — שיתף עצמו לא פעם, במידת־מה, במעשיה של הריאקציה המדינית באירופה כאותן השנים נגד יסודות רדיקליים ודימוקרטיים. אך, כשם שלא היה בכוחו להנחיל תבוסה לעצמחה הצבאית של אוסטריה בשדה הקרב בלי בעל־ברית אדיר (ואנטי־דמוקרטי) מבחוץ, ממש כך לא היה לו סיכוי להיות, לגבי בעל־ברית זה עצמו, יותר מסתם ואסל, נגרר וחסר כל מדיניות עצמאית, — ולא היה בכוחו ליהפך לגורם דינמי של התלכדות איטליה והתבצרותה העצמית, אם כרצונו של בעל־הברית ואם שלא כרצונו, — מבלי להיזקק לכוחות העממיים הצעירים והלוחמים, שהיו מוכנים לשאת בעול שחרורה של איטליה גם בהיותו כבד ביותר, גם בהיות קרבנותיו אכזריים ביותר, ובעוד תכליתו לאלתר אינה מובטחת. כאן שורש הכפילות שבמדיניות־הבריתות של קאבור. בריתות כלפי חוץ — עם מדינות זרות; וכלפי פנים — עם כוחות, שלעתים קרובות היה מכריז עליהם כעל "מפירי חוק" ו"מתנגדים למדינה", והיה מדכאם — ולא עוד אלא, לעתים, גם עם אנשים, אשר בית הדין הפיאמונטי שפטם למוות. דווקא אי־הצלחתם של כמה מן הקשרים והמרידות של מאצ'יני, הכשירה את הקרקע לכך. כמה מן היסודות הרדיקליים החלו לחפש דרך להצלחת המהפכה האיטלקית. במקום קשירת קשרים רצו באפשרות להופיע הופעה של כוח עממי, לוחם, בעל ממדים; ולא ראו דרך לכך אלא בקשר עם המדינה הקיימת והצבא הסדיר של פיאמונט ובהישענות עליהם. לשם כך מוכנים היו גם רבים מהרפובליקאים שבהם לקבל את המלוכה הקונסטיטוציונית של סרדיניה כמכשיר לשחרורה של איטליה. המנהיג הגולה של הריפובליקה הונציאנית, דניאל מאנין, מצא בנפשו את העוז האזרחי להתלטה זו — שלא היתה קלה כלל, מחמת הבגידות, שלפי הכרת הדמוקרטים ה"לומברדו־ונציים", בגד בהם בית סאבו בשעתו. נוסדה "האגודה הלאומית", שאיחדה את כל המקבלים את בסיס הפעולה ה"נ"; ואליה נצטרף גריבלדי, ב־1857. גם לאחר שמאנין מת בלא עתו הוסיפה אגודה זו להתפתח ולהכות גלים. בדיעבד נסתעפה ממנה רשת של ועדים ותאים על פני כל איטליה, ביחוד — בצפון ובמרכז, ושכבות עם שונות מן הקצה אל הקצה נצטרפו אליה.

בהדרגה החלו להתארגן גדודי מתנדבים, בצדו של צבא פיאמונט הסדיר, שגריבלדי הופקד עליהם, וחלק ניכר מהם היו הלומברדים, הבורחים משירות-החובה בצבא האוסטרי שהונהג שם; אכן, זרמו גם אחרים רבים, וגדוד-דרגונים שלם של האפיפיור ערק כדי לעבור לפיאמונט.

מלחמת 1859

באביב 1859 הצליחה פיאמונט להביא את אוסטריה לידי מעשה-התקפנות הראשון — דבר אשר הפעיל את ברית-העזרה עם צרפת. צבא פיאמונט החזיק מעמד עד בוא גייסות הצרפתים לעזרתו. קרב מג'אנטה פתח לפני בעלי-הברית את לומברדיה ומילנו. הנצחון במערכת סולפרינו עמד להנחיל להם את צפון איטליה כולו; אבל אחריה חתם פתאום נפוליון, מתוך שיקולים מדיניים פנימיים ובינך לאומיים שלו, על שביתת נשק עם אוסטריה, ולפי תנאי השלום לא דרש ממנה אלא את לומברדיה בלבד (דהיינו בלי מחוז ונציה), אשר אותה מסר, מצדו, לפיאמונט. הוסכם, כי בטוסקנה, הדוכסיות ורומניה (שנתפרדה בינתיים ממדינת האפיפיור) יונהג המשטר הקודם.

גריבלדי וגדודי-המתנדבים במסע 1859

מעין מסע-בפני-עצמו היוו במלחמת 1859 האופרציות של גריבלדי, עם גדודי המתנדבים שלו, בצפונה של לומברדיה, בארץ האגמים. היו לו כבר כ-5000 איש, אשר פקדו עליהם עוזריו וסגניו מאז, מימי אמריקה הדרומית והגנת-רומא. „ציידים-אלפים“ אלה נאמר עליהם, כי „היו ממיטב פריחתה של הפטריוטיות האיטלקית, אנשי כל שכבה ומעמד, אצילים, אמנים, סטודנטים-של-רפואה, פועלים, אשר עזבו ביתם ונחותם למען אחוז-חרב למען החירות. אנשים כאלה, עם כל היותם חסרי משמעת ולקויי ציד, נעדרי נסיון, עם חיל-פרשים מועט ובלא חיל-תותחנים, אפשרי היה כי ירחיקו לכת בהנהגה טובה“. משהובטחו לב ארץ-פיאמונט, וטורין הברירה, בפני הכיבוש האוסטרי גיתנה לגריבלדי ההוראה להתקדם לתוך לומברדיה ולעורר את עמה למרד. כשידו חפשית לנהל את האופרציות כראות עיניו. עם עברו את הנהר טיצ'ינו¹³, צלל באורח נועז אל מעמקי הארץ התפוסה בידי האויב, בוותרו על כל „בסיס“ ובסמכו על ידידות האוכלוסיה ועל האיסטרטגיה הנועות שלו עצמו. ב-26.5 הנחית תבוסה לגנרל האוסטרי אורבן לפני העיר ואראזה, ואחר זאת ערך את מסעו אל עבר קומו, ובראש 3000 איש הביס מחדש, ליד סן-פארמו, את חילו של אורבן שעלה עליו במספרו פי שלושה.

והרי תיאור תמציתי להמשך המסע (לפי בולטון קינג): „אך הוא צלל במשחק רב-סיכון מדי עם חילו הקטן; הוא נכשל בהתקפת לילה על המצודה שבלאואנו (על חופו המזרחי של האגם לאגו מאג'יורה); ובאוצו חזרה, לשחרר את ואראזה אשר נתפסה מחדש ע"י האוסטרים, כמעט וכוותר, ונחלץ רק באמצעות תנועת-נסיגה נועזת“. בהיותו שרירי בחוסר כל ידיעה על תנועותיו וגורלו של הצבא

(13) עיין מפת איטליה הצפונית שבמפת איטליה הכללית.

הצרפתי-האיטלקי הראשי — וכשנדמה היה לגריבלדי כי במפקדה הראשית שכוחו והפקירותו — היה מצבו חמור; אך עם הקריאה הפתאומית מן המפקדה האוסטרית אל אורבן לשוב — דבר שנבע מנסיגתו הכללית של הצבא האוסטרי אל מזרחה מטיצ'ינו, לתוך תחומי לומברדיה — רווח להם למתנדבים מסכנותיהם. אפשר היה לומר כי מבחינה איסטרטגית לא ביצעו המתנדבים מעשה רב, שיכריע בגורל מסע המלחמה כולו — „אך איטליה כולה מלאה הדיהם של קרבות העיוז שהתחוללו ליד וֶאֶרְאֶזֶה וסַאָן-פֶּאָרְמוֹ, של תמרוניו המסנוורים של גריבלדי, של אותה ההעזה הבזוֹלֵאֵיב, בה הדחיים והפתיע את חילותיו של אורבן” בהמשך מסע-המלחמה, בשעת ההתקדמות מעבר למילנו ולנהר מינצ'יו לקראת „מרובע המבצרים”, היוו גדודי גריבלדי את האגף השמאלי של חיל-החלוץ, ומשהתרכזו כוחות הצבא העיקריים, נשלח גריבלדי לפנות מן האוסטרים את העמק של וֶאֶל־טֶאֶלִינָה ולשמור על מעברות האלפים של סטֶאֶלְוִיאֵו וטוֹנֶאֶלֶה. „מעברות” ההרים לא עמדו כלל בפני איום מצד האוסטרים; והיה אולי לגריבלדי יסוד מספיק למחשבתו, כי המשימה הזאת לא היתה אלא מעשה הערמה מצד הקיסר, להרחיק את הכוחות האי־סדירים, אשר מפני אופיים המהפכני חשש, ואשר את הקמתם ניסה¹⁴) — לשוא — למנוע”.

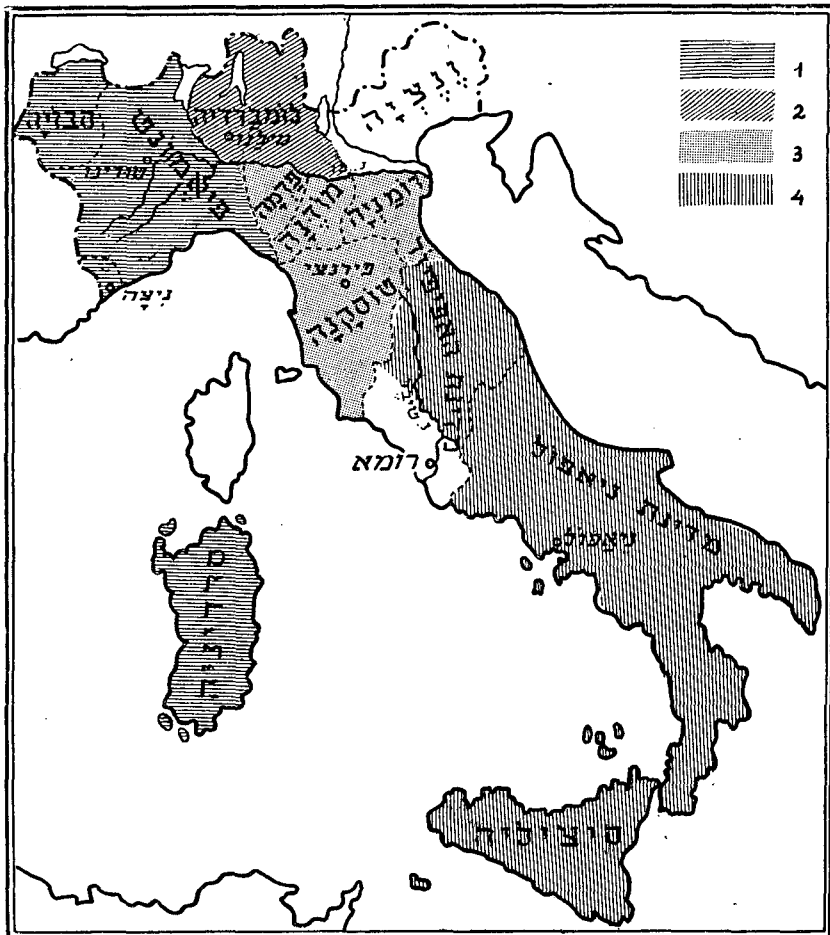
במבחן העמידה מול אפיטרוֹפּוֹסוֹת מִבְּחוּץ

לאחר שביתת הנשק של נפוליון עם האוסטרים, ושלום וילה־פראנקה, היתה ההתמררות באיטליה כללית. קאבור התפטר לאות־מחאה, אף כי המלך ויקטור עמנואל נאלץ לחתום על חוזה השלום של וילה־פראנקה, אך כדברי מזכירה של „האגודה הלאומית”, לה־פֶּאָרְיֵנָה: „איטליה לא חתמה על חוזה וילה־פראנקה”.

עתה בא תורה של ה„רוע הדינמית” אשר למדיניותו של קאבור — גריבלדי, גלילות איטליה התיכונה לא רצו שיוחזרו בהם המשטר הקודם. הם התאחדו לפדרציה, הקימו צבא מאוחד משלהן, וגריבלדי נתיצב בראשו. לשם החזרת המשטר היה, איפוא, צורך לערוך מלחמה. מאליו יובן שנפוליון לא היה מוכן לכך, לפי שעל ידי כך היה הורס את מעט הפופולאריות שרכש באיטליה, ואת הישגיו המדיניים שהשיג במלחמת 1859. גם האוסטרים לא העזו לעשות נסיון זה, לפי שברור היה כי הדבר יגרור מלחמה חדשה גם עם פיאמונט, — ומעתה לא היה עוד מעמד האיסטרטגי של האוסטרים באיטליה כלפני היותור על לומברדיה — כמסתבר אף מסקירה חטופה במפה. כחצי־שנה נמשך המשחק הדיפלומטי, המדיני והפסיכולוגי, אך סיומו ההכרחי — ההצטרפות אל ממלכת איטליה המאוחדת, — היה ברור מראש, והוא בוצע באביב 1860. אפס, תביעותיו של נפוליון בדבר פיצוי לצרפת ע”י סיפוח חבל סאבויה (שהיה אמנם צרפתי בעיקרו, ובכל זאת היה עריסת בית־המלוכה הפיאמונטי) והעיר ניצה (מעורבת, איטלקית ברובה, ומקום הולדתו של גריבלדי), — תביעות אשר הציג עוד לפני המלחמה

(14) כמו”מ המוקדם שבינו לבין הממשלה הפיאמונטית, לפני פרוץ המלחמה.

שלבי ההתפשטות מ"מלכות סרדיניה" ועד לאיטליה המאוחדת.

1. מלכות סרדיניה־פיאמונט עד 1859.
2. לומברדיה האוסטרית; סופחה לפיאמונט בשנת 1859.
3. הדוכסויות ורומניה האפיפיורית; הצטרפו אל פיאמונט ב־1860.
4. מלכות „שתי הסיציליות“, ושטחים אפיפיוריים; הצטרפו לאיטליה המאוחדת ב־1861.
(ונציה סופחה ב־1866 ורומא נצטרפה ב־1870).

באוסטריה, אך ויתר עליהן עם ויתורו על השגת ונציה לאיטלקים, — חודשו עתה על ידו; ובסמוך למשאל־העם במדינות איטליה התיכונה, וסיפוחן לפיאמונט, נערכו משאל־עם בסאבוניה ובניצה, בדבר סיפוחן לקיסרות הצרפתית, — ואף משאלים אלה (אמנם, בניצה, תחת לחץ כבד של השלטונות) נתנו רוב

גדול בעד הסיפוח. גריבלדי מחה נמרצות על כך — אך מדיניותו של קאבור, שחזר
בינתיים לשלטון, נתנה לו עד מהרה מוצא אחר למרי-רוחו ולמרצו. ובעשותה כך
פרצה בדרך מהפכנית את מסגרת ההסכמים הדיפלומטיים הקודמת — בדבר ליכודה
של איטליה לג', „מלכויות-אזוריות“ (צפון, מרכז — והדרום: ניאפול).

ימות-גבורה: — „מסע-האלף“ של גריבלדי ושחרור הדרום

בשנים שלפני כן נעשו כמה נסיונות, בעיקר ע"י חוגים מאצניניים, לעלות
בחוף סיציליה או ניאפול כדי לערוך בהן מרידות, אך כולם נכשלו, מתוך שלא
היתה להם אישיות מרכזית בעלת כוח-משיכה, או תמיכה מספקת מבחוץ. עתה
— בהתיעצויות הסודיות בין קאבור, ראשי „האגודה הלאומית“, המלך וגריבלדי —
הוחלט על עריכת נסיון שיהא לו סיכוי ממש להצלחה. גריבלדי, שכל
אותן השנים עסק בארגון כוחות מתנדבים (פעם בפעם בלמוה, אמנם בקושי,
מלפרוץ למדינת האפיפיור) ושטיפל הרבה ב„קרן-רובים“, אשר נועדה לרכישת
„מיליון רובים“ למתנדבים¹⁵) — הסכים עתה להתייצב בראש הנסיון הנועז הזה.
על מידת ההעזה שבו אפשר לעמוד מן העובדה. כי ב-5 במאי 1860 הפליג גריבלדי
מנמל קטן ונידח ועמו 1067 מתנדבים בשתי אניות-קטטור קטנות (הלא הוא
„האלף“ שהיה לסמל עלילות-הגבורה בתולדות איטליה החדשה). בלי שממשלה
כלשהי תפרוש עליו כנפי חסותה היה גם הוא, כקודמיו בנסיונות כיוצא באלה,
עלול להיחשב ל„שודד ים“ סתם, שאחת דתו — לתליה. מדיניות קאבור בענין זה
מסתמלת, באורח המגובש ביותר, בהוראה שנתן לאדמירל פאָרסאָנו הסרדיני:
„צא עם אניותיך בעקבות גריבלדי, כביכול לדלוק אחריו; אם יופיע הצי
הניאפוליטני התמצע ותפוס עמדה בינו לבין גריבלדי“. פאָרסאָנו הבין את הרמז,
ובתשובתו כתב: „דומני שהבינותי; ואם נכשל, תוכל גם להושיבני בכלא...“ לפני
המעצמות טען אח"כ קאבור: „אם ציה של ניאפול לא ידע לעצור את גריבלדי
מה יוכלנו אנו לעשות?“

ה„צי“ הקטן הגיע לקצה מערבה של סיציליה, במארסאלה. תפקידו הראשון
של גדוד זה, המזוין ברובים ישנים, — כשלעומתו הצבא הפורבוני הסדיר, בן
24 אלף, שבאי — היה: לצאת ממיצר טבעי זה, שבמשולש המערבי הצר של
האי. דבר זה השיג גריבלדי בדרך כפולה — במסעות מהירים ותנועות-עקיפה דרך
הרים, בתפוס צבא המלך עמדה חזקה בדרך-החוף; אך גם בהסתערות נועזת,
ככידונים ובאש, במעלה מדרגות-הרים, התפוסות בידי אויב עדיף-בכוח, מתוך
חשבון פסיכולוגי של התלהבות המתנדבים ושל השפעת ההלם על רוחו של האויב,
— כמעשה אשר היה בקרב קאלאטאפימי, החשוב שבקרבות-השדה בסיציליה ב-1860.
פלרמו נצטרפה לאנשי גריבלדי, חילות-המצב הניאפוליטאניים נאלצו לסגת, או
להכנע, רבים מחייליהם נצטרפו גם הם. במשך שבועות מעטים נתפשט מסע גריבלדי
והגיע עד מסינה, ומיצר הים שבין סיציליה ואיטליה. לאחר שהכריז גריבלדי על
עצמו כעל דיקטטור, מטעם ויקטור עמנואל, בסיציליה, החליט להמשיך — ויהי-מה

15) היה זה בנוסח התקופה; זמן-מה לפני כן עסק מאצני בקרן „לרבו רובים“.

פגישת
גריבלדי
עם המלך
במסע הדרום

— במסע זה של כיבוש-שחרור, על אדמת מלכות-ניאפול עצמה. שוב תפסה השייטת הסרדינית עמדה המשתמעת לשני פנים לגבי צייה של ניאפול — בהופיעה הפעם בסמוך למיצר רג'יור-מסינה המפריד בין סיציליה ליבשת. ציי אנגליה וצרפת ש„הסתכלו במצב“, נמנעו מהפריע. בכלי שיט מעטים ודלים הצליח גריבלדי להעביר את ראשית מחנהו אל חוף קלבריה. הוא כבש את רג'יור והחל להתקדם צפונה במסע-תנועה נמרץ. חילות-המצב הבורבוניים נתפרקו והלכו, והאיכרים, שבויי תהילתו האגדית של גריבלדי וה„חולצות האדומות“ שלו, קמו בהמוניהם לשחר את פניו בברכה; — והוא הקדים את כל חילו ונכנס לניאפול במרכבה אזרחית, עם כמה מקציניו, כשהמלך הבורבוני כבר ברח לגאטה הבצורה וריכז שם, ועל קו הנהר וולטורנו שלפניה, את מיטב צבאו הנותר, שעדיין עדיף היה עדיפות כוח רבה על מחנהו של גריבלדי.

אין לדעת ההיו „חילות המהנדסים“ מצליחים מיד להתגבר גם על התנגדותו של מבצר רציני ושל צבא סדיר שבעמדות חזקות, — שהפעם היה גם תקיף בהחלטתו להלחם. אלא שמדיניותו של קאבור, ואתה צבא-המלך, לקחו עתה במישרין חלק בתהפוכות איטליה הדרומית, — אם מתוך שאיפה להבטיח ולבצר את התאחדותו של הדרום עם הצפון, ואם מתוך רצון למנוע התפתחות רדיקלית יותר מדי של התנועה הצבאית-הפוליטית שבהנהגת גריבלדי. צבא-המלך נכנס מרומניה למזרחה של מדינת האפיפיור (אומבריה וה„מרקות“), הכה את צבאה, המורכב קלגסים קתוליים מאירלנד, שוויצריה, ספרד ועוד, ובעקפו את החבל הקרוב לרומא הגיע דרך האפנינים לאגף המזרחי של עמדות הניאפוליטנים. בקרב על הוולטורנו

נדחקו הניאפוליטנים, החל המצור על גאטה, ואם כי הצי הצרפתי הופיע לפני גאטה וע"י כך מנע הסגר ימי, נאלץ המבצר, בראשית 1861, להכנע.

עוד לפני כן, כמעט מיד לאחר מסע־הכניסה הטריאומפלי עם ויקטור־עמנואל לתוך ניאפול, יצא גריבלדי לאי קפרארה הבודד (שבו התגורר ושקד לעבד את חוותו), כשאתו גמולו היחיד בעד כיבוש „מלכות שתי הסיציליות” בת עשרת מיליון תושבים ומאת אלף אנשי הצבא, — שק זרעים לאחוזות; ומאחוריו — רק בקשה אחת מאת המלך: לנהוג במידת צדק והגינות עם אנשי חילו המתנדב וקציניהם. הסכמתו של גריבלדי לפנות לחלוטין את הזירה הפוליטית במלכות המסופחה ולהניחה בידי קאבור והמלך — בניגוד לרצונו של מאציני, שגם הוא הגיע אז לדרום איטליה, — היה בזה משום הישג רב ל„דיפלומטיה הפנימית” של קאבור; בראשית אפריל, לאחר משאל־עם בניאפול ובסיציליה, נתכנס בטורין הפרלמנט הכל־איטלקי הראשון, אשר הכריז על ויקטור־עמנואל הראשון כמלך איטליה.

הסינתזה של מדינה לאומית ומחפכה לאומית, „בכל הדרגים”

הדבר האופייני למערכת השחרור האיטלקית בשנות 61-1859, בתורת שלב חדש בהתפתחות דרכי הופעתה, היתה מידת השיתוף אשר הושגה בין הזרמים והגילויים השונים של כוח לאומי קם לתחיה. אמנם ב־1859 היה מאציני נוטה עוד פחות מאשר ב־1848 להאמין באפשרות כי השחרור יבוא ממלכות בית־סאבויה, והכריז על כך, כי לא זו היא מלחמת־החירות האיטלקית. אך הפעלת כוחות המתנדבים (במסע לומברדיה, בהגנה על הפדרציה של איטליה התיכונה, בנסיונות החדירה לתחום מדינת האפיפיור, בהתקוממות הסיציליאנית ובשחרור ניאפול) — מזה, ורשת ועדי „האגודה הלאומית” — מזה, השלימו למעשה, לאורך כל הקו, את הופעתה ה„תקינה” של המכונה הצבאית והדיפלומטית אשר לפיאמונט; והן השלימוהו באופן כה מתואם וגמיש, באורח כה „מסתנן” וחודר לכל — עד אשר גורל המערכה נגד כוחות הריאקציה המובהקת, הפניט־איטלקית והאוסטרית־החיצונית, הוכרע ע"י כך ממילא לפרע. אותם חזיונות מלחמת־החירות הלאומית אשר באו ב־1848/49 בנפרד (מלחמה „סדירה” — לחוד; ומחפכה, התגוננות־עם וגדודי־מתנדבים — לחוד) באו הפעם צמודים — ובזה הבטיחו את הנצחון. משהיה נסתם הפתח התקין למלחמה בנוסח־המסורת — היתה תנועת השחרור פורצת דרך חלון־המחפכה ואשנב־התחבולות. ומשחזר (בראשית 1860) קאבור לתפקידו כראש־משלה, לאחר מספר החדשים שבילה בדימוס כמחאה על שלום וילה־פראנקה — הופעל מיד אותו המגע, (לעתים מלא־ניגודים, אך מכוון לתכלית העיקרית), בין קאבור, המלך, גריבלדי, אנשי „האגודה הלאומית”, אשר לראשית 1861 כבר הביא לידי איחודה של איטליה כולה, פרט למובלעת הרומית, שריד מדינת־האפיפיורים, ולאותו „ראש־הגשר” האוסטרי — מעבר־מזה של האלפים, — שבארץ ונציה.

(עוד יבוא)

מול הגריליה האנדונית

רשימה זו היא עדות למושגיו של קצין צבא בריטי, הנתקף ע"י אוכלוסיה אויבת, בעניין "היד החפשית" הנדרשת לו בפעולות תגובה.

במשך מסע-הרצאות לחיל-התעופה המלכותי במזרח-הרחוק נודמן לי לבקר בסומטרה, שבה נשתהיתי במעון הקצינים של הר.א.פ. בפדאנג.

אותה שעה היו כוחות הילידים, הנודעים כ"אינדים", (בני אינדונזיה) פעילים ביותר נגד הילותינו, בין בריטיים ובין הודיים, וגם הסבו לנו אבידות מרובות. המחנה, שבו קיימנו חיל-מצב של 160 איש בערך, מרגימנט הר.א.פ., היה מוקף גדר-תיל קלושה. הגנת המקום הושחתה על עמדות מקלע-ברז, מרווחים זה מזה, לפי שלא נמצא תיל די הצורך לכוון מכשול רציני כלשהו. תבצור-שדה משוכלל למדי הגן על נתיבת-הגישה העיקרית מן הדרך למחנה. במעון הקצינים היה מקלט העשוי תבניות-נפט ממולאות זיפויף, שבהן מצאנו מקלט לעצמנו שעה שהעניינים נעשו "שמחים" יותר מדי.

במשך היום ביקרנו לעתים קרובות במפקדת הבריגדה, שבשכונה בעיירה במרחק ששה מילין לערך ממסלול-המראה הארעי. התרגשות-מה ליוותנו כל פעם שנסענו לאורכה של דרך זו. מפקד הסקוודרון, שנהג בג'יפ, החיש את נסיעתו הרבה יותר ממהירות של 50 מיל לשעה, ושני אנשים מזויזים היטב הצבנו כצופים לעורפה של המכונית. הנסיון לימדנו שדבר של שעשוע היה להם ל"אינדים" שלוויה-המראה המהלכים להם לתומם על פני הכביש, — להטיל פצצה למכוניתך לאחר שעברת על פניהם; אכן תמיד נתונים היינו לסכנת פצצות, שתוטלנה עלינו בעברנו על פני הכפר. כפר אחד זכה שיצא לו מוניטין מפני נטיתו להטיל פצצות על מכוניות חולפות, ופעם אחת פוצצה מכונית-משא, שבה נסעה קבוצת הכדורגל. כל אנשי המכונית נפצעו פצעים קשים פחות או יותר.

על אף ההתקפות הללו לא התירו לנו לאחוז במעשי תגמול כלשהם או להרוס את הכפרים, שבהם נזרקו הפצצות. אמנם הורשינו לירות לשם הגנת עצמנו, אלא שאסרו עלינו לזרוע מוקשים, או פחצ'יקושים, בבתים או בשבילים שבהם השתמשו האינדים בהתקפותיהם על אנשינו.

יום אחד אחר הצהרים רץ פלוני אל ג'יפ, שבו נסענו בראש שיירה, רוץ ונפנף בזרועותיה, רוץ וצעוק בקול גדול. כשהאטנו את מהלכנו, נתלה על המכונית ותקף את מפקד הסקוודרון, וזה שיגר כמה קלעים מאקדוחו לתוך גופו של הנ"ל. ובכל זאת הוסיף האיש לרוץ סביב הג'יפ, והסתער בסכיניו המלאית על אחר מבין יושבי המכונית וקרע רצועות עור מעל זרועו. שוב נורו יריות אקדוח לגופו; הפעם כרע-נפל על אם הדרך. מפקד הסקוודרון עט אליו וחיסל את הענין במידה שהדבר היה תלוי בו. נראה הדבר שאותו אינדי גם שתוי היה.

בינתיים נשתתה השיירה, ואש כבדה המטירו עליה ה"אינדים", שהיו מסותרים בין צמרות העצים שבקרבת מקום — תחבולה, שלמדה מן היפנים. משמר-הליווי השיב אש, וכמה מצלפי האויב נפלו מעל הענפים שעליהם ישבו.

פעם אחרת הוטלה פצצה על ג'יפ שנסע במרחק 5 דקות מן המכונית אשר בה נסעתי אנוכי, באותו כפר עצמו, אך למזלו הצליח הנהג להינצל בלי פגע. אחר כך נתפרסמו הוראות, האוסרות מסען של מכוניות בודדות.

אורח טיפולנו בילידים והאמצעים שאחזנו בהם להגנת הילותינו, שונים היו ביסודם מן השיטות שאחזו בהן ההולנדים. הללו ניסו שלא לסמוך על הנס. ונקטו בעקרון "הבא

להגך השכם והרגו, וכפריים, שבהם נערכה התקפה כלשהי על אנשיהם, נהרסו ע"י ההולנדים הרס גמור — זה האמצעי היחידי שהאינדים היו עשויים להבינו. בשעות הלילה היתה התרגשות ניכרת שוררת במחנה. האינדים היו נוהגים לחול ולהתקרב אל גדר התיל, להטייל רימון, סתם, בסמכם על המקרה, שאולי יפגע במישהו. קלעים שרקו מעל לראשינו, ולפריקים עברו דרך קירותיו של צריף מעוֹד־הקצינים, בעוד מקלעי־הברג שלנו השיבו אש בהתלהבות, בירותם בכיוון להבות־הלוע של הרובים היפניים. לפריקים, לאחר פרץ של אש, שומעים היינו צריחות־כאב ואנקות — תחבולה יפנית בדוקה, שכונתה לפתותנו לצאת ולחפש גופות של פצועים והרוגים, שעה שהם מצפים לנו במארב. מפוקחים היינו מכדי לנפול בפח יקוש בולט כל כך, ונוהגים היינו לא לצאת מעמדותינו עד צאת מכוניות השריון של פטרול הבוקר. כל זמן שהייתי שם לא נמצאו גופות, אך קילוחי דם שנסתמנו על פני הקרקע העידו על מה שנתרחש. מצאנו את המשעולים, שבהם נתקברו צלפיהם אל המחנה, אך מפני טעמים פוליטיים לא הורשינו לזרוע בהם מוקשים. אכן, נראה כי נמצאנו שם כדי שיירו בנו, והוצרכנו לסמוך על הנס, ולנסות מזלנו. „התקפת ההוגעה“ הערבית ע"י האש המטרידה החלה, בדרך כלל, בשעה 11 לערך, ואנו נוהגים היינו לצפות לה עד שתיים עשרה, ורק לאחר כך לעלות על משכבנו. לילה אחד, בשעות הערב המוקדמות, לאחר שנראה היה כאילו אין דבר עתיד להתרחש ועלינו על משכבנו, ניתכה עלינו אש־צלפים כבדה, וקלעי תת־מקלעים פצחו ועברו את קירות חדרנו בגובה מועט מעל לראשינו. צלפיהם הטיבו את דיוק קליעתם לאחר האימון שאימננו יפנים; אך הספקנו להתחמק בעוד מועד ומצאנו מקלט מאחורי חביונות־הנפט. היפנים מסרו כמויות זין ותחמושת גדולות ל„אינדים“ וכמה קצינים יפניים נשארו לאמנם בטקטיקה של צלפות. הם סיגלו לעצמם את שיטות היפנים לירות מעל עצים, ולבנות מחסומי דרך בעורפן של שיירות, כדי לעכבן ולפגוע בהן בשוכן. הגיעונו ידיעות על התקפה, שה„אינדים“ נתכוונו לערוך על מסלול־ההמראה הארעי באחד הערבים. ואכן הותקפנו ע"י כמה מאות „אינדים“, שניסו לשטוף את המחנה בזניקת־סער. אותה שעה נתחזק כוחנו ע"י תגבורת „גורקאים“ ונוסף לכך גם בתגבורת אנשי רגימנט הר.א.פ. ואפילו כך — הצליחו כמה מן האינדים להיכנס לתוך התבצור המבטיח את הדרך, ולגרום כמה אבידות, לפני שחוסלו ע"י הגורקאים. הם תקפו בחסותה של אש כבדה ומכוונת היטב שנורתה ע"י חילות־החיפוי שלהם, אך לא יכולנו לדעת, אם במקרה זה נהגו בהם קצינים יפניים. כל עמדות מקלעי הברג שלנו הותקפו, אך המתקפיים נהדפו, לאחר שסבלו אבידות כבדות. קלעים חדרו דרך כל צריפי המחנה, וכמה אנשים נפגעו. אילו היתירו לנו למקש את נתיבות־הגישה, היה בטחוננו רב יותר, אך שוב, שיקולים פוליטיים היו המכריעים. למזלנו נתרכו ה„אינדים“ בהתקפה על המחנה ולא שמו פניהם למסלול־ההמראה הארעי. ע"י השמוש בחומר נפץ יכלו לגרום לו נזק עצום ולהיציא את המסלול מכלל פעולה לכמה זמן. דבר זה עלול היה לשמש תקלה רצינית, לפי שכל אספקתנו היתה תלויה בתחבורת־אוויר.

הידיעה, כי כל הגייסות הבריטיים יוצאו מאינדונזיה בסוף נובמבר 1946, היתה משמחת ביותר. היתה זו מלאכה כפוית־טובה — למלט משפחות סיניות והולנדיות מידי ה„אינדים“ ולהיות מועדים להתקפות ללא הפוגה וללא תגמול.

באתונות הצבאית

י. ה. רוזנקרניץ

מגמות במחשבה הצבאית

סופרים צבאיים בכל רחבי העולם מרבים לעסוק בלימוד לקחי המלחמה שנסתיימה זה עתה, אך הם עומדים תוהים ונבוכים נוכח העובדה, כי הגדול שב„חידושי“ המלחמה האחרונה הופיע על במת החזיון מאוחר מדי שאפשר יהיה להסיק ממנו מסקנות איסטרטגיות וטקטיות המתבססות על הנסיון.

הנסיבות מעלות עתה במידת מה בזכרון את המצב ששרר לאחר מלחמת 1914/18. כעתה כן אז הופיע כל־יזין חדש — למען הדין: שנים — בשלהי אותה מלחמה — הטנק והמטוס; כעתה כן אז לא פותחו ולא הופעלו במלואם לפני סוף המלחמה, והיה הכרח לבסס את שיעור ערכם ככל־יזין עיקריים לעתיד לבוא יותר על הדמיון מאשר על הנסיון.

הקורא בכתבי־העת הצבאיים שברחבי העולם — אמריקאיים, בריטיים, צרפתיים ושווייציים (הרוסיים אינם מגיעים לארץ־ישראל, אבל תרגומים רבים מהם מתפרסמים בכתבי־העת האמריקאיים) — יתפלא למיעוט המקום המוקדש למסקנות הנובעות מענין פצצת־האטום, אף כי כמה מן הסופרים יודעים ומכירים, כי „להניח גורם זה מחוץ לחשבון בשעת עיון באיזו בעיה צבאית אקטואלית — פירושו לשחק את המלט בלי הנסיך“ (מיור א. ג'. ווילסון M.C. מברידגת הקלעים, ב„ג'ורנל של מכוני־השירותים המאוחד“, אבגוסט 1946). חלק גדול מן הספרות הצבאית כיום נעשה על ידי כך בלתי ריאלי במידת מה, וממילא גם תלוש במידת־מה מן המציאות.

אם נתרגם דברים אלה ללשון מדוייקת יותר הרי פירושם הוא, כי עמי העולם — והעם הבריטי במיוחד, אף כי לא הוא בלבד — מתכוונים שוב, כביכול, למלחמה שחלפה, תחת להתכונן לזו שתבוא. אכן, אותו סופר צבאי עצמו קובע, כי תחילתה של מלחמה דומה תמיד לסופה של המלחמה שקדמה לה, הואיל והשינויים הגדולים מתהווים תוך כדי מהלך המלחמה, וכי בלימוד הלקח מאחרוני השלבים של המלחמה שנסתיימה יש על כן משום תכונה לקראת ראשוני השלבים של המלחמה הבאה. „מתכונת

השליבים המוקדמים של מלחמת 1914/18 — אומר הוא — „היתה דומה הרבה יותר למלחמה הצרפתית-פרוסית מאשר לשלבי הסיום ב-1918“, והדמיון שבין החדשים הראשונים של מלחמת 1939/45 במערב למלחמת החפירות של 1914/18 בולט עוד יותר. עם זה בולט ביותר מיעוט הדמיון שבין המלחמה נוסח קרמיניו ב-1939 לבין מתכונתה של מערכת נורמנדיה וצליחת הריינס ב-1944/45.

על כל פנים — טעות נטעה, כמובן, אם נחשוב כי הסכנות החדשות והאפשרויות החדשות הכרוכות בשימוש באנרגיה האטומית לצרכים צבאיים אינן משמשות עילה למחשבתם של סופרים צבאיים רבים, אף אם לא יעסקו בהן במישרים. למעשה הוסקה, כמובן, כמה מסקנות טקטיות ברורות ומרחיקות לכת, עוד לפני שנתגבשה ונתבלטה איזו איסטרטגיה בהירה מן התווה האטומי, מסקנות הניכרות במגמות המחשבה הצבאית החדשה. אפשר לסכם מסקנות אלו בהגדרות הבאות, לפי סדר החשיבות שמייחסים להן: מגע קרב במהודק; מגמת הפיזור; ניידות; הגנה היקפית.

מגע קרב במהודק: דומה שהמסקנה הטקטית המרחיקה לכת ביותר שנתבלטה עד כה, היא ששני הצדדים הלוחמים ישתדלו בעתיד למנוע את קיומם של „שטחי ההפסקה“ שבין קווי החזית. אפשר שיבקשו לעצמם בטוחות מפני התקפה אטומית בקיום מגע מהודק עם האויב, באופן שלא יוכל להשתמש בכלי-זין בעל רדיוס-פעולה נרחב כזה בלי שיפגע בכך גם בגייסותיו שלו. בדברו על פעולות חיל מוטס בעתיד אומר המיורגנרל ג'ימס מ. גאווין (ירחון חיל-הרגלים של צבא ארה"ב, ינואר 1947): „יותר משישתדלו להתרחק מלחץ האויב יבקשוהו, הואיל ורק ע"י מגע קרוב של גופי-צבא ניכרים תהא אפשרית החסינות החלקית מפני התקפה אטומית אויבת“. אף כי דברים אלו נאמרו ביחס לנחיתות חיל מוטס בלבד, הם עשויים לשמש ציון למגמה הכללית של המחשבה הטקטית בתנאי סכנות האטום; יש בכך בלי ספק כדי הצעת הפתרון הטקטי הראשון — אף כי פסיבי בעיקרו — לאותו איום, והוא עולה יפה עם כמה מן המסקנות המסתמנות באופק, כלומר עם השימוש בעקרונות הניידות וההגנה ההיקפית.

מגמת הפיזור: שוב נצטט כאן את דבריו של גנרל גאווין: „עקרון-הפיזור בדין שיהא שליט בכל הפעולות הצבאיות לעתיד לבוא“. אפשר שלעולם שוב לא יתרכזו הגייסות כפי שנתרכזו בעבר, כי, דרך משל: ריכוז מוקדם של כוחות-צבא וטכניקה ומלאי של אספקה בדומה לזה שהוכן לקראת ההסתערות על חוף נורמנדיה היה נוצר צריכה קטלנית, אילו נלכד להפצצה אטומית או להתקפת פגזים-מנוהלים. ממש כך חייב יהיה כוח-ההגנה, שיועמד לפני נסיון כהסתערות הנורמנדית, להימצא בהתמדה במצב של פיזור, שאם לאו — ימחה כמעט מעל פני האדמה אף בלי שתדרוך רגל התוקף על החוף. אפשר שלעולם שוב לא יצטופפו גייסות ואניות ליד החוף כפי שנצטופפו אחרי העליה לחוף בנחיתת נורמנדיה. מכל מקום לא יעשו כן אם ירצו למנוע עצמם מחיסול גמור ע"י התקפת הנגד של פגזים-מנוהלים, שודאי וודאי תיערך נגדם; ורק לאחר שיבואו במגע מהודק עם כוחות הקרקע של האויב מותר יהיה להם להתרכז, וגם אז רק ביחס ישר לעצמת התנגדותו של האויב“.

תוך כדי עיון חטוף בעתונות הצבאית שבעולם יתפלא הקורא לשפע המקום והמחשבה שמייחדים לשאלות הפיזור, וקצת פחות מזה — לשאלת הסואה (שהיא שניה

במעלה לגבי בעית פיזור-הכוח). הצורך בפיזור-הכוחות איננו מתייחס, כמובן, אך לפעולות צבאיות בלבד, כי אם, ואולי במידה רבה יותר, למיתקני חרושת, מרכזי אוכלוסים וכד'. למעשה נראים הדברים כאילו כל משטר חיי האומה — לא בלבד המערך הצבאי שלה אלא כל תנוחתה, גם מבחינה גיאגרפית — אפשר שיחול בו שינוי יסודי בנסיבות הסכנה האטומית. וכדי לעמוד על מלוא היקפה של סכנה זאת מן הראוי לציין, כי רוב הסופרים רואים, אגב, סכנה זו לא דוקא בצורת פצצות-מטוס אלא בצורת אי-נפץ אטומיים שישולבו לתוך קלעים רקטיים (כלי זין מסוג V). כמעט שאינך מוצא מאמר הדן בעניני ציודו של צבא, מחקר מדעי, נכונות תעשייתית, שלא יתן את דעתו לבעית פיזור מתקנים, אף כי על הרוב אין מזכירים כלל את סכנת האטום.

ניידות: — סופרים רבים, בני אומות שונות, העוסקים בבעיות צבאיות רואים אחת הבעיות העיקריות של המלחמה לעתיד לבוא — א) בהשגתה (וב) בקיומה, של הניידות. ההנמקות השונות המובאות כדי לחזק דעה זו הן: עברה שעתה של ההגנה הסטטית, לפי שאפשר להבטיחה על ידי נחיתות מוטסות לערפה ולהכותה לרסיסים ע"י התקפה אטומית או התקפה אחרת מן האויר, ואפילו ע"י אש ארטילריה מרוכזת ריכוז רב, שהיא עדיין, כפי שהוכח במלחמה האחרונה, אחד מכלי הזין החשובים ורבי-ההכרעה. זאת ועוד: מחמת האנלוגיה שצוטטה לעיל, האומרת כי שלביה הראשונים של מלחמה דומים תמיד לשלביה האחרונים של המלחמה שקדמה לה, יש המניחים שקצב התקדמותם של הגייסות, וכן קצב הפעולות שהושגו מ־1942 והלאה, יהיה קצב ההתחלה של כל מלחמה בעתיד, ולק אגב מהלכה של אותה מלחמה יגדל במידה רבה, בהשפעת התפתחות התעופה והחילות המוטסים. צורך אחרון, שאינו נופל בחשיבותו מן האחרים, הוא הצורך, שמקורו בהתקדמות המחקר בעניני האטום, לפזר את הכוח, דבר המחייב את הוא ניידות לצורך חילוף עמדות מהיר, לאחר שנתגלו ע"י האויב או כשהן נתונות לסכנת התקפה אטומית או מחמת איזו סיבה אחרת שהיא. והרי בסופו של דבר מתאפשרת הגנה-היקפית רק ע"י ניידות מופלגה של גייסות, כליזין וציוד.

בקשר לכך מרבים לדבר — ויש לשער שאין מסתפקים בדיבורים בלבד — על הפיכת המיתקנים שנשאו עד כה אופי "נח" — לניידים. כך, למשל, מסביר הלוטר-גנ. פ. ירצ'בסקי ב"קרסניה וביודה" (מועתב ב"מיליטרי רביו", ארה"ב, אוקטובר 1946), כי הרוסים הגיעו לכלל מסקנה כי התבצורים והמחפורות לחיפוי כלי הידיה, ואפילו בתנאי מערכת הגנה, כשהם "כפותים למקומם" — לעתים קרובות אי-אפשר היה להחזיק בהם פשוט מחמת עצמתה של ההפצה הארטילרית, ועל כן התחילו להשתמש בתבצורי שריון, שהם "ניידים", בצורת תותחי-מנוע, טנקים או "מכונות קרב מיוחדות כשרות-נוע" אחרות. מכל מקום נראה הדבר, לפי אותו מאמר, כי התבצורים עצמם (הגנרל ירצ'בסקי קורא להם "מחפים") נשאו עד כה, לפחות מקצתם, אופי "נח", אך נבנו באופן שהתותחים, הטנקים וכ"י יוכלו לנטשם, בעזרת מנועיהם הם, תוך דקה אחת בלבד לאחר שתינתן את-לאה לכך, אם לשם חפיסת עמדות-קרב ואם לצורך פיזור². בד בבד עם התפתחות זו מוצאת לה מהלכים נרחבים הדרישה לכליזין קלי-משקל יותר, שחשיבותם

(1) "הכוכב האדום" — העתון היומי של הצבא האדום. — המערכת.

(2) וכמובן גם לנוע לאיזה מחסה דומה אחר. — המערכת.

לצורך הניידות מודגשת ע"י סופרים רבים; בבזוקה, ב"פנצרפאסט", ובדומה להם רואים את כלי-הזיון הסטנדרטיים של חיל-הרגלים לעתיד לבוא.

אכן, מגמה זו של ניידות גדלה והולכת ונעשית דחופה ביותר לאור ההתפתחות שחלה בכוחות-האוויר ובחילות המוטסים, וזו מצדה משפיעה, שוב, על ההתפתחות הנ"ל את השפעתה החזקה ביותר. בעוד שגידול כוח-האש וכוח-הנפץ "מברית" את החייל הרגלי יותר ויותר אל השריון (כבימים עברו), — דנים עתה בכובד ראש בכמה חוגים אפילו בשריון-גוף, ובעוד שלמעשה רואים רבים את החייל הרגלי לעתיד לבוא כמשוריון או לפחות מוסע ברכב-שריון, הרי הצורך בניידות ובמהירות מפנה את מחשבת אנשי הצבא למוטסים, והפעם לא כנושאי-פצצות, אלא כנושאי-חיילות. בכתב-עת הבריטי של "מכון-השירותים המאוחד" מדבר המיור א. ג'. וילסון במישרים (במאמרו הנ"ל: "עתיד חיל-השריון כחיל אשר נועד לניידות") על "כוחות החילות המוטסים המשוריינים של העתיד", בעוד שב"ירחון חיל-הרגלים" האמריקאי משרטט הגנרל גאווין קוי יסוד ל"צבאות המוטסים של העתיד".

יתכן כי פלישה לעתיד לבוא תיערך ע"י כוחות מוטסים ולא ע"י כוחות נחיתה ימיים; התקדמות בדרך היבשה שתיעשה בצורת דילוגים-מוטסים הרחק לערפו של האויב ובעצמת שריון שנתאפשרה עכשיו, אם ע"י גידול קיבולת הנשיאה של המוטסים ואם ע"י טכניקת-הצנחת-האספקה, שפותחה לראשונה עד כדי שלימות והודגמה ע"י וינגייט בבורמה. הגנה-היקפית: תמונה זו של אורח-מלחמה לעתיד לבוא — מלחמה הנתונה לסכנת האטום, מלחמה רבת-מהירות של חיילות-מוטסים ומשוריינים — מובילתנו באופן לוגי ולוגיסטי³ למסקנה העיקרית הרביעית שהגיעו אליה סופרים רבים: הצורך המוחלט בהגנה היקפית של 360 מעלות. במלחמת העתיד — במידה שניכרים לעין קוי היסוד של מתכונתה — אי אפשר יהיה לומר בודאות מאיזה כיוון עלולה להתפתח כל רגע אפילו התקפת-קרקע. הגנרל גאווין עוקב אחר השינויים בתקן ובמבנה של דיביזיות-רגלים אמריקאית למן מלחמת-העולם הראשונה ועד לאפשרות-האימים של מלחמת-העולם שלישית. במלחמת-העולם הראשונה היתה דיביזיה כזאת מורכבת שתי בריגדות רגלים, שבכל אחת מהן שני רגימנטים של רגלים בצירוף החילות (בריגדה ארטילרית) והשירותים המסייעים. היה זה ארגון המוני (עצמת דיביזיה — 20.000 איש בערך). מפקדות הבריגדות שבדיביזיה, שכל אחת מהן פיקחה על שני רגימנטים של רגלים שימשו מפקדות-בינים טקטיות, והעברת הפקודות ממפקד הדיביזיה ליחידות הקרב היתה לעתים קרובות איטית ביותר; בסה"כ לא היה זה אלא מנגנון-מסורבל ונוקשה במקצת. מלחמת-העולם השניה ראתה את הקרוי בפי הגנרל גאווין "דיביזיה משולשת"⁴, המורכבת שלושה רגימנטים של רגלים. היה זה אירגון קל-מעשה (14.000 איש) ובעל ניידות מופלגת, ללא מפקדות בריגדות. באופן שמפקד הדיביזיה יכול היה

(3) לוגי — הגיוני; לוגיסטי — לפי כניו לאותו ענף, בתורה ובמעשים הצבאיים, העוסק בחישובי תנועת הצבאות והסעת מטענם, וכן בשיכונם, אספקתם, וכתוצאה מזה — גם ציודם בתחמושת. ה"לוגיסטיקה" היא יסוד הכרחי לכל שיקול אופרטיבי.

(4) התפתחות, שבצבאות יבשת-אירופה באה לידי גילוי כבר באמצע מלחמת העולם הראשונה. — המערך.

לנהל ניהול מיישרים כל אחד משלושת הרגימנטים הרגליים שלו. אירגון משולש זה, אומר הגנרל גאויין, "כונן באופן כזה, שאת שני חלקיו אפשר יהיה להעמיד מול האויב הידוע, ואת השלישי אפשר יהיה להחזיק ברזרבה". אויב ידוע — פירושו, כמובן, אויב שהמפקד יכול לדעת מראש מאיזה כיוון בערך עתידות מהלומותיו להינחת. אירגון משולש זה, שבחלקו סיגלו לעצמו גם "הואהרמקט", נתפורר בחופי נורמנדיה, בשעה שמפקדים גרמניים עמדו בעת ובעונה אחת בפני התקפת נחיתה מן-הים מצפון ובפני התקפה מוטסת מדרום; מפקד גרמני אחד ניסה לכונן מינייה וביה הגנה לכל עבר ע"י חלוקת הרזרבה שלו לשניים, אבל נחיתה מוטסת לבין שני החצאים ניתקה אותם לגמרי זה מזה.

התקפה משני כיוונים או יותר, שונים לגמרי זה מזה, שכמעט אי אפשר כלל לראותם מראש, יתכן שתהיה בחזקת כלל, ולא בחזקת יוצא מן הכלל, במלחמה לעתיד לבוא, שכן אפשר שלמעשה לא יהיו לא, "חזית" ולא, "עורף" לפי המושגים המקובלים. הגנרל גאויין מגיע לכלל מסקנה שדיביזיות העתיד בדין שתהא "מרובעת", "בדין שתהא מוטסת או הולמת צרכי מסע בדרך האויר". שוב תהא מורכבת מארבעה רגימנטים של רגלים תחת שלושה, כדי שאפשר יהיה "לפרוש" אותה לארבע רוחות השמים. כולם יהיו נתונים לפיקודו הישיר של המפקד הדיביזיה. במקום מפקדות-הבריגדות של מלחמת-העולם הראשונה, יש לכונן שתי "מפקדות-קרב ניידות" העשויות לנהל ולהפעיל כל כוחות שהם הנמסרים להן ע"י מפקד הדיביזיה לצורך הקרב ולשעת הקרב. מפקד הדיביזיה, מצדו, יוכל להעמיד כל שני רגימנטים לפיקודה של כל אחת מ"מפקדת הקרב", ופירוש הדבר הוא שיוכל להילחם בכל כיוון". כן יוכל להעמיד מלכתחילה יותר משני רגימנטים לפיקודה של "מפקדת קרב" אחת, אם יהא סבור שהנסיבות דורשות לעשות כן. כל הארטילריה הדיביזיונית תאומן ותנההל במרוכז.

הכרה זו בצורך לערוך הגנה היקפית, ונשנית וחוזרת בכתבי-העת הצבאיים בכל רחבי העולם. וביטוי לכך ניתן לא בלבד בהצעות נסיון לתקן ולמבנה של גופי-הצבא לעתיד לבוא. דוגמת הצעותיו של הגנרל גאויין. הקורא בכתבי-העת הצבאיים מבחין במגמה זו בתכניות לבנות כנים ובתי-תוחת העשויים להסתובב כדי 360 מעלות, בדרישה הגוברת מיום ליום לארטילריית-מנוע ולפיקוד מרוכז עליה בדיביזיה, או אפילו בהיקף של קורפוס. באופן שייקל להעתיקה ממקום למקום ומתעודה לתעודה; כן ניכרת מגמה זו בכמה תכניות ודעות טקטיות או טכניות אחרות.

ארבע המסקנות אשר בהן טיפלנו כאן — מגע קרב במהודק, מגמת הפיזור, ניידות והגנה-היקפית — אינן, מכל מקום, העקרונות היחידים, שקבעו הסופרים הצבאיים על יסוד לקח המלחמה, וכן אין הם השינויים היחידים שודאי יחולו בתפיסה הצבאית בשל השימוש באנרגיה האטומית לצרכים צבאיים. כך, דרך משל, מתרבה הספרות בענין התיאום וההשלמה ההדדית שבין המחשבה המדעית והצבאית לבין המעשה. כן מתחילים להודות בחשיבות המכרעת שהיא נודעת לרוח החיילות בהתנגשות-האימים שבהתלקחות עולמית אפשרית חדשה; מרבים לדון בבטיות פסיכולוגיות; "משק" האדם" וארגונו; מנהיגות ודמוקרטיה בצבאות. בסקירות הבאות על העתונות הצבאית בעולם, תועליגה כמה מן הבחינות הללו.

בֵּית-סֵפֶר לְצִלְפִים

בתחילת חודש דצמבר 1945 נשלחתי מטעם מפקדת החי"ל לאנגליה, לקורס-צלפים. מחנה האימונים היה בעיירה בוולי, בקרבת לונדון. סביבה זו שימשה לצבא הבריטי מרכז אימונים עוד לפני המלחמה, וכאן הוקם ב"ס מיוחד לאימון בנשק קל. את ביה"ס לצלפים ניהל מיור וסייעו בידו ארבעה קפיטנים ומדריכים רבים מדרגת סרג'נט ומעלה, כולם מומחים למקצוע הצלפות ובעלי נסיון רב בחזית ובניהול קורסים. בקורס השתתפו 34 איש, החל בקורפורל וגמור בלויטננט.

חולקנו לארבע כיתות, 8—9 אנשים בכל אחת. הציד שניתן לנו היה: (א) רובה צלפים (הרובה הרגיל של חיל-הרגלים בתוספת כמה שינויים, ולו כוונת טלסקופית נתונה בקופסת-פח, לבל תיפגע, שניתן לחברה בנקל אל הרובה). (ב) משקפת טלסקופית גדולה (של אֶתח"ם). (ג) כסות-הסוואה הדומה מאוד למעיל חיל-הצנחנים. (ד) שתי רשתות-הסוואה, 50×50 ס"מ האחת. (ה) ספרייהלימוד הדרושים. בכיתות חולקנו לצמידים. לאחד מבני הצמד ניתנה משקפת טלסקופית ולהברו — משקפת צבאית רגילה.

ה צ ל פ

בטוחני, שאם ישאלו חיילים שהשתתפו במלחמה: מהו הדבר השנוא עליהם והמסוכן ביותר חוץ ממוקשים — ישיבו כולם תשובה אחת: צלפים!

במלחמת-העולם הראשונה והשניה היו כל הצבאות משתמשים בצלפים. במלחמה הראשונה נקבע מקום הצלף בחפירה, וממנה ערך ציד על כל איש מחילה-אויב שהיה צץ ומתגלה לעיניו. מלבד האבידות בנפש שגרם הצלף לאויב היה ממוטט את רוח החיילים שכף-היד היו נתונים לכדוריימות של אויב נסתר. את עיקר הציד ערכו הצלפים שעה שכוחותיהם היו במצב הגנה או נסיגה. פעולה מוצלחת של צלפים יכלה לעצור התקפה של יחידת אויב — פלוגה, ואפילו בטליון. הגרמנים הפעילו מספר רב של צלפים, ככל שיכלו, והשתמשו בהם בכל הזדמנות. רוב אבידותיו של החי"ל באיטליה נגרמו על ידי צלפי האויב. לפי הרכב הצבא הבריטי כולל כל בטליון 8 צלפים, ובראשם סרג'נט אחד. כיון שתפקידם הוא גם להשיג ידיעות, ממילא משתייכת יחידה קטנה זו למחלקת ה"חקר" של הבטליון. לביצוע משימותיהם הם יוצאים על הרוב שנים-שנים. בדרך כלל מצויד רק אחד מהם ברובה טלסקופי של צלפים, והשני בתת-מקלע, שכן אם יפתעם האויב, לא יוכל הרובה להושיעם. הצלפים בוחרים להם את עמדתם יום לפני היציאה, בעזרת משקפת. מפה ותצלומים מן האויר, וכשיוצא הצלף לפעולתו כבר הוא יודע מהי העמדה המתאימה לה. עמדת הצלפים נמצאת, כמובן, הרחק מן הקוים, ועליהם להגיע למקומם, להסתדר בו ולהטות את עצמם בטרם יבחין בהם האויב. מכאן שעליהם לצאת לדרךם לפני עלות השחר. בעמדה עצמה הם בבחינת "רואים ואינם נראים", בנצלם לשם כך את פני הקרקע והנוף. גם תלבתם מסייעת להם בהסוואה. הם לבושים חליפה מיוחדת, שצבעה הולם את הקרקע, ואין בה לא כפתורים ולא אבזמים מבריקים. את ראשם הם מכסים

ברשת-הסואה. בין בתלבושתם ובין בתנועותיהם משתדלים הם ל"שבר" את הקוים האפיינים לגוף האדם. אין הם מתירים לעצמם לזוז זיוה כלשהיא, שכן אף ההסואה המושלמת ביותר עלולה להתגלות ע"י הקלה שבתזוזות. עליהם להיזהר מברק השמש, לפי שזוכיית הטלסקופ עשויה להחזיר ולהרציד כל קרן אור הפוגעת בה. אין לך דבר חשוב וקשה יותר לצלף מלשכב ללא תנועה ארבע-עשרה—שש-עשרה שעות רצופות, עד רדת הלילה. לפיכך נדרשת נוסף לאימונים המדוקדקים סבלנות נחושה, כדי לעמוד בנסיון כזה. כל אותו הזמן שהצלפים שוהים בעמדה, נתונה אצבעו של האחר על ההדק — מוזמן לפעולה, ואותה שעה בולש חברו את עמדות האויב במשקפת הטלסקופית. הם מחלקים את שדה ראייתם גורות גזרות, ובהן הם קובעים להם נקודות-מוצא, שעל פיהן מסב בעל הטלסקופ את תשומת לב חברו אל המטרה שנתגלתה.

ציון המטרה והכיוון אינו נמשך אלא כמה שניות בלבד, ואח"כ מפעיל הצלף את רובהו. המשקפת הטלסקופית המחוברת אל הרובה מגדילה את המטרה פי שלוש.

אילו עמד אדם בין קוי האויב וקוינו והתבונן סביבו לא היתה עינו מגלה כל סימני חיים על פני השטח, הואיל ושני הצדדים מקפידים שעמדותיהם לא תתגלינה עקב תנועה בלתי-זוהירה.

עמדת הצלף נקבעת בשטח ההפקר, ובעזרת הטלסקופ יכול הוא לראות דברים רבים שעין צופים רגילים הנמצאים בתוך הקוים אינה עשויה לגלותם. הוא לא יירה אל המטרה הראשונה המתגלית לו בתחילת היום, לפי שירי אחד משטח-ההפקר עשוי לאתר את עמדתו. לפיכך יחכה הצלף עד שתימצא מטרה בשגללה כדאי לסכן את העמדה. מטרה מסוג זה היא קצין, קן מכ"י וכד.

בו ברגע שתפס לו עמדה יערוך לעצמו חרשים טופוגרפי של השטח, ובו יציין כל מה שמתגלה לעיניו במשך היום, וכל מה שמעיד על תנועת אויב (אם מתרכזת התנועה מסביב לנקודה אחת ודאי שאותו מקום ממש מפקדה של יחידה, או מרכז-אספקה). עליו לציין בתרשים מאילו נקודות פועל נשקו של האויב, נמה סוגו, ידיעות אלו משמשות אינפורמציה למפקדתו על כוחות האויב ועמדותיו. פעולות הצלף במסירת ידיעות אינן נופלות בערכן מן הנזק שהוא גורם לאויב ע"י הריגת קצין או השמדת קן מכ"י. יש שהצלף נמנע מלהפעיל את נשקו משך כל היום כולו, שלא לסכן את שובו עם הידיעות שבידו.

השעה המתאימה ביותר לפעולת הצלף היא שעת אי-השקט שבחזית. רעש סוגי הנשק הפועלים בסביבה והתפרוצויות הפגזים יעלימו את עמדתו. בשעת התקפה מצד האויב "צד" הצלף רבים מחייליו, היוצאים מעמדותיהם ומחסיהם על מנת להתקיף ולהתקדם. כל זה סופר כאן כדי להבהיר מהו התפקיד שהוטל עלינו ללמדו במחנה האימונים שנשלחנו אליו.

האימונים בקורס

הלימודים התחילו כל בוקר ב-7.30, ונמשכו, בהפסקה למנוחת-צהריים, עד 17.30. הפתיחה היתה התעמלות-בוקר, שנמשכה כעשרים דקה וכללה בין השאר גם תרגילים מיוחדים לפרקי אמת-היד, כי יריה של ממש צריכה פרקי-אמה מפותח. אח"כ

עסקנו שעתים בלימוד תיאורטי — היינו: תפקידי הצלף, ציורו, השימוש ברובה הטלסקופי ותרכיבו.

רובה-הצלפים אינו שונה בהרבה מן הרובה הבריטי הרגיל. על גבו מותקנים זיזים מיוחדים, להאחזו בהם את הטלסקופ. אל הקת מחובר תרפיד מיוחד, העשוי להשענת הסנטר. בשעת יריה טוב לצמד את הרובה אל הגוף בכתפת-העור, הנרכסת בדומה ללולאה, שעל ידי כך האחזיה היא יציבה.

הכוונת הטלסקופית שעל רובה רגיל מגדילה פי שלושה ואילו הטלסקופ הגדול מגדיל פי עשרים. לא כאן המקום לבאר את פרטי השימוש בטלסקופ, אבל מן הראוי להדגיש את הכלל החשוב כי תנאי קודם לקליעה מדוייקת הוא העמדת „תוף-הטיווח” של הטלסקופ על המספר הנכון. סיבוב התוף בכיוון השעון מרחיב את הזוית שבין הטלסקופ והרובה, ולכן, כדי לפלס את הכוונת העליונה עם כוונת-הראיה של הטלסקופ יש להגביה את הקנה והגבהה זו מגדילה את סוּחַת-היריה. התוף חרוץ חריצים-חריצים, שרווחיהם מחושבים לטווח של 25 יארד כ"א, עד 1000 יארד.

אחרי שתי שעות לימוד עיוני התאמנו יומיים, בכל מזג-אוויר, ביריות במטווח פתוח. אימון זה נמשך שעה וחצי—שעתיים. סדר שעות זה חוזר ונשנה גם אחר-הצהריים. מכאן שהאימון העיקרי בקודס הצלפים היה ביריות-מטווח. ביום הראשון למחנה ניתן לכל חייל „להכיר” מקרוב את רובהו ע"י יריות במטווח של מאה יארד. אחרי יריות אחדות הבחין כל חניך ב„חולשותיו” של רובהו. נשק מומחה שנמצא במקום אפס כל פעם את הרובה. אם אי-הדיוק היה קטן ידע החניך להביאו בחשבון בשעת ההכנה.

מדי פעם בפעם הגדילו את הטווח, עד שהגענו ל-500 יארד! מעבר לטווח זה שוב אין ערך ליריה, אפילו בעזרת הטלסקופ, כיון שמהירות הקלע קטנה ונתונה ביותר להשפעת מזג-האוויר — רוח, גשם וכדומה. למדנו לירות בכל מצב שהוא: תוך כדי עמידה; כריעת ברך; מכתף ימין ומכתף שמאל, בעזרת משענת ובלעדיה, וכן למדנו להשתמש בכתפת-הלולאה. ולפי שכולנו היינו קלעים זריזים עוד לפני-כן, הגענו לתוצאות טובות אחרי שבוע ימים. למדנו לאמוד מרחקים לפי שיטות שונות ובאמצעינו שונים.

לקרוא כמפות, והעיקר — נתמחינו הרבה במעשי־הסנאה. כן למדנו כיצד לגלות עמדות אויב, לנוע אגב זחילה והליכה, בלי לעורר תשומת־עין, להפיק תועלת מעצמים טבעיים ומלאכותיים המצויים בנוף. את כל התרגילים החוותה לפנינו קבוצת חיילים, שהיתה מאומנת לכך במיוחד. בתחילה ירינו אל מטרות „נחות“, והמרחק בין היורה למטרות היה תמיד מסוים ומדויק. אבל אח־כ־התחלנו מתרגלים ביריות אל מטרות נעות, כיון שרק לעתים רחוקות יזדמן לצלף בחזית מצב אידיאלי שבו תעמוד המטרה ללא נוע. המטרות היו דחלילי אדם במצבים שונים. כמה מן המטרות היו מתנועעות על פני השטח, ואחרות היו מתגלות אך לכמה שניות ונעלמות מיד. הרוחק לא היה ידוע ונשתנה כל פעם, וחייבים היינו לאמוד אותו לפי השיטות השונות שלמדנו. תורה זו חשובה היא. לפי שהרובה שלנו היה מדויק ביותר, וטעות־אומדן של יותר מ־5 יארדים על כל 100 יארד היתה גורמת להחטאה ודאית.

הלימודים והאימונים נמשכו שלושה שבועות והשבוע הרביעי הועד לבחינתו. המבחן נערך שלוש דרגות. הראשונה בהן סימנה לצלף נקודה על המפה, והיה עליו להגיע אליה בלי שיתגלה לאויב כי נתגנב לשם. משהגיע לנקודה זו היה עליו לגלות כמה מ־עמדות האויב המוסתרות שם, ולאחר יריות אחדות להיסוג שוב, בלי להיגלות. הזמן שהוקצה לנבחן לביצוע תרגיל זה היה 35 דקה; המרחק מנקודת־המוצא עד מקום העמדה היה כ־500 יארד; את רוב הדרך היה עליו לעבור בזחילה, שלא יראה לעיני „האויב“. בחפרות עמוקות שבין המטרות ישבו מדריכינו והתבוננו ב־פריסקופים לעבר הצלפים. אעפ־י שהשתמשנו בכדורים חיים ישבו הצופים באיזור המטרות, למען יוכלו להבחין כל שגיאה בפעולותינו. עיקר הקושי שבתרגיל נתגלה לפני הנבחן משהגיע לעמדתו. בזמן הקצר שנקבע לו נתקשה מאוד לגלות את המטרות המוסוות הסוואה מצויינת. אף אומדן הרוחק היה קשה עליו ביותר, כי בהגיעו לעמדתו היה „סחוט“ כל־כך מחמת הזחילה הממושכת, עד כי לא עצר כוח כמעט להחזיק ברובהו.

הבחינה השנייה: המתאמן תופש עמדה ועורך תרשים של השטח אשר לפניו. את התרשים עליו לסיים משך 8—10 דקות. משסיים התחילו לפעול כנגדו כל סוגי הנשק הגרמני. היריות נורו ע״י כיתה שלבושה וציודה היו גרמניים. הנבחן היה חייב לגלות את עמדות „האויב“, לקבוע את סוגי נשקו, ולפי סוגי־הנשק שהופעלו ומספרם לאמוד את כוחות האויב. את סוגי הנשק היו מחליפים לאחר כמה תרגילים, ובסוף הקרב הוכנסו לפעולה גם טנקים גרמנים. כל היריות נורו בכדורים חיים, שעברו מעל לראשינו, כדי שתיוצר אורית־קרב אמיתית.

הבחינה השלישית היתה בתיאוריה: תוך שעה וחצי חייבים היינו לענות על עשרים שאלות בכתב. במשך הקורס נרשמו יריותיו של כל אחד מן המתאמנים, ומלבד החוה לעמוד בבחינות נתבע המתאמן להגיע בקליעותיו לפחות ל־300 נקודות (מ־360 החובה לעמוד בבחינות נתבע המתאמן להגיע בקליעותיו לפחות ל־300 נקודות (מ־360 הצלפים: שני רובים מוצלבים.

בצאת סירים

(קטע מסיפור)

הפרק "בצאת סירים" הכתוב מתוך נסיון-אישי מגולל תמונה של שילוב-פעולות בין כיתת-סירים נרעזת לבין מכלול הכוחות, — על המכ"י המרגמות והתותחנים, שבקטע החזית אשר ממנה היא מסתגרת קדימה, דרך מערך אויב "צפוף" לכאורה. אכן, כאן מלחמה זעירה-שבועיות — אחוזה ושלובה במסגרת של "מלחמה סדירה".

לבש הסייר את גלימת-ההסוואה, והידק היטב את כל השנצות, — ליד קרסוליו, על בטנו, מתחת לסנטרו ועל עורפו ופורש מכל הבלי העולם, למגדול ועד קטן. שוב אינו שייר לא לעצמו, לא לממונים עליו ולא לזכרונותיו. הוא קושר את הרימונים ואת הסכין לחגורתו וטומן בחיקו. מתחת לחולצה, את אקדחו. כך מדיר הוא את עצמו מכל חוקי-אנוש. מעמיד עצמו מחוץ לחוק, ושוב אינו סומך אלא על עצמו בלבד. הוא מוסר לרבי-הסמל של הפלוגה את כל תעודותיו, מכתביו, תצלומיו, אותות-ההצטיינות והמדליות; לשליח המפלגה — את כרטיס-המפלגה, או כרטיס הקומסומול שלו. כך הוא מדיר עצמו מכל עברו ועתידו, בגנוז את כל אלה בלבד בלבד.

בן-בליישם הוא, כצפור ביער. ובהחלט יכול היה לוותר על שפת אנוש ולהסתפק בשריקת עופות לשם מתן אותות לחבריו. לאחדים הוא עם השדות, היערות, והערצים. נהפך הוא, כביכול לשד-ורוח אשר למקומות הללו — רוח-אימים אורבת, המספח בעמקי מחוץ מחשבה אחת בלבד: משימתו.

כך נפתח משחק-הקדומים, שאין בו אלא שתי נפשות פעילות: האדם והמות.

* * *

מששילח הלויטנט טראבקין את אנשיו קדימה, הלך לו, בלויית מישצ'ירסקי וקצין החפרים בוגורקוב, אל פאת-המערך הקדומנית. מישצ'ירסקי היה עצוב. הענין הוא, כי משנודע לו, לתת-הקולונל גאלייב, ראש-מטה הדיביזיה, כי הסייר הותיק אניקאנוב, משירותי העורף, חזר אל החזית מתוך התנדבות, — לא האריך בהרהורים והחליט להשאיר את מישצ'ירסקי כאן כממלא-מקומו של טראבקין, היוצא עם קבוצה לסיור בעומק המערך של האויב.

"מי יודע, מה יכול לקרות, והסיירים נשארים ללא קצין" — אמר למפקד הדיביזיה, והלו הסכים.

היו שלושת הקצינים מפסיעים במפלשי-היער ומסיחים זה עם זה בלחישת. בעצמ, המדבר היה בוגורקוב, מישצ'ירסקי הנעצב היה מקשיב, ואלו טרבקין הביט נכחו בעינים מסולקות.

"לואי יבוא במהרה הקץ למלחמה", סיים בוגורקוב במפתיע והיה מלכסן מבטו כלפי הפרופיל הרציני של טרבקין.

טרבקין החריש. כל פעם שיצא לבצע משימה, היה נהוג מנהג שתקנות מיוחדת. שלושה מתחפשת זו, כמעט כדי נמנמנות, עלו לו במאמצים רבים של כוח-הרצון. כל מראהו היה אומר כביכול: "כל מה שאפשר היה לעשות נעשה, ואשר יהיה יהיה".

על גבי פסגה רחבה, שחורש אשוחים צעיר עלה בה, נקבעו עמדות-האש של אחת הסוללות אשר לרגימנט התותחנים. התותחנים שקודים היו ליד כלי-היריה הקבועים בקרקע. משראו את טרבקין, היו מנפנים בידיהם וקוראים בקול:

„שוב אל המלאכה?“

„שוב“ — השיב טרבקין בלשון של צמצום.

בחפירת הקלעים כבר היו האנשים ממתנים לו. היו שם הקפיטן מושטקוב, הקפיטן גורביץ' ומפקדיהם של שתי פלוגות רגמנים. אניקאנוב ושאר סיירים ישובו שופים בחפירה ושוחחו בחשאי.

הקפיטן גורביץ' תיאר את שיתוף-פעולתם לפרטיו ודיקדוקיו:

„ובכן, אני עורך התקפת-סער ארטילרית קצרה על המטרה מספר 6 לשם הסחת דעתם של הרגמנים. הוזה, טרבקין, ואל תסטה שמאלה, פן תיפגע בהתנפצויות פגזי. מיד אחר-כך אטיח יחד עם הרגמנים במטרה מספר 4. אם אראה זיקוק אדום שלך, אטיח במטרה 2, 3, 4, 5 ו-7 ואחפה על נסיגתכם.“

„הירו הרגמנים יריות טיווח?“ — שאל טרבקין.

„כן, הכל מוכן“ — הכריזו הרגמנים.

„גם המכ"י שלי מוכנות, על כל צרה“ — אמר מושטקוב.

ניכר היה, שכולם נרגשים.

טרבקין נשתרבו אל מעבר לתל-החזה והקשיב לפאת-המערך הקדומנית של הרגמנים. אי-בזה, מרחוק, השמיע פתפון זמר פוקסטרוטי; לצד שמאל המריאו אל על, פעם בפעם, זיקוקי-הארה לבנים. הוא חזר וקפץ לתוך החפירה, הפך פניו אל חבריו ואמר להם:

„הקשיבו לפקודת הפעולה!“

הסיירים קמו לאיטם.

„האויב מגן על חלקה זו בכוחותיה של דיביזיית הרגלים ה-131. לפי הידיעות שיש בידינו, חל שידוד-כוחות בעומקה של מערכת-המגן שלו. מפקד הדיביזייה ציווה לסייר בעורפו של האויב, לתהות על טיבו של שידוד-כוחות זה, על שיעור הרזרבים שבעין והטנקים המצויים ביד האויב, ואת כל הפרטים להודיע לפיקוד ע"י האלחוט.“

משהסביר טרבקין לסיירים את סדרי המסע, ומשהודיע להם, כי בתורת ממלא-מקומו הוא ממנה את אניקאנוב, הניד ראשו מנוד של שתיקה כלפי הקצינים שנשארו בחפירה, טיפס ועבר את תל-החזה ובחשאי שם פעמיו אל שפת הנהר. אחריו עשו כמוהו, בזה אחר זה, ברזניקו, ממוצ'קין, גולובי, סמינוב, בקוב ושלושה חפרים, שהופרשו לליווי החבורה. אחרון נתעלם אניקאנוב. הנתרים בחפירה עמדו תחתיהם כמה רגעים בלי נוע. אחר-כך הפטיר גורביץ' לפתע-פתאום גידוף ארוך ומפולפל, ביקש ממושטקוב שיתן לו י"ש, ואמנם לגם כוס מלאה בקימיט-פנים של תיעוב. גורביץ' לא היה תופס לשון-גידופים מעודו, ומעודו לא שתה יי"ש. נשתומם מושטקוב, אך לא אמר דבר.

אותה שעה נשתהה טרבקין בתוך שיח שפל-קומה הסמוך לחוף, הסיירים המתינו, אך טרבקין נתמהמה משום-מה. כך עמדו כשלוש דקות. לפתע פילח את האפלה זיקוק לבן של הרגמנים, ביוק בשריקה רסיסים מסמאי-עינים, וכסה באור חלבלי את הנחל הקטן, ואח"כ ככה פתאום כלעומת שניצת. אכן, לכך כנראה ציפה טרבקין, — מיד נכנס לתוך מי הנהר האפלים והקרים. אחריו — כל השאר. משצו חישימהר את הנחל הקטן, חזרו ונשתהו בצל גדתו המערבית והמתינו עד עבור התלקחותו של הזיקוק החדש. אח"כ הניח טרבקין לחפרים שיעברו קדימה, והוא הסיירים הלכו בעקבותיהם.

משעברו את המכתש, שהיה גדול הרבה יותר מכפי שנדמה היה לטרבקין למראית-עין מרחוק, נעצרו החפרים ועמדו. מכאן ואילך היו שדות-מוקשים.

והיו החפרים גוששים ומוקשים במוטות ארוכים, מקשיבים למגלה-המוקשים התלוי על חזהו של אחד מהם. ומפטיעים והולכים.

שוב נתלקח זיקוק. פחד אינסטינקטיבי הצמיד את הסיירים אל הקרקע. שוכבים היו על גבי משטח רך, ומדמים בנפשם, שכל העולם כולו רואה אותם באור זה של הזיקוק שהוא איום ונטול-חיים. אך הזיקוק כבה, ומסביב היתה דממה.

היו החפרים שוקדים שקידידיים והירה בתוך האפלה, מברגים את מנגנונייהתהדלקה מתוך כמה מוקשים. צרור אדיר של כדורים נותבים, שהטילו מכ"י, נישא מעל לראשים והלך למרחוק. הסיירים נפגו? צרור כיוצא-בזה נישא מצד שמאל בלוויית קול-נפוצים ניהר. גם מעדותינו ניטרטר לבדד קול של "מקסימון" (מכ"י כנית), וכדוריו — ברכת-שלום אחרונה מאנ"ש, — ניתרשרשו אישם מצד ימין.

החפר האחרון ראה באפלה תיל והחזיר פניו אל טרבקין, שהיה ווחל אחריו. טרבקין הניד ראשו. מיד החלו החפרים לגזור את התיל במספרים גדולים, ואותה שעה ניצת שוב זיקוק, ומיד אחרי פרץ נחשול של כדורים נותבים, שהיו מנצנצים והולכים בחושך-מצרים זה.

באורו של הזיקוק ראה טרבקין תל-חזה גרמני, מיני מכושים מגובבים בקירונ"ב מקום, חורשיער מאחורי החפירה השניה, ושלושה עצים שפגזים קירצפו אותם: הלא היא נקודת-מאחו שעל פיה רגיל הוא לכוון את הרוחות בעת התצפיות. הוא נטה נטיה כלשהי ימינה. בתוך האפלה שנשתררה הורה וזחנן הירוק של המצפן את האוימוט. מסביב שררה דממה. אך ידוע ידע, כי רמיה היא, וכי ייתכן שענינים רבות עוקבות אחריך בצלמות זה. ולא עוד אלא שגם נרעד קמעא מידו של חפר שנגעה בכתפו. אהא, התיל חתוך! פה נשתהו החפרים, כדי לשמור על המעבר, באם יוכרחו טרבקין ואנשיו לסגת; אך אם הכל יהיה כשורה, יוכלו בעוד חצי שעה, "לזחול" הביתה. אחד מהם נטל ברכת-פרידה מטרבקין. בלחיצת-יד חזקה. בעינים, שכבר הסכינו לאפלה, התבונן בו טרבקין וראה שפם גדול וגלגלי-עינים אפלים וחנניים. "מדויקוב! — הכירו טרבקין — הטוב שבחפרי הדיביזיה. בוגורקוב לא נהג מעשה כילי".

הסיירים זחלו בעד התיל החתוך, וכשהגיעו עד סמוך לתל-החזה הגרמני, נפגו: משמאל נשמע קול-התפוצצויות. האדמה רגזה בכבודת. כהרף-עין נשמע קול התנפצויות מימין. "גורביץ' מרביץ" — הרהר בלבו טרבקין.

הוא שמע משמאלו שיח גרמני. אניקאנוב וברו'ניקוב כבר היו בחפירה. שיחת-הדברים קרבה והלכה. טרבקין כבש נשימתו. שני גרמנים הפסיעו בתוך תעלת-הקשר והיו קרובים אליו קירבה יתירה, אחד מהם אכל מה שאכל. נשמע קול לעס. הם פנו לצד אחר. מעל לתל-החזה הופיע אניקוב; הוא סייע לטרבקין לקפוץ למטה.

שבעתם עמדו זה בצד זה בתוך החפירה הגרמנית.

טרבקין האזין; אח"כ הלך דרך תעלת-הקשר, שממנה יצאו זה עתה שני הגרמנים הנ"ל. תעלת-הקשר נסתעפה — במפנה חש פתאום טרבקין במגע-יד של אזהרה שנגע בו אניקוב. לאורך תל-החזה הפסיע גרמני. הסיירים נצמדו אל דופן החפירה. הגרמני נתעלם בחשיכה. לפי שעה היה הכל הולך למישרים. ולואי יוצליחו להיחלץ מן היער! טרבקין יצא בזחילה מתעלת-הקשר ונסתכל על סביבותיו. הוא הכיר את שירותטויו החשכים של בית היערן, שלעתים קרובות מאד ראהו ב"פריסקופ הקלעים". סמוך לבית קבוע "תקע" של מכ"י. ואכן, משם מגיעים קולותיהם של גרמנים, המווכחים בהתלהבות על ענין מן העניינים. למישרים, כנראה, מוליכה הדרך אל היער. ואלו משמאלה של הדרך — תל, ועליו עץ, ומשמאלו של התל שפלה טובענית ואכן בשפלה הזאת עליהם ללכת.

* * *

מישצ'ירסקי ובוגורקוב היו עומדים בתוך החפירה, ולא גרעו עיניהם מן האפלה. פעם-בפעם היה נישא אליהם מושטקוב, או גורביץ', ושואל בקול חרישי: "נו, מה נשמע?" לא! הזיקוק האדום (האות: "גילו אותנו, אנו נסוגים") לא הופיע. כשלוש פעמים

1) הברג (הפעיל) — להכניס בורג; ברג (פיצל) — לשלוף בורג (על דרך השרש ורשש). — המערכת.

2) היינו: פג לבס, עצרו נשימתם. — המערכת.

החלו המכ"י הגרמניות לפעול, אך ניכרים הדברים כי אך יריה רגילה היתה זו, "על כל צרה שלא תבוא", "מישצ'ירסקי ובוגורקוב, שני הקפיטנים והחיילים העומדים בשתיקה על המשמר בהפירה, היו נועצים עיניהם בנחל, בגדתו המערבית הגבוהה, בקנייהסוף, בשיח, בתל-החזה הגרמני, — אך לא ראו שום דבר מיוחד, לא שום דבר בהחלט. "שדים ורוחות!" — קרא מושטקוב בהתלהבות — "ממש שדים-מיער!"

"עברו כנראה", — נשם מישצ'ירסקי לרווחה ופתאום חש שכולו שטוף-זיעה. הקפיטן מושטקוב טילפן אל מטה הרגימנט. הטלפוניסטן הודיע, לא בלי התרגשות: "אתך ידבר מס' 600".

ממרחקיהלילה נשמע קולו העמוק של הקולונל סרביצ'נקו, שכל הדיביזיה מכירה אותו.

"נה, מה נשמע אצל טרבקין?"

"נדמה לי, שהכל בסדר, חבר שש-מאות".

"משמע, שקט אצלך?"

"שקט, חבר שש-מאות".

"אנשי בוגורקוב לא חזרו עדיין?"

"עדיין לא, חבר שש-מאות".

מפקד הדיביזיה שהה כהרף-עין ואמר:

"ובכן, שפיר. לך, שכב לישון, מושטאקוב".

"טוב, בלך לישון".

ואחר-כך, לאחר שתיקה קצרה:

"ובכן, הגרמני שקט?"

"שלוות השקט!"

"והזיקוקין?"

"כן, אך נדירים".

"יורים קצת?"

"פעם בפעם".

"אך לא יותר מדי?..."

"לא, לא, חבר שש-מאות. כרגיל, כתמיד".

בהניחו את השפופרת אמר מושטאקוב:

"חושש היה הזקן".

מְנוּעֵי קְהָלִים אֶת אִיטְלְיָה, מְצַפּוֹן, בְּדֶרֶךְ דְּפִלֹמְטִית; אָנִי

אֶקִימָנָה מְדְרוֹם בְּדֶרֶךְ מְהַפְכָנִית.

דברי קאבור לאחר בגידת צרפת באיטליה,

עם שלום וילה-פרנקא (1859)

ציונים לאיסטרטגיה ה„אטומית“

ההיסטוריון והחוקר הצבאי הנודע, הקפיטן סריל פולס, השמיע, בשירות השידור הבריטי, הרצאה על משמעותה הצבאית על האנרגיה האטומית. להלן ניתנים הציונים מתוך הרצאתו, מה תהינה השפעותיו של סוג כוח חדש זה על כמה בעיות וגורמים:

על חילות-צבא: — לדעתו של הקפיטן פולס חסרת שחר היא התפיסה האומרת כי פצצות האטום מבטלות את טעמם של הכוחות המזויינים הקיימים. אדרבא, שום אומה אשר פצצת אטום מצויה בידיה, לא היתה מעיזה — לפי דבריו — לפרק את כוחותיה המזויינים בשל אותה הסיבה עצמה שע"י כך היתה חושפת עצמה לפגיעותיהן של אומות השומרות על זיונן, אשר פצצות האטום שלה היו מעוררות את יצר חמדנותן או את חששותיהן.

על האיסטרטגיה הכוללת: — השפעתן הראשונה של פצצות האטום על האיסטרטגיה התבטאה בקץ בידודן של אותן אומות שנחשבו קודם לכן כחפשיות מאימת התקפה (מחמת ריחוקן הגדול, או מצבן הגיאוגרפי, כגון איים).

„גורם“ הזמן בפתח מלחמה נתקצר. עם זאת גדלו הסיכונים הניכרים הכרוכים בתקופת הגיוס¹ ותנועת הגייסות אל העמדות שנקבעו להם למקרה מלחמה. על כן גם גדולה מאשר בזמן מן הזמנים הרגשת הדחיפות להיות כבר מוכנים — אך לעומת זאת הרי הגיוס והתנועות האיסטרטגיות של גייסות, עשויים עצמם להגביר את אפשרות פרוץ פעולות האיבה.

על בריטניה: — נקודת התורפה של קהלית העמים הבריטית היא בהכרח שיש לה להסיע את כוחותיה וציודה על פני

(1) גיוס כאן — במובן על מוביליזציה, דהיינו — העברת הצבא ממצב שלום למצב של מלחמה, ע"י קריאת אנשי מילואים, הגברת התובלה ועוד. — המערכת.

דרכי תחבורה ימיים ארוכים. הסכנה העומדת בפניה היא האפשרות שאחד מחלקיה יבודד ויוכרע בעוד ששאר חלקיה לא יוכלו אלא לסייע בידו סיוע בלתי ישיר (למשל ע"י פגיעה ביריב, אך לא ע"י עזרה ישירה להגנתו). סכנה זו מאיימת על איי בריטניה באורח חריף הרבה יותר מאשר על הדומיניונים.

אך לפי שהפיזור של חלקי הקיסרות מחלק את הסכנה (בחינת מעשה יעקב בחלקו מתנהו לשנים), וכן יוצר הוא אפשרויות לאופני סיבה נגדית כלפי התוקפן, הרי שאין הקהליה הבריטית כלל חלשה כל כך כפי שעשויה היא להיראות בסקירה חטופה.

על מגמת ההתפשטות של כוחות האויב: — אפשר הדבר כי מדינה חזקה שאינה בוררת באמצעים, תנסה לפזר את כוחותיה על פני ארצות שכנות, החלשות ממנה, וע"י כך להטות את מהלומות כליהזין רחקי־הטוח של מתנגדיה (וביניהם — „הקלעים המנוהלים“ והפצצה האטומית עצמה) מארצה היא לארצות שכנות אלה.

על כוחות היבשה: — קפ' פולס צופה מאמץ של צירוף שריון מורחב עם תגבורת המהירות והעלמה ועם כושר המעבר והתנועה ללא דרכים סלולות.

על הציים: — אניות מערכה גדולות (מושג זה כולל גם נושאות מטוסים גדולות) ונמליהן, עלולי פגיעה עתה יותר מאשר בזמן מן הזמנים.

כוחות האויר: — חיל־האויר חייב לנהוג פיזור כוחות הרבה יותר מאשר בעבר, בין מבחינה איסטרטגית (נאמר — על פני הקיסרות) ובין מבחינה טקטית (חנייות קטנות ומרוחקות זו מזו). המגמה צריכה להיות — ריכוזים קטנים — אך עם היכולת להתרכזות מהירה: דהיינו, מהירות, גמישות והסתר.

חוזה עיראק — עבר-הירדן

המו"מ שהתנהל באמצע אפריל ברבת-עמון (ויוס-יומים — גם בבגדד), בראשותם של נורי פחה אס-סעיד, כעת יו"ר הסנט של עיראק, וסמיר-פחה אר-ריפאעי, ראש ממשלת עבה"י, בדבר עשיית חוזה בין עיראק ועבר-הירדן הכוזב כמה מן הסיכויים והמגמות שרבים תלו בו. לא זו בלבד שלא הביא לידי אגנייה-שושלתית מפורשת בין שתי המלכויות, אלא שגם ברית-אחדה מתמדת, בכל הנוגע לצבא ולנציגות דיפלומטית, — אשר עליה נשאו ונתנו למעלה משנה — לא היתה בין פירותיו. (בשטח זה הוסכם רק על האחדת הציוד הצבאי ועל קביעת משלחות צבאיות של ארץ אחת ברעותה וכן על ייצוג דיפלומטי וקונסולרי ע"י אחת מהן, במקום בו אין נציגות לשניה). בתום השיחות לא באה אלא „ברית-ידידות“ מן הטיפוס הרגיל והבלתי-מחייב (על כל פנים — לפי הכתוב בה), ולא זו בלבד אלא שאף הוכרזה הנכונות ל„ברית מעין זו עם כל מדינה ערבית“.

אכן, באחדים מ"ב סעיפיו של חוזה-הברית הובטח כי צד משני הצדדים לא יכנס למו"מ עם צד שלישי שיהיה בו משום נזק לשני, וכן כי כל מחלוקת בין השנים תיושב ע"י מו"מ ידידותי. ואלו, באם מחלוקת בין אחת משתי הארצות לצד שלישי תביא לידי מלחמה — יהיה על שתי המדינות הכורתות את החוזה להתאמץ ולישב את הסכסוך באורח ידידותי (דהיינו — שאף ברית מלאה אין כאן). ובאופן מפורש, רק באם תותקף אחת המדינות ע"י צד שלישי יהיה על רעותה: „לעיין, ביחד עם חברתה, בצעדים הנאותים שבביל מלחמה בתוקף“. יתכן מאוד כי ערך הרבה יותר רב ישנו לציון האפשרות של מרידה באחת משתי הארצות, שבמקרה זה חייבת השניה למנוע את המורדים מלהיכנס לתוך שטחיה, ולמנוע את נתיניה היא מהשתתפות במרידה או מסיוע למורדים.

הודגש במיוחד ע"י ד"ר פאדל ג'מאלי, ש-רהיצינן העיראקי, כי אין הברית מטילה על עיראק שום „עול של התחייבויות כספיות וצבאיות נוספות“. הכוונה כאן, כנראה, להצעות, שרווחו אשתדך בדבר צירופם של צבאות עיראק ועבה"י, דבר שעלול היה, לדעת החוששים, להעמיס על ממשלת בגדד את האחריות לסכום של כמה מיליונים לירות, אשר בריטניה היתה ממציאה אותו עד כה, להחזקתו של צבא עבה"י המנוסה, — סכום שאינו כלל לפי כוחה של מדינה זערורית וחסרת-מקורות כזאת¹).

גם נורי-פחה אס-סעיד הודיע, ב-11.4, כי „לא יהיו בחוזה עיראק-עבה"י כל סעיפים צבאיים“. כנראה, שמדינאי בגדד החליטו (וזה בודאי אינו אלא אחד משיקוליהם המורכבים בענין זה), כי תוספת-המשקל כנגד הכוח הסודי היריב, הניתנת להם ע"י צבא עבר-ירדני האשמי זה, — מובטח להם כי תקויים, ממילא, גם לעתיד על חשבון התקציב

1) הודעה בריטית רשמית העמידה עתה את הסכום הזה על שני מיליון לירות; אך מחשבי-החשבונות ומצרפיה-הצירופים סברו (ויש סוברים), כי למעשה מצטרף כאן סכום הגדול כמעט כפלים מהנ"ל.

הבריטי. ואלו את הסכומים הנוספים שיצטרפו להוציא עצמם לצרכי האדרת מעמדם הצבאי — מעדיפים הם (עיינו במדור "עיראק", ב"צרור" שכחברת זו) להשקיע בהרחבתו והגברת זינוו של צבא-עיראק עצמו.

אכן, — כאמור, — ישנו, ללא-ספק, גם רקע מדיני-ערבי רחב יותר לנסיגה זו (מאחורי החיפוי של "מסדה-העשן" פסיכולוגי-דיפלומטי של "חווה-ידידות" סתמי) מרעיון "הפדרציה ההאשמית" השושלתית של עיראק ועבה"י, שנראתה תחילה למציעה בתורת הגרעין הראשון לצירוף עיראקיסטורי נרחב יותר. ומשיבואו שינוי-קונטיקטורה — לא מן הנמנע הוא כלל וכלל כי אותו רעיון לא יחזור ולא יופיע מחדש במרכון של תכניות בריטיות-האשמיות שונות ומשובות.

דרישה לבקורת החווה העיראקי-הבריטי

ענין החווה הבריטי-העיראקי (משנת 1930) והדרישה לביקורתו, עולים עתה על הפרק, עם דברי ראש ממשלת עיראק החדש, צאלח ג'אבר (שבא תחת נורי-פחה אס-סעיד, אשר התפטר ב-30), בפרלמנט. הוא מסר הודעה, כי "ביקורתו של החווה העיראקי-הבריטי תשמש בסיס למדיניות-החוץ שלו". הדברים באו כמעט סמוכים להודעה על כך, שכל כוחות-היבשה הבריטיים, אשר חנו עד כה בעיראק, יוצאו ממנה בקרוב, (כנראה — עד סתיו 1947).

כאן המקום לבאר, כי לפי החווה, שנחתם עם ביטולו של המנדט הבריטי של עיראק, זכאית היתה בריטניה לקיים בידיה בסיסי-אוויר עם שירותי-הקרקע עם כוחות-שמירה שחויילו מתושבי עיראק, (כעיקר — מהאשורים) בחבאניה, מערבית לבגדד (והיא הבסיס העיקרי), ובשא"בה, הקרובה יותר לבצרה; ואלו כוחות-היבשה הבריטיים קיימו בידיהם את זכות-המעבר בשעת הצורך, וביחוד בעתות-מלחמה. זכות זו — על כל הקושי לקבוע את גבולותיה, — היא שהיתה בין הגורמים הישירים לפרוץ "מלחמת" עיראק-בריטניה ב-1941. מאז הורחבה זכות זו הרחבה רבה בשימוש למעשה, וצבאות בריטיים חנו בעיראק, אכן, עצמתם, — מלאחר תום המלחמה נגד גרמניה — מועטת היתה; והרעש שקם, למשל, במדיניות הבינלאומית, עם משלוח תגבורת-הצבא לבצרה, בימי המהומות במפעלי-הנפט הבריטיים באבאדאן שבדרום-פרס, כל עיקרו לא היה, אלא בשל שלושה בטליונים (1 בריטי, 2 הודיים)! אבל עתה, עם צאת שרידיו האחרונים של חילה-מצב היבשתי (שבשנות 43-1942, כשהסכנה הגרמנית לא חלפה עדיין מעל הקוקז או תורכיה, הגיע אמנם לממדים ניכרים), יינתן פיצוי סמלי, לפחות, לייצר העצמאות העיראקי.

אכן, אין ספק, כי תביעתיה של עיראק תרחקנה לכת מזה, והן עשויות להתרכז בשני תחומים: (א) ביטול "זכות-המעבר" (אגב: יצוין נא, כי זכות זו נעשית בכלל פחות ממשית ופחות נחוצה עם הסתלקות הבריטים מהודו); (ב) סילוקם אף של בסיסי-האוויר הבריטיים. וישנן גם הצעות, אף מצד גורמים ובעלי-דעה בריטיים, בדבר העתקתם של בסיסים אלה, למקומות המרוחקים עוד יותר ממרכזי החיים שב-עיראק — ויש המציעים אמילו את המדבר שב"פרוזדור" העיראקי, המתחבר עם עבה"י — כי על כן עבר-חלף יומם של מטוסייהם וספינותיהם, שלהם, בראש-וראשונה, נועד אגם-

חבאניה, ויש מומחים הסוברים כיום כי אפשר להסתמך במטוסייבשה כבדים ומרחיקי-טוים. על כל סנים, דרישות עיראקיות מהסוג הנ"ל, אם גם לא תופענה, למעשה, כאולטימטום, עלולות למלא תפקיד במיקוח הדיפלומטי.

תקציבה של עיראק ודמות המדינה העיראקית

תקציבה החדש של עיראק (לשנת 1947/48) נותן חומר למחשבתם של אלה הרוצים לעמוד על המגמות הסוציאליות והמדיניות של ממלכה מזרח-תיכונית אופיינית זאת. מעטים בו המניעים לקידמה, אך רב חלקו של מנגנון השררה והדוכי.

ראשית כל — יש עיין בעצם היקפו של התקציב הכולל: 23 מיליון דינר (דינר — ערכו כלירה א"י), מכאן שעיראק, על שלושת המיליונים ומעלה (ולפי טענות ספירה הרשמית — כ-4 מיליונים ומעלה) של אוכלוסיה — תקציבה משתווה בקושי עם זה של ארץ-ישראל. ומתבקשת גם השואה בין מוגרת זו של עצמה כספית אשר למדינת עיראק (גם לאחר שהיא נהנית מתשלומי חברות-הנפט) לבין סך-הכל של תקציבי-הציבור שבישוב העברי בארץ (של הנהלת-הסוכנות, הקרנות ומוסדות הישוב).

הרכבו של תקציב-עיראק מאלף ביותר. הסעיף "כוחות מזוינים" תופס בו 27 אחוז, וזה של "משטרה" — 12 אחוז, — הרי נמצא ששתי-חמיות התקציב מוקדשות לביצורו המזוין של השלטון — דבר שאינו מפליא ביותר, בשימ-לב לחולשתה האורגנית של הממלכה העיראקית, לרצון החופש של הכורדים, לענייני הבדוים, וכיובד. ואשר לדרך הוצאת אלו לגבי הופעתה של עיראק כלפי-חוץ — הרי ההשקעה בכוחות-הצבא בעיראק תהיה השנה $5\frac{1}{2}$ מיליון דינרים. וכמאן מסקנות הרבה לגבי מעמדה הצבאי בין מדינות-ערב שבאסיה, לנוכח הניפוח היחסי של הוצאותיה הצבאיות והודיינותה לעומת מצרים, שהיא מרובת-אוכלוסים ועשירה בהרבה מעיראק, אך תקציבה הצבאי ועצמת גייסותיה אינן עלות כמעט (או שאינן עלות כלל) על אלו של שתי המדינות ההאשמיות, עיראק ועבה"י, בצירופן.

לעומת אלה יצוין: סעיף התינוך בתקציב הוא 12 אחוז, השרותים הסוציאליים, למיניהם — 10%; ההשקאה ומפעלי בניה ופיתיה — 15%; ובתוך כל אלה כלולים גם היצאות החזקה של אדמיניסטרציה גדולה ומנופתה. אכן, דמותה זאת של עיראק אינה מבשרת טובות לגבי תפקידה העתידי במערכות המזרח-התיכון.

לדמותה החברתית של מצרים

הדו"ח על תקציב המדינה, אשר נתפרסם בראשית מאי ש.ה. מטעם בית-הנבחרים המצרי, גילה כמה עובדות מרעישות בעיני מצב הדברים באותה ממלכה. והרי כמה מן החזיונית, שצוינו בתעודה הנ"ל, דברים שבגילוי-לבם יש בהם כדי להפתיע כל אדם המכיר את המדינות של המזרח-התיכון.

למעלה מ-90 אחוז מאוכלוסית מצרים (בת כ-19 מיליון) הם בורים שאינם יודעים קרוא וכתוב. מצב-הבריאות רע כ"כ, שכמעט 90 אחוז מתלמידי המכללות (שהדעת נותנת כי אינם דווקא מבני המעמדות המקופחים ביותר) אינם כשרים לשירות-הצבא. חצי שטח הקרקעות הראוי לעיבוד בארץ שייך ל-1,43 אחוז מן האוכלוסיה.

1) לגבי שתי הנקודות הללו — עיין, כ"כ, המאמר "צבא מצרים" שבעמ' 30.

הדו"ח אומר, בין השאר: „הוצאות המחיה במצרים עודן גדולות יתר על המידה יש לאחוז באמצעים ממשיים יותר כדי להקטין... יש לבונן מועצה מיוחדת, בראשותו של ראש-הממשלה, גוקראשי פחה, כדי לערוך תוכנית לתיקונים חברתיים שכונתם להעלות את רמת-החיים של האוכלוסייה. הדרך המעשית היחידה לכך היא חלוקה טובה יותר של הקרקעות בין התושבים ועידוד תעשיות שתתבססנה על גלם מקומי. הגיעה השעה להפחית משיעור המכס הנגבה, לגבי סחורות של תצרוכת ראשונית ולגבי המכונות הנדרשות לחקלאות ולתעשייה. יש להקטין דמי המשא ברכבת, ושכר הטלפון והטלגרף, עד שיעורם מלפני המלחמה, ויש לפטור ממס הקרקעות את האיכרים שאין להם יותר משני הקטרים (20 דונם).

הדו"ח מציין את החקירה, שערך לא מזמן, רואה-החשבונות של המדינה, חקירה שגילתה 20000 מעשי שחיתות פקידותית, והוא אומר: „על הממשלה לדרוש מכל נושאי-המשרות האחראים, ויהיה מעמדם רם כאשר יהיה, שיתנו דו"ח על מעשיהם“.

לטיפול מפורות וסמלים ערביים לאומיים

א. לזכר גיבור 1882

המיניסטריון לענייני הכספים במצרים המליץ לפני מועצת-ההורים על הקצבת סכום של 15.000 ל"מ למשפחתו של אחמד ערבי-פחה, מנהיגו של המרד האנטי-בריטי בשנת 1882, לאות ולסמל, כי אותו מרד נחשב לכיטויה של שאיפת-הלאומיות המצרית. החלטה סמלית זו מעניינת ביותר, כיון שהיא תלה בשנת פינוייה הגמור של מצרים עצמה (היינו, פרט לאיזור, החיצוני בעיקרו, של תעלת סואץ) מכל צבא זר (בריטי). אין הלאומיות המצרית אומרת לשקוט על שמריה כתום תקופת חילות-המצב הזרים באלכסנדריה ובקהיר, שהיא בת ששים וחמש שנה. הלאומיות המצרית מתאמצת לשתול בקרב הדור המצרי של עכשיו רגשי פטריוטיות לוחמת. והיא מתחילה להעריך את טיפוח המסורת ההיסטורית העצמאית כגורם מדיני.

ב. „יום הקדושים“ בלבנון

ב־6 במאי נערך בלבנון חג הזכרון הלאומי, לנשמת המנהיגים הסורים שהתורכים הלאום, בימי ג'מאל-פחה, ב־1915, בבירות, על אי-נאמנותם לקיסרות העות'ומנית. „יום קדושים“ זה (לפי כינוי המקובל) צוין בכל רחבי הלבנון. הצבא ערך מצעד בסך על פני רחובותיה של הבירה, ונשיא הרפובליקה קיבל את הצדעתם.

ג. בסימנו של צלח-אדיין

מגמה פוליטית-חינוכית רבת-משמעות (על כל פנים, רבת-שאיפות) ניכרת מן הידיעה שנתפרסמה בכרוניקה העות'ואית על החגיגה בעכו, בסוף אפריל ש.ז. לזכר מערכת חטיה, בגליל התחתון, שבה הכריע צלח-אדיין אל-איובי — שהוא, אמנם כורדי לפי מוצאו, אך נושא דגלו של הענין המוסלמי-הסאראצני בתקופה ההיא — את עצמתה של „מלכות ירושלים“ הצלבנית.

חגיגה זו, שנערכה מטעם המועדון הערבי, באה להבליט מסורת מוסלמית לוחמת. אך בימינו מנסים ללכד מסביב לזכרונות על הדרה-השליטים האיסלמי את כל תושביה הערביים של הארץ, כמוסלמים-כנוצרים, ואופייני הדבר, כי בין הנואמים ששיבחו ופארז את גבורת צלח-אדיין במלחמתו המרה בצלבנים, היתה אשה נוצרייה, העלמה עזמה טובה, שהיא העורכת של „טור האשה“ השבועי אשר ב„פלסטין“ היפוואי.

במערכות חיל-בריטניה במזרח התיכון

עצמת הצבא הבריטי במזרח ותנוחתו

במאמרו של סופר-העתונות הלונדוני ג'והן קמחי, בראשית יוני, נתפרסמה לראשונה הערכה קרובה-למציאות של הכוחות הבריטיים החונים עתה במזרח התיכון ושל תנוחתם. מובן, שלדיעות אלה נודעת לא רק חשיבות סטטיסטית בלבד, באשר מכל אחת מהן נובעות מיד מסקנות מדיניות, הן לגבי הסיטואציה הקיימת עתה במזרח-התיכון והן לגבי מגמות ההתפתחות בו. להלן הנתונים המובאים בסיכומו של ג'. קמחי:

65.000	כוחות-הצבא הבריטיים בארץ-ישראל
5.000	כוחות המשטרה הבריטית בארץ-ישראל
10.000	כוחות הצבא הבריטי בעיראק
40.000	במצרים " " "
5.000	בקפריסין " " "
<hr/>	
125.000	סה"כ

ג'. קמחי מעיר על כך, כי לפי חוזה בריטניה-מצרים (מ-1936) חייבת אנגליה לצמצם בכל ההקדם את מספר אנשי-הצבא השוהים עדיין באיזור התעלה מארבעים אלף עד כדי 10.000 איש. ואלו לגבי עיראק (ראה את הכתבה על עיראק בעמ' 69) התחייבה בריטניה להוציא כל צבאה עד סוף ש.ו. ע"י כך יפחתו כוחות-הצבא שבמזרח-התיכון נאמר, לסוף 1947 — עד ל-80.000. ג'. קמחי מציין, כי באם, יוקל המצב בא"י אפשר יהיה, לפי אומדנות מוסמכות להקטין את חיל-המצב שם ב-25.000 — היינו, סה"כ הצבא יפחת עד 55 אלף.

יש להדגיש שכל מספריו הנ"ל של ג'. קמחי חלים על צבא-היבשה הבריטי. הם אינם כוללים את חיל-האוויר, ופרשה זאת, של החזקת חיל-האוויר, תגרום לאנגליה קושי מיוחד במקום בו קיימת הגבלה מספרית של אנשיו לפי חוזה. לפי החוזה האנגלו-מצרי, למשל, רשאית אנגליה להחזיק באיזור התעלה לא יותר מ-400 מאנשי חיל-האוויר. הגבלה זאת — שנקבעה בתקופה אשר מושגיה לגבי כוחו היחסי של חיל-האוויר לעומת צבא-היבשה נתישנו מכבר — תקטן במידה כזאת את עצמת כוחות-האוויר שבאיזור התעלה עד אשר שבעתים יגדל הצורך בבסיס-אוויר גדולים אחרים בשטח סמוך (כלומר, בא"י או בעבה"י). אשר לענין כוחות-האוויר בעיראק — ראה ברשימה, "דרישה לביקורת החוזה העיראקי" (עמ' 69). הסיכום הנ"ל של מצבת הצבא המשוערת לסוף 1947 אינו כולל לא רק את 5000 אנשי המשטרה הבריטית בא"י, (שהיא בודאי ובודאי בעלת כושר צבאי לאופרציות ועירות), ואת האיסטרטיות מבני המקום לשמירת האווירודרומים שבעיראק, אלא שאינו כולל גם את החילות הערביים, הנתונים, הלכה או למעשה, למרות

בריטית — הלא הם „חיל-הספר של עבה“ (הארצישראלי) „ה„לגיון הערבי“ (עבר-הירדני), ואם הראשון מונה רק אלפים מעטים, הרי מנייניו של השני הוא מכל מקום ברכבה השנייה, גם לאחר תיקונים אלה, יש במספרים המצוטטים והמובאים כאן — ואשר, כאמור, יכולים אנו להניח כי קרובים הם מאוד אל המציאות — כדי לקרבנו לראיית דברים כמור שהם, ע"י פיזור כמה הערכות מוגזמות. כך, מתנדף כליל „המחנה הבריטי בן 100.000 איש“ אשר, לפי כמה ידיעות בעתוני חו"ל, משמש, כביכול, חיל-מצב בעבה"י. כן „פוח“ כוחו של הצבא הבריטי בא"י ב־ $\frac{1}{3}$ בערך (אכן, בלי כוחות האויר). ועוד לזכור, כי בכוחות הבריטיים במצרים גבוה מאד אתו יחידות המשק, השירות והתחבורה — הן לצרכי הקשר הקיסרותי והן בשל תהליכי החיסול של משק צבא ענקי. (ראה להלן את הכתבה על פינוי מצרים). ג'. קמחי מסיק את המסקנה הכללית שאין בכוחנה ובאפשרותה של המדיניות הבריטית לכוון את הדברים לפינוי הכללי של המזרח-התיכון, וכי „במצב הנוכחי של ענייני המדיניות במזרח-התיכון מוכרח להיות ברור הדבר, כי פינויה של א"י משמעותו היתה גם פינוי המזרח-התיכון כולו“. לנושא כולל זה יהיה עוד צורך להקדיש עיון ודיון מיוחד.

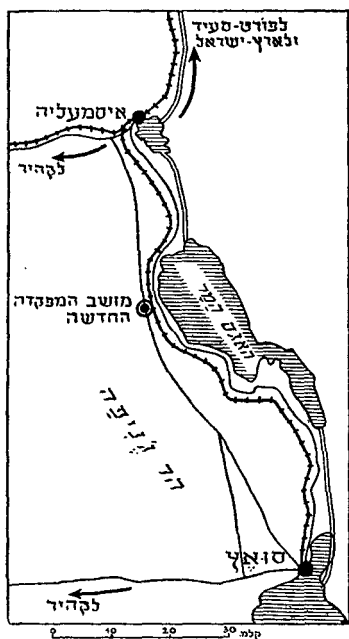
פינוי מצרים: — מן הדלתה אל אזור-התעלה

כתבה מאת סם סוקי, סופרה של „וייט-פרס“ האמריקאית, (מפאיד שבאזור-התעלה), עומדת על הבעיות הכרוכות בהעברת חיל-הכיבוש הקודם אל מחוץ למרכזיה של מצרים גופא, וזה תכנה: ⁽¹⁾

הצבא הבריטי אומר לצאת ממצרים כולה, אבל מתי וכיצד יבוצע הדבר — וזהו לפי שעה שאלה למומחים. דבר אחד, עכ"פ, נראה ודאי: אם לא יתרחש משהו בלתי-צפוי, יוסיפו הבריטים לקיים לפחות בסיס גדול אחד במזרח התיכון. ברור לכל מסתכל, כי עד שהבריטים ימצאו להם בסיס מתאים באיזה מקום מחוץ למצרים, ועד שיצויד בסיס כזה ציוד שלם לאיכסון חיל-צבא בעל מידות, לא יפנו הבריטים מרצונם את „אזור-התעלה“, שבו קבעו את „המפקדה הראשית הזמנית“ שלהם, בפאיד. אמנם, ממקורות צבאיים ומדיניים נאמר לי כי הגייסות הבריטיים הוחזנו אך זמנית באזור תעלת-סואץ; אבל הכל מודים כי העברתם לארץ אחרת תהיה מלאכה אסית ולא קלה. הפינוי מקהיר, מאלכסנדריה ומשטחי הדלתה של מצרים היה, לדעת הבריטים, מבצע קל לעומת הפינוי הצפוי ממצרים לארץ אחרת. והרי אף פינויה של הדלתה הצריך מעשי תיכנון וביצוע מורכבים, ואלו השלב הבא בתכנית הפינוי הכוללת יהיה ממושך וקשה הרבה יותר.

בהעברה מן הדלתה לתעלה הועסקו 41.000 איש; בכבישים, במסה"ב ובדרכי המים הועברו כרבע מיליון טון מטענים. הועברו (חוץ ממטען המפקדה הראשית) 127.579 טון

(1) הדברים זורעים אור על השיקולים הצבאיים הממשיים, המשפיעים על הדיונים בשאלת העתקתה של המפקדה הבריטית הראשית למזרח-התיכון ממצרים למקום אחר, ומבהירים את הצד הטכני ה„לוגיסטי“ הכרוך בפעולה רבתה מעין זו. ענין מיוחד בהם לקהל הקוראים שבארץ-ישראל, הנמנית בין „המועמקות“ לקליטת המפקדה הצבאית הבריטית למזרח-התיכון.

במסג"ב, 13.000 קרונות ; 57.303 טון כבישים, ב"כ 14.000 מכוניות ; ו-49.000 בתעלות, ב"כ 234 אסדות. ואלו לשם העברת מנגנון המפקדה הראשית מקהיר לפאיד הפעילו הבריטיים 120 מכוניות-משא, שכל אחת מהן עשתה את דרכה הלוך וחזור (300 ק"מ) אחת לשלושה ימים; וכך נמשכה העברת 2.500 הטון של מטען שהשתייך למנגנון המפקדה ש שה בועות רצופים.

במקרים רבים נערך הפינוי במישורין אל מחוץ לגבולות מצרים, ובעיקר לארץ-ישראל. כל זה נעשה בתנאים שאנשי הצבא רואים אותם כאידיאליים לביצוע העברות: שני האזורים מחוברים בים חיבור של כבישים, מסילות-ברזל ודרכי מים מצויינים. נוסף לכך נמצאו מן המוכן מחסני ענק להחסנת המטענים, גם בתל-אל-כביר וגם בג'ניפה שבאזור התעלה, וכן אוירודרומים רבים לרשותו של חיל-האוויר המלכותי ומחקרי-זמלים משובחים.

הרחבת תחומה של מפקדת-המזרח-התיכון הבריטית

איזור השמור" של חבש, שאף הוא סומלי בעיקרו וגובל עם שטחי סומלי הבריטית והאיטלקית. (בענין האינטרסים הבריטיים האיטרטגיים בסומלי והשפעתם על מדיניותו של בויין — ראה, "מערכות" חוב' ל"ה, שינוי ערכין בריטי לגבי המזרח-התיכון" עמ' 23). רמז על מקום-מושבה הסופי של מפקדת המזרח התיכון יש למצוא בכך, שה"סוכנות" לעניינים האזרחיים הפועלת מטעם "המדור לעניינים האזרחיים" של המפקדה, נקבעה עתה בנאירובי, שבקניה הבריטית. נאירובי וקרינאיקה (וביחוד סוצא ברוק) הן מן המקומות שהוצעו בין השאר למקום-מושבה של המפקדה הראשית בעתיד.

מאז חודש אפריל בוטלה מפקדת-המזרח-אפריקה הבריטית, ושטחיה הוכללו בתחומי פיקודה של "מפקדת-כוחות-היבשה למזרח התיכון" (שהועתקה עתה מקהיר אל פאיד, באיזור התעלה; עיין בכתבה לעיל). מעתה תקיף סמכותה של המפקדה הזאת את כל מושבותיה הקודמות של איטליה: לא בלבד את טריפוליטניה (שגם ברית-המעצמות ותמעה אפיטרופוסות עליה) ואת קרינאיקה (שבה מוצעת "מדינת-סנוסיים") אלא גם את אריטריאה ואת סומלי; נוסף על אלה תהא המפקדה הנ"ל אחראית במישורין לניהולם הצבאי של הפרוטקטוראט הסומלי-בריטי ושל "ה-

בעית משך האימון הצבאי — ודוגמת צרפת

„תחת הדגל“ חיל גדול ביותר, כדי שאפשר יהיה להדוף מיד כל נסיגות-התקפה. כשנסתיימה המלחמה נקבעה תקופת השירות לשנה אחת, ואילו עתה, מחמת התמורה הכלכלית, (משנתמעטה השפעתו של דהגול וחוגו על מדיניות צרפת) עומדים לצמצם את זמן השירות לעשרה חדשים בלבד. נסיון השנים הקדומות יוכיח באיזו מידה יספיק פרק-זמן זה לאימון החייל בושק המורכב והרב של הצבא החדש, שלא לדבר על אימונו הסקטיבי סודי. אין ספק, כי אחת המסקנות החדה החדשה על שימוש בחיילי-חובה (שוב — בימים כתיקונם) רק בשטחי המטרופולין עצמה (ובחבלים של צפון-אפריקה הסמוכים אליה ומזהים עתה מעין אחרות צבאית, ובחלקם — אף אדמיניסטרטיבי-מדינית אחת), ומכאן תוסק בודאי, גם המסקנה השניה: להרבות בחיילים-מומחים, לשירות ממושך ובשכר הולם — ודוקא ברוחה של תר-דה-גול הצבאית — וקודם כל, לשירות בשטחים המרוחקים (שהם גם הסוערים), כגון הורסיין ומדאסקר.

בשנה האחרונה, כשכל העולם כולו עבר מתנאי מלחמה למצב של ראשית בינוים של הצבאות לימי-שלום, רבו הביורורים והוויכוחים בשאלת משך השירות הצבאי — לבגי שיעור הזמן הנחוץ להכשרתו של חייל למלחמה. ההנחה המקובלת על זעת הכל היא, כי מטעמי הכלכלה הלאומית וצרכי הפרט אין להאריך, בימי שלום, את השירות בצבא יותר מכפי הזמן הנחוץ להשגת כושר צבאי תכליתי. שאלה זו חריפה משתי הבחינות (הלאומית-כלכלית והאישית-הפרטית) באנגליה, שהיא חסרת מסורת של שירות-חובה של קבע בימים כתיקונם. בצרפת, שהיא כמעט אם המסורת הזאת, החרף בזמן האחרון ביהוד הצד המשקרי הכספי. מצב זה הולך עם חידוש-מיסורו, שמעצמות אירופה הגדולות, בעלות המסורת הצבאית, לא ידעו כמותו.

בשעתו נתגלע בצרפת ריב מדיני פנימי חריף בשל קיצור זמן השירות משלוש שנים לשנתיים; והיו גם נסיגות של שיה לשרות של שלוש שנים, מתמת הצורך להחזיק

„חוד-החנית“ — תרגיל לצמרת הצבא הבריטי

גיות, בסרטי-ראינוע ובתצלומים. במסגרת התרגיל נכללו גם תכנון מנהלתי וארגון-איתות לפרטיהם. נוסף על הבעיות המיוחדות לתרגיל מסוג זה, נזקרו ונדונו בביורורים גם בעיות אחרות, רחבות יותר ובעלות השפעה כוללת הרבה יותר. יצוין, כי מחמת מסיבות-הזמן נקטו באמצעי-הזיהוי בלתי-רגילים כדי לשמור על שלום המשתתפים ועל הבניינים והשטחים שבהם נערך, וגיטו לשם כך כוחות המשטרה הצבאית לרוב.

בשם זה הוכתר כינוסם של 180 הקצינים הגבוהים של הצבא, הצי וחיל-האוויר מכל רחבי הקיסרות הבריטית, אשר נערך (בסוף אפריל ובראשית מאי) ב„קולג'יה-המטה“ שבקאמברלי (דרום-אנגליה), בראשותו ובניצוחו של הפלד-מרשל מונטגומרי. הכינוס, שנושאו המרכזי היה „השפעת כל-יהיון החדשים על הנהלת אופרציות שלובות (1) בעתיד“ היה מוקדש ללימוד הבעיות ולביורון. עצם התרגיל „חוד-החנית“ עסק בהבהרת הלקח לאופרציות שלובות לאור נסיון-המלחמה.

בשעת עריכת התרגיל רב היה השימוש בתב-

(1) דהיינו, תוך שילוב כוחות הצבא, הצי וחיל-האוויר.

צבא ארצות-הברית בהצטמקותו

חיל-הרגלים בהיקף מספיק, והנה, ההבדל שבין "המצבה" הקיימת ל"תקן" הנדרש: ישנם 53,000 איש-רגלי לעומת 139,000 לפי התקן. כמסקנה מנאת גורו על שלושה-רבעים מעובדי משירי-הצבא למיניהם לעבור לשרת כחיל-רגלים. באחד מנאומיו האחרונים של הגנרל איזונהאואר, ראש המטה, נאמר כי "בכל מרחבי היבשת ישנן לגורק שתי דיביזיות-רגלים, ולו נודמנו לנו מצבי חירום אי אפשר היה להוציאם לשירות-שדה בטרם עכור ששים יום".

אכן, "צבא-הצי" האמריקאי, — המתקן אמנם, בכל לפעולות יבשה תקינות, אך לופת-קידים מיוחדים משלו במסגרת הארגונית של הצי, ונתון לפיקודו של הצי — אף הוא מונה שתי דיביזיות "חילי-צי" שלמות, ואת אלה יש אמנם לראות בתורת "כח ההתערבות" האמריקאי, המוכן להופיע בכל שעה. אך אין זה כוח רב לגבי מעצמה עולמית.

דעתה של מפקדת חיל-האוויר האמריקאי (ודאי דעה שצד של נקצות-מקצוע מצוי בה), על כוחות האוויר העומדים לרשות ארצות-הברית אומרת: "טובים, אך בלתי מספיקים". אך עם כל אלה, אין בשום פנים לזלזל ב יכולת המלחמה (וכנראה — גם לא ב"כושר-האיום") של ארצות-הברית. אך יש בנתונים אלה כדי לשפוך אור על מידת נכונותן (ותכונתן) לקראת התנגשות רבתי בעתיד לא-רחוק.

לפי סיכום הידיעות מן העתונות הכללית והמקצועית באמריקה, מתחיל לבלוט ביותר ההפרש שבין הפוסנציאל הטכני-הצבאי העצום של ארצות-הברית (ביכולת הפגיעה למרתק, בכל הנוגע לחיל מפציצים כבד—מזה, ולקלעים מנוהלים) — מזה, בצירוף נשק-האטום) לבין ה"יש" הצבאי המאורגן והקיים בפועל. כוחותיה כבידוש האמריקאיים שבגרימניה לא זו בלבד שצומצמה הרבה אלא גם המבנה שלהם שונה, והם הפכו להיות ג'נדרמריה צבאית, שהיא אמנם בעלת כוח מחקר רב, בתחום תפקידה, אך מותאמת פחות להופעה צבאית כקנה מידה גדול. בסימן הצומצום עומד גם צבא הכיבוש שביפן, ואלו גרעין כוחות-המיד הצבאי, זה השווה במטרות פולין רחוק מלהתאים לתכנית המפקדה האמריקאית.

עם מהלך שחרור החיילים מהצבא — לעומת מספרי ההתנדבות לשירות בצבא הסובייטי (ב) תוך זה ההתנדבות-מחדש של חלק מן המשתחררים — הולך צבא ארה"ב עתה ומפסיד, על אף כל להטי תעמולת החיול, כעשרת אלפים איש מידי חודש. לפי התכנית לחיול "המתנדבים" הניחה, כי ליו ביולי שנה זו ימנה הסך-הכל של כוחותיה המזוינים של אמריקה 1,070,000 איש. ואלו במאי היו לרק בשליש ממספר הזה. מאז היה קושי מיוחד לקיים את חשיבות

בלבו של כל אזרח אנגלי ישר עוד מהבהב הניצוץ של אותה אש קדומים, שיקדה בלב מילטון וקרומול. לפו ניצוץ זה, באומץ ובלי פחד. העם שבאזניו לא השמיע נלסון אלא את המלים הפסוקות: "היום מצפה אנגליה מכל אדם שימלא את חובתו" — לא הושחת ע"י קו המדיניות המסולף, הבלתי מוסרי והרופף, של הדיפלומטיה, ולא יושחת לעולם. דברו אליהם על החובה הגדולה — — —

— — — אמרו להם, כי יש באנושות אחדות של חיים וזו לא תניח כי יעשו את הרע, או יסבלוהו — בלי שתוצאותיו תפגענה, במקדם או במאוחר, באנושות כולה.

מתוך מכתבו של מאציני אל יושב ראש האספה למען פולין בפריז (1853)

צדור ידיעות

מן המזרח התיכון

מצרים

באימונים באורח ובטכניקה של המלחמה החדשה — וכן להכיר את ציוד-הצבא. „כל שיפור שנמצא כאן — יונהג גם בצבא המצרי“, כך הכריז.

המשלחת הצבאית המצרית חזרה לואשינגטון לאחר שסירה במשך שלשה שבועות את החשובים שבמרכזי האימון והנסיונות של הצבא האמריקאי. היא עמדה לבלות עוד שבר עים בהתיעצויות עם נושאי-משרה אמריקאים חשובים ולשוב לקהיר בראשית יוני.

הפרלמנט המצרי אישר חוק האוסר על קציני הצבא, הימיה, התעופה, משמרות החוף והגבולות, לשאת נשים זרות. הנושא אשה זרה בימי שלום יפוטר באופן אבטומטי, ואילו הנושא אשה זרה בשעת מלחמה, או בשעת גיוס כללי או סכנת מלחמה, ייענש במאסר ועבודת פרך ובקנס של 300 ל"מ.

לפי „אד-דיפאץ“, דנים במצרים בתכנית של בנית קו מסילת-ברזל לאורך חוף ים-התיכון, מפורט-פואד עד לגבול המזרחי של מצרים (גבול ארץ-ישראל), במקום הקו הקיים מקנטרה. לדברי מנהל מסייה"ב במצרים דנים בתכנית זו לאחר שהמו"מ על קנית מסייה"ב הקיימת לא הביא עד כה לידי תוצאות. רואים בתכנית זאת גם תועלת כלכלית לפיתוח חוף הים התיכון של חצי האי סיני, בקשר לגילוי מקורות נפט ומכרות אחרים. מעריכים את תוצאות בנית מסייה"ב בחצי מיליון לירות. בניתה

מיניסטר-ההגנה הבריטי, א. ו. אלכסנדר, הודיע ב-14/5 בבית-הנבחרים כי מאז מאי 1945 (היינו מגמר המלחמה בגרמניה) סופקו למצרים 40 מטוסי-מלחמה בריטיים, 38 מכוניות-סיוור 2981 כלי רכב „נושאים“ (מסוג „נושאי-כרך“ — רכבי-זחלים קל, משורייני למחצה).

המיניסטר הכריז, כי לא סופקו טנקים למצרים, וכן כי ציוד מסוג זה (לא ברור כאן אם הכוונה לטנקים, או לסוגים שנשלחו למצרים) לא נשלח לערב הסעודית או לעבר-הירדן (כידוע, צויד צבא עבר-הירדן ברכבי-שריון למכביר מן המקורות שהיו בידי הצבא הבריטי שבמזרח-התיכון, ביחוד בשנות-המלחמה האחרונות).

בסוף אפריל הגיעו לארה"ב בדרך-האוויר ראש-המטה של צבא-מצרים, הלויטגנ. אכר-היספחה עטאללה, ועמו 9 קצינים מצריים גבוהים, לשם סיוור-בקורים במתקנים צבאיים אמריקאיים. מסיבה של קבלת-פנים נערכה לכבודם ע"י הלויטגנ. הוג'ס, מפקד הארמיה הראשונה של ארה"ב (גם בימי שלום מאורגנים הגייסות, הנמצאים בתחומים של ארה"ב, בכמה „ארמיות“ — כרגיל, ארבע). בשעת בקורם בושינגטון — נפגשו בנג' אייזנהאואר, ובאנשים אחרים ממה צבא ארה"ב, אברהים-פחה עטאללה הודיע לעתונות, כי תכלית ביקורו וביקור חבריו היתה להתחקות על הרכים האמריקאיות באימון הצבאי — וכיחוד

היתה מצריכה זמן של שנתים. כמובן, שיש בידיעה זו הן המכוונה המגמתית, והן מאי-הדיוק. על כל פנים, בשביל מילוי המשאלות שצוינו בה — היה הקו החדש חייב לעבור לא לאורך החוף, כי אם דרך פנים-סיני.

מעמדה של מצרים ביחס "כוחות-האלחוט"

מצרים עומדת לכונן תחנות-שידור לגלים ארוכים, אשר יתנו לתכניות-השידור המצריות את האפשרות להישמע בכל כדור-הארץ. ייתכן, כי דבר זה יאפשר, מצד אחד, המצאת ידיעות והערכות מצריות ליוצאי ארצות-ערב שכאמריקה הצפונית והדרומית, ומצד שני את הרחבת רשת התעמולה וההסברה המצרית-המדינית והערבית-לאומית על פני העולם כולו — מן הסתם, בעיקר בלשון האנגלית.

כוח-האדם המצרי בהתרבותו

חישוב חדש העלה את העובדה המאלפת, כי במשך עשר השנים האחרונות נתרבו אוכלוסי מצרים בכ-3 מיליון נפש ויותר; לעומת כ-16 מיליון אוכלוסין מיושבים (12,000 בודים) שבי-1937, הגיעו המספרים בראשית ש.ה. לקצת יותר מתשעה-עשר מיליון תושבים (19,000 בודים), היינו: גידול של יותר מ-15 אחוז במשך עשר שנים. אכן בענין החברתי, הכלכלי והבריאותי של חיון התרבות הזה — עיין במאמר המתפרסם בחוברת זאת על צבאה של מצרים (עמ' 30), במספרים שהובאו לעיל מוקשה במקצת מניין גם של הבודים, שעלה, לפתע פתאום, מ-12 ל-50 אלף במשך 10 שנים. ויש צד של עניין ממשי בחיזון תמיה מעין זה, לפי שהגודלים הללו מעמידים את חלק הארי לחבורות מב-ריחית-הגבולות שבמצרים, וכן אחוז ניכר לחיל-הספר המצרי, אולם את הריבוי המפתיע הזה במספרים המובאים במיפקדים יש ליחס לשינויים בנהג הספירה ובסימני מיון האוכלוסין שנושטנו, שהרי גם לגבי העבר מעידים המיפקדים המצריים הרשמיים על תגודות-פתאום שאין לברן אלא באופן הנ"ל; כגון 40,000 בודים במפקד של 1927, ורק 12,000 — ב-1937. גם עצם המספרים, ה"מעוגלים", לחלוטין מעדיים כאן, שהמדובר (לגבי הנוודים) אינו במפ-

קדסטטיסטי, אלא באומדן בלבד. ואף גסיון ארצישראלי — של "מיסקרטי", רחמנא-ליצלן — לגבי בודי באר-שבע מחכים הוא ומאלף מבחינה זו, כל שכן שבמצרים קשור ענין המיפקד גם בשאלת חובת השרות-הצבאי.

בקשת דולרים ליציאה מגוש הסטרלינג? באמצע אפריל פנתה ממשלת מצרים אל ארה"ב בבקשה לתת לה מלוה בסך 22 מיליון לירה (לפרעון במשך 15 שנה), לשם תוספת כסויו לשטרות-המטבע המצריים. הדבר היה נותן את האפשרות גם לבצע את קו המדיניות החדש שלה לגבי לירת השטרלינג. אין לדעת בכירור, האם דברים הללו, שנתפרסמו באחד מחשובי העתונים שבמצרים, היה רמז לשינוי היחס בין הלי"מ והלי"ש, או לאיזו צורה אחרת של גסיון לצאת מ"מעגל השטר-לינג", ואולי — לקשור את המטבע המצרי רית בדולר האמריקני. למפענחי סודי מצרים — פתרונים.

עכ"פ, דוברי ארה"ב ציינו מיד, כי לבקשת מלוה מעין זה אין כל קשר או דמיון ל"מל-ות-העזר" ליון או לתורכיה, וכי אינו חלק מן המדיניות הכללית של ארה"ב במזרח-התיכון. אבל לאחר כחודש ימים באה הידיעה, כי גזברות ארה"ב דחתה את הבקשה המצרית, לפי "שמעולם לא נתנו ארה"ב מלוות מסוג כזה".

הצבא העצמאי — ומשנות-זרים...

לפי סוכנות-הידיעות הערבית, עמדה ממשלת מצרים לבקש — בראשית מאי — מומחים זרים — בכלל זה אמריקאים — לעניני צבא, צי ואוויריה שיבואו לאמן את הכוחות המצריים, לאחר שחוסלה עקשיו המשלחת הצבאית הבריטית. חשיבות מיוחדת נודעת לידיעה זו, המעידה שיתכן, כי סילוק ההשפעה הצבאית הבריטית אין פירושו דוקא עצמאות אמיתית של מצרים בתחום הצבאי, אלא חרי-לופי השפעות. את לראות את הדבר גם מבחינת "מלוות-העזר" האפשריים, בציוו צבאי וטכני, לפי הדרך הנקבעת במדיניות-החוץ של ארה"ב.

הלכה למעשה?

לפי ידיעות הסוכנות הערבית מחודש מאי,

לפי שתקציבה של מצרים כפי שהוא עכשיו אין בכוחו לכלכל צבא חדיש רחב-ממדים יותר. כן עומדת הממשלה ליסד בקרוב ת-ע-שיו ת-מלחמה מיוחדות.

עמדו להנהיג במצרים חובת-שירות הלכה-ל-מ-ע-ש-ה" (כי הלהכה בלבד היתה חובת-צבא כללית קיימת מזמן). בקשר לכך מת-חונים להטיל בקרוב מ-ס-י-מ-גן מיוחדים —

סוריה

בראשית יולי, פנה בסוף מאי ראש ממשלת סוריה, ג'מיל מרם, בקריאה לכל התושבים למסור תוך 15 יום את כל כל-הזין שבידיהם. אכן, ההזדמנות היתה גוחה, לאחר מה שנודע על אורח הבחירות בלבנון והשימוש בב-שק (מחזק לזה שהפעילו כוחות הצבא והמשט-רה) במהלכן. מי שיימצא בידיו נשק לאחר תאריך זה — דינו יוגש לבית-דין צבאי. אלו תהינה הבחירות הראשונות מאז צאת הצב-אות הזרים וחסול המנדט הצרפתי. ובינתים, דאגותיה של ממשלת סוריה תופחתנה ככל שיפתח הנשק המצוי במחוזותיה.

מיניסטריון ההגנה הסורי מכין הצעת חוק האוסר על קציני הצבא הסורי לשאת נשים לא-ערביות. (חוק דומה אושר זה מקרוב ע"י ביה"ד המצרי).

ממשלת סוריה החליטה להקציב 10 מיליון לירות סוריות להקמת צי מסחרי. מתנהל מ"מ לקניית אניות גדולות וחושבים על הקמת מס-פנות לאניות קטנות לצורך תחבורה עם האר-צות השכנות.

מיניסטריון ההגנה הסורי הודיע כי נסתיימה התקפת שדה תעופה בדייר אל-יור. הוא צוייד במכשירים אמריקאיים שהובאו ממצרים. שדה התעופה מותאם לחניית אוירונים כבדים ביו-תר. — המיניסטריון עומד להתקין עוד שני שדות תעופה כאלה, אחד מהם בלאדקיה.

הוכם בין סעודיה וסוריה על הקמת ועדת תמיד להנהלת מסי"ב החיבאנית. מתפקידה יהיה לנהל את רכוש המסילה, עבודות בוק המסילה והאדמיניסטרציה שלה. המסילה תיח-שב ל"רוקף" מוסלמי. הוחלט להתקשר עם הממ-שלה הבריטית ולקבל את הסכמתה לעקרון זה ביחס לחלק המסילה העובר בגבולות אקריי-ש-ראל. מרכה של הועדה יהיה ב-ד-מ-ש-ק. חשיבותה של הלי-ת-ביסודה של הה-

הצבא הסורי משליט סדרים בסוף אפריל, צעדה הטכניקה החדישה בסוריה צעד נוסף, שעה שהופעלו ע"י המשטרה שבי-דמשק (וכן בחלב, חומס וחמת), דהיינו בכל ארבע הערים העיקריות בחייה הפוליטיים-הצ-י-בוריים של סוריה) הגו-ה-מד-מ-י-ע-ו-ה-אל-ו-ת, לשם פיוור ההפגנות (של המתלמדים בעיקר, שתבעו להכניס את שיטת-הבחירות בדרג-אחד לבית הנבחרים) (תחת שיטת שני הדרגים, שהונהגה ע"י הצרפתים). קבוצת סטודנטים כמעט פילסה לעצמה דרך עד לבית-הנבחרים, ששיבתו נערכה אותה שעה. המפג-י-ים רגמו את המשטרה באבנים. התוצאות: עשרה מתלמדים ועשרה שוטרים פצועים קל. שתי הערות מצלפות: א) לאחר פיוון ההפגנות סופקה דרישתן — הובטחה שיטת בחירות חד-דרגתית; ב) השיטה הישנה מנעה מאת המועמדים הקומוניסטים את האפשרות להיבחר לבית-הנבחרים. למהומות בדרום סוריה

הידיעות — הסתומות במקצת — שהפיץ "ריטר" בשבוע השני של אפריל, זיכרו על מהומות בדרום-סוריה. כלשון הידי-עות, ערכו כאלף "אנשי-שבטים ערביים מהר-הדרוזים", נסיונות למעשי-תגמול כנגד כמה כפרים סמוכים (כנראה — על הפגיעות שהללו פגעו בהם). סתמו הידיעות ולא פירשו, מי הם "אנשי-שבטים ערביים" אלה בהר, המאוכלס, כידוע, כולו דרוזים, אך הדעה נותנת, כי לפנינו גלגול נוסף של יחסי-האיבה הנמש-כים למעלה ממאה שנה בין אנשי-ההר לבין שבטי-הבדווים שבאיזור אל-ליבה הפראי (ששחי-להבה שבארץ ארגוב, לפי שמה העברי הקדום) — מזה, ולבין הכפרים הערביים שב-הורן — מזה. הממשלה הסורית שלחה לנקודות-הסכנה הללו חטיבות-צבא בליות מכוניות-שריון וכן יחידות מן הגינדרמריה. נסיון לפירוק זין התושבים בהזדמנות של הבחירות בסוריה, הצפויות

וכן לגבי קטע הקו ה"א ש"י העובר בממ"ל
לכת עבר-הירדן, והמפריד בין הקטעים הסוריים
לבין הקטע ה"סעודי" — שכידוע אינו פועל
כלל מאז הכיבוש הסעודי של חיג'אז, ועוד מאז
מסעות לורנס — אשר ייתכן כי בקשר לתכניות
בניית מסייה"ב החדשה במזרח סעודיה, קיימת
הכוונה להפעילו מחדש. (עין "צורר ידיעות
מן המורח-היתכון" בגלג' ל"ט עמ' 83).

צעה, כי מסי"ב זאת, על חלקה הא"י, תיחשב
ל"וקף" מובנת מאליה. הדבר (אשר ספק רב
אם יתקבל) עלול להכניס לסבך חייה הכלכליים
של הארץ גורם משחק גוסף. ענין מדיני
(פני-סיערבי) נודע לעיובדה, שטרם הוזכרו בו
דיעה הצעות דומות לגבי הענף השני
של מסייה"ב, (זה המחברה עם בירות,
בדומה לחיבור עם חיפה ע"י הענף הא"י).

לבנון

הנבחרים שנערכו בסוף מאי ש. ז.
הבחירות, שהתנהלו בתנאי דיכוי האופוזיציה
יות למיניהן ע"י הממשלה הקיימת גרמו למ-
חאות-הפגנה ולמהומות. ועוד בעצם מהלך הב-
חירות בהר-הלבנון היתה לצבא ההודמנת
לפתוח באש. התוצאות: — הרג וכמה פצו-
עים מבין האזרחים.

לאחר שנסתיימה הקניה של מסילת-הברזל
ראס-אל-נאקורה (בגבול א"י) — בירות — טרי-
פולי (שגובתה בשנת המלחמה ע"י הצבא
הבריטי) ע"י ממשלת-הלבנון, עומדת היא להי-
כנס בקרוב לשימוש האזרחי. דרכה יעברו, קודם
כל, ארבעת הקטרים 2000 הקרוגות שנרכשו
במצרים מאת האמריקאים ע"י תורכיה,
ואלה יהיו גם חלק של הציוד-הנע שיופעל
אח"כ על פני המסילה. תורכיה, שבשבילה
תהיה המסילה קרמחבר איסטרטיגי חשוב כל-
פי מצרים, תשלם ללבנון סכומים ניכרים בעד
השימוש בה.

נמל-טריפולי ונפט-עיראק

בסוף אפריל נתמנתה מטעם ממשלת הלבנון
ועדה טכנית שתפקידה לחקור את האפשרויות
להרחבתו של נמל טריפולי ולקבוע בו איזור
מיוחד להפקת סחורות ללא-מכס. חשי-
בותו של הדבר רבה מפאת הנסיונות
להפוך את נמל טריפולי לנמל-מעבר (במידת-
מה במקום חיפה), המקשר את איזור ים-
התיכון עם ארצות "תחת-הערוף" האסיתי —
בראש-הראשונה עיראק, ואף איראן. התכניות
קשורות גם בהפעלתה של מסייה"ב חיפה-
בירות-טריפולי (ואל חלב ועיראק), וגם במ-
גמות למשוך את צינור-הנפט ה"סעודי" דרך
הלבנון ולהגביר את ניצולו של ענף-הצפון
שבצינור-הנפט העיראקי, המוביל את נפט
נוצול גם לחיפה וגם לטריפולי.

הצבא ב"חזית הפנימית"

הצבא החדש של לבנון העצמאית קיבל את
"טבילת-האש" שלו במהלך הבחירות לבית-

עבר הירדן

צאות קיומם של כוחותיה המזוינים.
בתשובה לשאלה, אמר המיור מיהיה, כי
"הלגיון" הג' חילו של המלך עבדאללה, אשר
עוצמתו הוסכמה בין בריטניה לעבה"י. לדעתו,
לא היה זה כנוהג, אילו גילה ברבים את עצמתו
המדויקת של חיל זה. כן הודיע, כי אין משלחת
בריטית צבאית בעבה"י, אך ארבעים קצינים
בריטיים מצורפים אל "הלגיון הערבי" (שאף
מפקדו הוא, כידוע, בריטי, — הלא הוא "גלאב-
פחה" הנודע).

ידוע, כי ישנה מחלוקת בהערכה לגבי גודלו
האמתי של הסכום, מהמקורות והצינורות מכל
הסוגים, שבריטניה משקיעה בצבא עכו-הירדן.

המיליונים הבריטיים המקיימים צבא
עבר-הירדן

בסוף אפריל נשמעה, סוף-סוף ההודעה הברי-
טית הראשונה (למן פרוס מלחמת-העולם) על
גודל הסכומים שבריטניה משקיעה בקיומו של
"הלגיון הערבי" אשר לעבר-הירדן. המיור כריס-
טופר מיהיה, סגן מיניסטר החוץ, הודיע בבית-
הנבחרים, כי בכל שנה גובות ממשלמיה-המסיים
הבריטיים, בערך, 2 מיליון לירות לצורך זה.
סכום זה, מכסה לדבריו, את הוצאות התוקתן של
יחידות "הלגיון הערבי" המשרתות עתה בארץ
ישראל, וכן את התמיכה-במומן, אשר המ-
שלה הבריטית התחייבה לתתה לעבה"י, להר-

שהוא הגדול בצבאות העולם ביחס לשיעור האוכלוסיה. (וראה תוספות על כך במדור "רשימות-מדיניות" בעמ' 73).

ועד 20 ביוני המלך עבדאללה בעצמו יהיה נוכח ב"מערכה מבויימת" זו — והוא אף הזמין את ראשי ממשלות סוריה והלבנון לחזות בה...

על המשך הכשרתה של שכבת קציני עבה"י באורח-המלחמה החדש ביותר מעידה הידיעה (מראשית מאי) על שובו של אחמד זקריביי אלי ג'ונדי ("ג'ונדי" — פירושו "חיל" — "איש-ג'ונדה"), סגן מפקד של "הלגיון הערבי" מ-בריטניה — לאחר שהשתתף בקורס-אימונים צבאי גבוה.

תמרונים "לגיון" בגבול סוריה במצב הקיים במדיניות הפנים הערבית, אפשר וישנה גם משמעות פוליטית לידיעת סוכנות הידיעות הצרפתית על כך שתמרונים בקנה מידה רחב (בהשתתפות למעלה מ-10,000 איש) של "הלגיון הערבי", בפיקודו של גלאב פחה, ייערכו לאורך גבול סוריה-עבה"י מ-16 ביוני

עיראק

ביטוין גם בתקציבה של מדינת-נהריים. וזיר-הכספים, יוסף גנימה, הודיע בפרלמנט העיראקי בסוף אפריל ש.ז. בדבר יתרת-הסטרלינג בסך 70 מיליון לירות שנצטברה לטובת עיראק בבריטניה, לאמור: "ממשלת עיראק רואה יתרה זו בתורת רכוש האומה, והיא גמרה אומר לקבל את הכספים הללו עד לאסימון האחרון, מאת בריטניה, ולאחר ציאם לבנייה-מחדש של ארצנו".

בתכנית הכללית של הממשלה העיראקית החדשה, וכן בהודעות המיוחדות של ראש-הממשלה, צאלח ג'אבר, שבאו אח"כ, באמצע אפריל, הודגש דבר גידולו ותיווקו של הצבא העיראקי. ההודעות דיברו, — אמנם בלשון סתמית במקצה, — על הצעדים שיביאו את הצבא אל רמה מקצועית וטכנית חדישה בתכלית החדשה וישו לו את הכוח הדרוש למלוי תפקידיו. אין ספק, שתוכניות אלו ימצאו את

ערב-הסעודית

שהיא, לדעתם, מחוסרת שחר, וכי מוטב במקומה לפתח בארץ את רשת הכבישים ואת כל הנדרש לכך. אך ייתכן שהשושלת הסעודית מיחסת ערך סמלי (כמעט "פאסיסטי") להצעה זו, אשר תשווה אותה בעיני בני-המדבר — למלכים מבית האשמיים, ובעיני המתפעלים מבני-המערב — לריוא-שאח הפרסי והמסילה הטרנס-איראנית שלו בשעתו.

גודע, כי תכרת-נפט אמריקאית אחת בלבד הע"י סיקה השנה בסעודיה 1500 עובדים. מערבים כי במשך השנה יבוא עוד מספר ניכר של מומחים אמריקאיים.

מברקו של ה"יו.פ.", מואשינגטון מיום 17.5 מעלה סתירת-מה לידיעות השונות על יחסי-הכספים שבין ארה"ב לסעודיה בהודיעו כי ערב-הסעודית פנתה אל בנקים פרטיים בניו-יורק בדבר מלווה בן 20 מיליון דולר, לשם פיתוח מערכת הנמלים שלה ולבנית מסיב וכבישים (ראה לעיל).

לפי "יו.פ." תמו ונשלמו עבודות התיכונן והמדידה בשביל מסי"ב המוצעת בקו דמאך-ריאד שבערב-הסעודית, ולדברי דובר רשמי הן עלו ב-150,000 דולר. את הכספים נתן בתורת מפרעה בנק אקספורט-אימפורט של שלטונות ארה"ב, והם יסולקו מהכנסות-הנפט של ערב-הסעודית, או ממלווה פרטי בארה"ב.

מחלקת-המדינה של ארה"ב הודיעה, כי מ"כיון שסעודיה מקבלת ותולכת הכנסות ניכרות מפיתוחים של מקורות הנפט שבה, לא תוכל ממשלת ארה"ב להעניק לה את ההלוואה מכספי המדינה — והיא-היא שהציעה לה לפנות למקור רות-מימון פרטיים; ואלו מהבנק הבינ-לאומי

מן האשראי הכללי, בסך 25 מיליון דולר, שאושר ע"י הבנק בינואר ש.ז. השתמשו עד כה רק ב-10 מיליון, ו-15 המיליון הנותרים עודם פנויים לשימוש לצרכים כגון נמלים, כבישים או מכוונות לתפוקת-נפט, — אך לדברי אותו הדובר עצמו, ייתכן, כי לעולם לא יגיעו לכלל שימוש בהם.

יש לציין, כי לאחר שאבן-סעוד הודיע, לפני חצי-שנה ויותר, על רצונו לבנות מסי"ב, טענו מומחי הכלכלה האמריקאים נגד תכנית זו —

לים להן בסעודיה, אפשר והן תממנה את התכ"ג
נית הנ"ל — שהגשמתה היתה משמשת גם
את טובתן הן.

ציינו, כי מכיון שסעודיה אינה נמנית כחבר בבנק
ולא כחבר ב"קרן-המטבע הבין-לאומית", לא
תוכל על כן לבקש מהם מלוה. אולם סבור
רים, כי חברות-נפט שונות, אשר עניינים גדו-

תימן

1948. סברו כי בראש וראשונה תהיה תימן
מעוניינת ברכישת מכוניות (של משא, ואחרות)
וזכן ציוד אלווטי, טלפוני וציוד לסלילת כבישים.
אח"כ נודע כי האימאם, השולל כל חדירה זרה,
לא אישר את ההסכם.

רשת האספקה מאוצרות הצבא האמריקאי, ה'
פרושה על ארצות ערב, עמדה להקיף גם את
תימן, המרוחקת והמפגרת שבמדינות אלו.
בסוף מאי אושר לתימן אשראי בן מיליון דולר,
"לרכישת ציוד-עודף מאת צבא ארה"ב". המלוה
יסולק בחמשה שיעורים שנתיים, החל מיולי

צפון אפריקה הצרפתית

גית הצרפתית (בצורות שונות, באלג'יר מזה
ובטוניס מזה), על רקע זה מקבלות ענין מיוחד
המגמות שנועדו לריכוז בעתיד של עיקר כוחה
הצבאי של צרפת בעיקר בשטחים צפון-אפריק'
איים אלה. לענין זה יוקדש מקום בחוברת
הקרובה של "מערכות".

עם הצטרפותו של עבד אל-כרים, מי שהיה
מנהיג המרד של שבטי ה"ריף" במרוקו; צרפת'
תית ב-1936, אל חבורת "הגולים הע ביים"
הנהגים מהכנסת-האזרחים של המלך פארוק ומ'
חסותו, נזדקרה מחדש שאלת הבטחון והשל'
טון במרוקו ובשאר שטחיה של אפריקה: נוצפו

הודו

גם לגבי מבנהו והיקפו של חיל-האוויר ההודי
המלכותי מתכנים עתה תכניות מחדש — ובקנה'
מידה מצומצם יותר; כל הפרטים יפורסמו,
לאחר שיתקבלו ההחלטות הסופיות בענין זה.
יש לזכור, כי בשנה הבאה יעזוב את הודו כל
הצבא הבריטי החונה שם כעת. רקע'
כפול, כנראה, לצימצומים: ענייתה המדכדכת'
של הודו, מול יוקר החוקתו של צבא חדיש —
מזה, ומניעים עקרוניים-פוליטיים של ראשי מפ'
לגת-הקונגרס — מזה.

הצפיה למתן העצמאות להודו בקרוב מוצאת
עתה את ביטחיה בזירוז קצב המעבר לפיקוד
הודי בצבא, העומד אף הוא בפני "התעצמות".
באמצע מאי הוצע לממשלת הודו, ע"י הועדה
"להלאמת הכוחות המזוינים ההודיים", כי ימונ'
מיד "מחליפים" הודיים לקצינים הגבוהים ה'
תופסים עמדות-מפתח במחלקת-ההגנה. לפי ה'
סדר זה, לאחר הכשרה אשר לא תעלה על שנה,
ימלאו שבעה קצינים הודיים את התפקידים
של המצביא-הראשי, ראש-המטה הכללי, השליש'
הכללי, האפסנאי-הכללי, ושלושת המפקדים'
הראשיים בשלושת גלילות-הפיקוד ההודיים. כן
נערך ע"י ועדת-ההלאמה "לוח-ומנים", להחלי'
פת הקצינים הבריטיים שבכוחות ההודיים ה'
מזוינים, ובשירותי-הצבא הבריטיים שבהודו,
ע"י קצינים הודיים.

נודע, כי כמה ממדינות-הנוספים
בהודו (שתשלובנה, כנראה, לתוך פדרציה כלל'
הודית, לכשתקום) עומדת להשאיר בשירותן כמה
מן המפקדים הבריטיים ששימשו, בתפקידים
גבוהים, בצבאותיהן. בקשר עם זה, מכתישים
כל כוונה ל"הנצחת נוכחות צבאית-בריטית ב'
הודו". אך כבר אמר אחד מאנשי-המדינה ה'
הודיים: "לא קל לתנן בין לילה שכבה מוכשרת
של פיקוד-גבוה, יכולים אנו למנות בריגדירים
לתריסרים; אך לא ב"ירגע נוצר מארגן צבאי
ומצביא מוכשר".

בהתעצות מצביא-הצבא, שנערכה בדלהי
כ"ב באפריל ש.ה., גילה המצביא הראשי, הפילד'
מרשל סיר קלוד אוקינלק (הזכור לנו כמצביא
ראשי במזרח-התיכון, ב"1941-42), כי מניסטר'
ההגנה הנוכחי, הסרדאר בלדב סינג (כ"כ הסיק'
הים בממשלת-הבינים), עומד להציע לממשלת'
הודו הצעות בענין חיל-צבא, שהיא קטן ב'
ממיו מכפי שחשבו עד כה. וכן — אמר —

תוצאות התפתחות הימים האחרונים בהודו
תצויינה בחוברתנו הבאה.

איראן

אס-סולטנה, ראשיהממשלה, אשר בראשית דרכה נראה כסומך על רוסיה — "עייני מערכות", חובי ל"ח על מסע אורבייגיאן (1946) — נפרע עתה, בגלוי, מן ה"בוגדים", הנאשמים בקבלת תמיכה מרוסיה הסובייטית.

בסוף אפריל הודיע הציר האמריקאי בפרס, כי ארה"ב מעיינות במתן ציוד צבאי שאינו נחוץ (לארה"ב) בסך 30 מיליון דולר, "מתוך הנחה שפרס תשתמש בו לקיום הבטחון הפנימי ול הגנת הארץ מפני כל מתקיף מבחוץ".

לפי ידיעות מאת "יו. פ.", עמד הציוד לכלול: מכונות "ג'יפ", מכונות משוריות ואוירוניס קלים. המטען לא יכלול טנקים ומפציצים.

בהודעות מאוחרות יותר הדגיש דובר ארה"ב כי לא יתן לפרס כל נשק העשוי לשמש למטרות התקפה.

ב-3 במאי נתנה ממשלת טהראן הוראה לדחות את חתימתה של הגירסה הסופית ל"כוינן-על-תנאי בענין הנפט שראשיהממשלה, גואם עצמה, חתם עליו בשעתו, בבקרו במוסקבה בראשית השנה אשתקד. משקיפים מדיניים שבטהראן סבורים, כי רוסיה מפסידה והולכת את סיכוייה בענין הנפט שבאיראן. משערים, כי עם פתיחת הפרלמנט, כשתעלה על הפרק שאלת הכוינות ל-רוסיה — יוכלו שלטונות אורבייגיאן לטעון, כי עתה יש לפרס מומחים שלה לפיתוח שדות הנפט.

תורכיה

בריטניה הספיקה למסור בזמן האחרון (מאז אבגוסט 1946) 300 מטוסי-קרב מן הסוגים החדשים ביותר של טיפוס "ספיטפייר" ו"בי-פייר" הנודעים. מדריכים בריטיים יקנו לאנשי הטיס התורכיים את כושר הניהוג והטיפול ב-אוירוניס אלה. כדאי לציין, כי בדרך כלל נמנים מטוסייה קרב עם כליהמטוס "ההג-חיים", לפי שעיקר תפקידם הוא להגן על ערי המולדת מפני הפצצות. אכן, גידול הטיוח של מטוסייהקרב החדשים ביותר הופך אותם, בתורת מלווי המלחמה של המפציצים, גם לגורם של כוח התקפה. וכאן יש לזכור, כי מציאותו של חיל מטוסיקרב מקור

לפי ידיעות בעתונות האמריקאית, חוקרת חבורה של אחר-עשר מהנדסים אמריקאים את מקורות עשרה של איראן ובודקת את האפשרות יות להעלות רמתם של חיי תושביה. אפייני הוא הציין, כי "יועצים אמריקאים הם רבי השפעה בצבא פרס, בגנדרמריה ובמיניסטריון לעניני הכספים". כן מציינים את הפעולה לשיפור הבריאות הנועשית בהדרכת ד"ר. א. ב. ר. היועץ האמריקאי במיניסטריון הבריאות האיראני.

המושג הגיאוגרפי — והאיסטרטגי-המדיני — של "הים התיכון" התרחב, כאלו לפתע, באמצע מאי כאשר טס האדמירל קונולי (המפקד הראשי של "צי מזרח-האטלנטיק והים-התיכון של ארה"ב), מחניית אניות-הצי בחוף מזרח הים-התיכון אל טהראן, לביקור של יומים. בטהראן ערך שיחות עם השאת, גואם אס-סולטנה, ראשהממשלה, והגנרל אחמד אחמדי, מיניסטר המלחמה. אתו בא לאיראן לחודשיים מנהל העניינים הפרסיים ב"מחלקות-המדינה" לארה"ב, קליד דאן.

בסוף אפריל וראשית מאי רבו בעתונות (בעיקר — ממקורות אמריקאים) הידיעות ש'למעשה פגה השפעתה של רוסיה על ענייניה המדיניים של איראן, ושרק עיני מפלגת "טודה" עודן נשואות בה אל עבר ברית-המועצות. גואם

ממשלת תורכיה החליטה לשגר משלחת מיוחדת לארה"ב, כדי שיבקרו במפעלי התעשייה הצבאית ויכירו לדעת את תהליכי הייצור, וכן את הטיפוסים האחרונים של הציוד הטכני ה' מיוצר באמריקה, בין בתחום התעופה (לרבות ציוד "ראדאר" ואלחוט) ובין לצרכי צבא-היב"ש שה התחבורה. למשלחת זו נודע ערך מיוחד בקשר עם תכנית הסינר הידועה של הנשיא טרומן, ולרגל הסיכויים לריבויים של הציוד והציוד האמריקאיים אשר יועמדו לרשותה של תורכיה.

בחודש אפריל נתפרסם ברבים, כי ממשלת

מ י בארץ מסייעת הרבה על פעולת חיל מפ-
ציצים כבדים גם שעה שהוא מגיע ממרחקים
לבסיסיו החדשים שבאותה ארץ.

קבוצת קצינים אמריקאים בראשותו של הנג'ל
ל. א. אוליוור, מהמטה הכללי של מחלקת-המלח-
מה האמריקאית — שיצאו לאיסטנבול במחצית
השנייה של מאי היותה את "פלגת-החלוק" של
המשלחת הצבאית אשר תנצח על הוצאתו לפועל
של המלוח האמריקאי לתורכיה. "פלגת-החלוק"
זו כללה עוד 11 קציני-צבא, 7 קציני-צי, ונציג
"מחלקת-המדינה".

עז 30 במאי נסתיימו השיחות שבין הנצי-
גיוות הצבאיות, האמריקאית והתורכית — ומש-
לחתו של הנג' אוליוור יצאה לסיוור על פני
תורכיה — סיוור הכולל ביקור בכמה אוורים-
מבוצרים. לא ניתנה שום הארה רשמית למהלך
השיחות, אך מוסרים כי "שררה בהן רווח של
הבנה ולבביות". האמריקאים בחנו מתוך אהדה
את משאלות-ההגנה של תורכיה, ואת מינוען של
יחידות-צבא — בכלל זה.

בסוף מאי החלו השיחות הרשמיות בין משלח-
תו של המ.ג.נ. אוליוור לבין ועדת-קצינים תור-
כית, בראשות א. אוסאוואל, סגן-ראש המטה
הכללי התורכית.

אכן, עם זאת גודע כי תורכיה רוצה במלוה
נוסף — "שיופנה לצרכי שיקום בלבד", (לעומת
המלוה הנוכחי, המוצא רובו ככולו לצרכים
צבאיים או תחבורתיים-אסטרטגיים).

במחצית השנייה של מאי באו, בדרך-האוויר,
לאנקרה האדמירל ר. קונולי, המפקד על "צי
מורת-אטלנטיק והים-התיכון" האמריקאי ו-11 מ'
קציניו, לשיחות עם ראש-הממשלה, וזירי החוץ
וההגנה, וראש-המטה-הכללי, האדמירל הודיע כי
ביקורו היה "מסוג פרטי", וללא קשר לענין
המלוח בן 100 מיליון הדולר לתורכיה.

שיט וטיט

תורכיה — אשר הקטנות והישנות שבאני-
ספינותיה הפרטי (הצי החדיש יותר שייך, בעי-
קרו, למפעל-המדינה) מופיעות מדי פעם בחופי
ארצנו עמוסות מעפילים ומצטרפות בהדרגה אל
"שייטת-גמל-חיפה" הנודעת — עומדת לעשות
צעדים שיגבירו את מעמדה בתורבלה-הימית
במורת-הים-התיכון, ונוספת לכך התכונה לפרוש
כנפים תורכיות בשמי המורת-התיכון.

מיניסטריון-התחבורה התורכי הודיע בסוף
מאי על הגדלת נפחו של צייה-המסחר של תור-
כיה ב-70,000 טון, וכן על פיתוח תחבורת-
האוויר. 6 ספינות-משא אשר נרכשו לפני זמן
מועט מארה"ב, כבר הגיעו לתורכיה. עוד
שתי ספינות גבנות והולכות בשבדיה, ואנית-
נוסעים אחת הוונגה באמריקה. טיסות-
נסיון תכניתיות נערכות בקיים שבין תור-
כיה למצרים, סוריה, לבנון ועיראק, כהכנה
לשירות בקו-אוויר לארצות אלו, אשר יתחילו
לפעול בעתיד הקרוב.

מ-פעולת הנוער-הערבית בארץ

נג'אדה את כנפיה גם על עבה"י מזרחה,
לאחר שהמלך עבדאללה התיר את פתיחתו
של סניף הנג'דה ברבת-עמון. לדברי מחמד
נמר הווארי, "המפקד הראשי" של "נג'אדה",
הרי זה המקרה הראשון של תנועת נוער
ערבית בא"י שתהא מיוצגת גם בחו"ל.

60 צופים קשישים ממחוז הדרום יצאו ב-11.4
למצרים, לביקור של שבוע ימים, ובראשם מפ-
קד הצופים במחוז הדרום, ג'מיל קדומי.
הם נתקבלו ע"י צאלח חרב פחה, ראש
אגודות הצעירים המוסלמים. כן ביקרו אצל שייך
חסן בנא. המוריך הראשי של "האחים ה-
מוסלמים".

כאמל עריקאת, מפקד ה"פתוזה", תור מצרים
לאחר ששהה שם 4 חודשים.

300 חברי "נג'אדה" בראשות כאום בסיסו
השתתפו בחגיגות יום השנה השני לפינוי הצבא
הזור מסוריה, שחל ב-17.4.

ב-16 באפריל עברו דרך חיפה במכוניות
ובאוטובוסים 180 חברי "נג'אדה", "פתוזה"
לובשי מדים, בדרךם לסוריה לרגלי חגיגות
יום העצמאות הסורי.

התפשטותה של "הנג'אדה" לעבר הירדן
מאז סוף אפריל פרשה "תנועת-הנוער"

כי גם בעברם ליד מרכיבי-המשטרה לא נעצרו ולא נשאלו לרשותם לשאת "מדים" אסורים".

השתתפו בכינוס-חיפה 350 קצינים ומפקדי פלוגות של ה"נגי'אדה", בראשות מחמד גימר הוזארי. הכנוס דן על דרכה של הנגי'אדה בעתיד. מפקדת ה"נגי'אדה" מסרה לפרסום את ההחלטות הבאות (הודעת המפקדה אומרת כי לא כל ההחלטות ניתנות לפרסום): א) ארגון הנגי'אדה מודיע כי יוסיף ללכת בדרכו ובהתאם לחוקתו. אין הארגון קשור בשום ארגון אחר, חוץ מיחסי אח לאח כבני מולדת אחת; ב) ארגון ה"נגי'אדה" סומך על עצמו ועל תומכיו; ג) ארגון ה"נגי'אדה" מוכן לשיתוף פעולה נאמן למטרה העליונה: "ארץ הערבים — לערבים"; ד) כל מי שמוכן לפעול למען האומה בהתאם לעקרונות ה"נגי'אדה" יתקבל בסבר פנים; ה) אין ה"נגי'אדה" נר טרת איבה לשום איש הפעיל למען האומה, ללא הבדל המפלגה או החוג שהוא משתייך אליהם. משמעות ההחלטות הנ"ל למעשה היתה — דחית הצעת האחד עם ה"פתווה".

כשנשאל מנהל לשכת-המודיעין הממשלתית בפגישת עתונאים בתודש אפריל בענין הופעת חברי ה"נגי'אדה" וה"פתווה" במדים בתהלוכת נבי מוסה בירושלים, השיב: "לא ניתן רשיון לכך, אולם השלטונות לא ראו לנכון לערוך מאסרים בקנה-מידה רחב. נאחזו אמצעים ש"מקרים כאלה לא יישנו בעתיד".

בתהלוכה השנתית נושאת הדגלים, בעלית-הרגל של "נבי צאלח" (בין נס'ציונה ל"יבנה), במחצית השניה של אפריל, השתתפו במאורגן מאות חברי "נגי'אדה" לובשי-מדים.

שנוי ארגוני הונהג במערכות הנגי'אדה מאז אמצע אפריל, כשמעון המפקדה הרא"שית הועבר מיפו לחיפה. בהודמנות זו (ב"20.4) נתקיים גם כינוס ארצי מיוחד של מפקדי הנגי'אדה, בו השתתפו מעלה ממאה "קציני", שהתהלכו בחוצות חיפה, קבוצות-קבוצות במלוא מדיהם. עדות ראייה אומרת

בנק הפועלים

בערבון מוגבל

ת ל א ב י ב

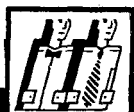
ת. ד. 27

טלפון 4296-4297

הון המניות הנפרע ורזרבות
500.000 ל"א"

מנהל עסקי בנק
לכל ענפיהם

הבית להלבשת ואפנת הגבר

חידים
HEMDENMATZ
תל-אביב, רחוב אלנבי 56
56, ALLENBY RD., TELAVIV.

צ
ו
ק
ו
ת

מחלקה מיוחדת לחיטות
מסדרנה ראשונה

החברה הארצישראלית לביטוח כללי

בע"מ

המרכז:

תל-אביב, רח' אלנבי 108 טל. 2013

סניפים:

חיפה

רחוב המלכים 37

טלפון 4827

ירושלים

רחוב בן-יהודה

בית סנסור טל. 3685

מ. בורגר, מהנדס מכונאי

טלפון: 3241 ת. ד. 302

רח' מקוה ישראל 4

משאבות "פומניה"

ציוד לבתי חרושת לקרח מתוצרת "סבראו"

ציוד לחדרי קרור

מנועים חשמליים, מנומטרים וכו'

יש לגנוז
את הפנקסים והמסמכים
שלכם בתוך

ארונות וקופות ברזל
מתוצרת

„מגן - צ'טווד“

תל-אביב, דרך פתח-תקוה 21
ת.ד. 85 3158 טלפון

” ח ב ר ”

אגודה קואופרטיבית

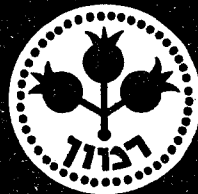
לשרות מכוניות צבוריות
בע"מ

ה ק ו י ם
20. 8. 6.

חיפה הדר הכרמל
טלפון 2040, 4401

**ריבות
שמורים
מיצים**

מהגן לצרכן

תנובה

סולל בונה בע"מ

מרכז קבלני

שלהסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל

ח י פ ה

תבת דאר 563

טלפון 4-4311

ה ח ב ר ה
ה מ א ו ח ד ת
ל צ נ ו ר ו ת
ו ל מ ס ח ר ו ת ש ש י ה ב ע י ם

ת ל א ב י ם

ל י ל י ו ב ל ו ם 30

ט ל פ ו נ י ם 2135—2339

המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי

לכבוד, אליהם (א) המנהל, יום ירושלים חופה הדרה-רמל.
סניף, סניף סניף, סניף, סניף, סניף-סניף

סניף סניף במטבעות זרות

מנהל סניף

המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי
המנהל הכללי

